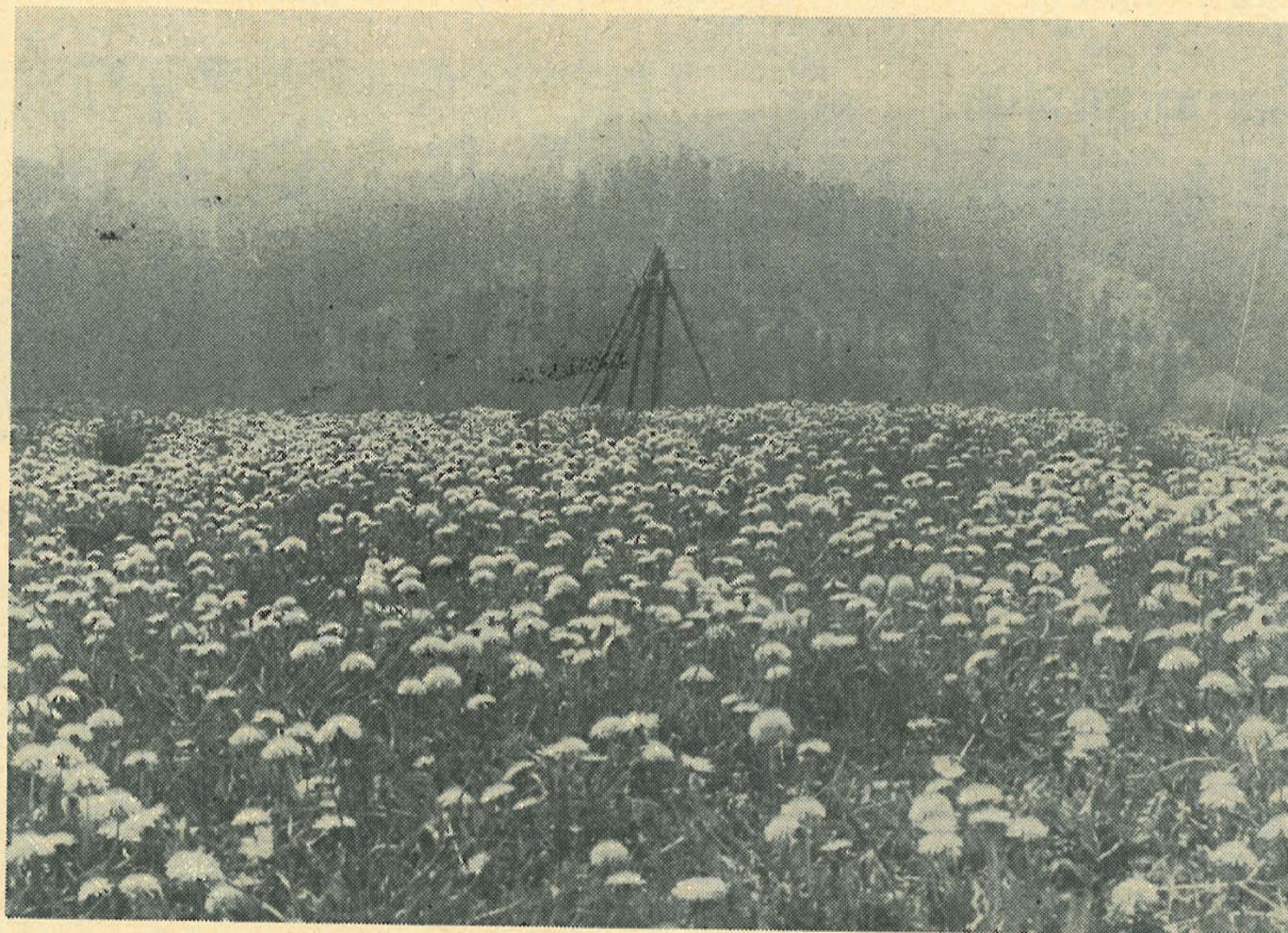

ZIVOT

KULTÚRNO SPOLOČENSKÝ ČASOPIS • MÁJ • KVĚTEN • MAJ 1990 (ČÍSLO 382) CENA 1000 ZŁ

Foto: AMK

JÁN SMREK

MÁJOWÁ FLAUTA

Jeleňou nohou
vždy za oblohou
cestičkou každou
v lahodu dažďov,
k hlbine bučín,
k hodvábu lúčin,
k topoľov chveniu,
k ich ševeleniu,

k husličkám, slákom,
k spevavým vtákom,
k čečinám čujným,
k bylinám bujným,
k potokom smelým,
k ovečkám bielym,
k obláčkom belším,
ku šumu jelšíne,

k ťaľujám poľným,
k poľanám voľným,
k blankytu výšok,
k dúpätám líšok,
k dubu a k buku,
ku kuku-kuku,
v kolísku hája
k hajaja-haja,
k labutím šijam,
ku konváliám,
ku zvoncov zneniu,
ku hlaholeniu,
k mámoru aróm,
k rozkoše darom,
k plápolu kvetín
svätyňou svätýň
bežíme rosou
nožičkou bosou...

Podpredseda vlády dr. Ján Čarnogurský so šéfredaktorom Života Adamom Chalupcom

Stretnutie s krajanmi na Veľvyslanectve ČSFR vo Varšave (sprava): Adam Chalupec, Anton Pivočík, Ján Čarnogurský, Jozef Čongva, Eugen Mišinec a Ján Molitoris

Ján Čarnogurský medzi krajanmi

V dňoch od 9. do 12. apríla t.r. bol v Poľsku na návštive podpredseda federálnej vlády Československa dr. Ján Čarnogurský. Stretoval sa o.i. s premiérom Tadeuszom Mazowieckym, predsedom Solidarity Lechom Wałęsom, predstaviteľmi poľského episkopátu, parlamentu a ďalšími osobnosťami politického života, ktorí ho oboznámili so situáciou krajiny a cestou Poľska od totalitného systému po demokratický štát.

Napriek bohatému programu svojej pracovnej návštavy si dr. Ján Čarnogurský našiel čas i na stretnutie s krajanmi. Už na druhý deň po príchode do Varšavy navštívil redakciu Života, kde sa oboznámil s prácou redakčného kolektívu, s vydávaním časopisu v nových, ekonomickej ľažiach podmienkach, s úspechmi Života, ale aj jeho aktuálnymi problémami, najmä finančnými. Vzácný host sa s uznaním vyjadril o našom časopise, ktorý, — ako povedal, — pozná ešte z minulých rokov. Poukázal tiež na možnosť jeho rozširovania v Česko-slovensku.

Na záver pobytu v Poľsku sa podpredseda vlády ČSFR stretol v priestoroch Československého veľvyslanectva vo Varšave s predstaviteľmi našej Spoločnosti, činiteľmi ÚV, miestnych skupín na Spiši a Orave, z redakcie Života a iných krajanových stredísk v Poľsku. V uvítacom prejave dr. Ján Čarnogurský medzi-

iným vyjadril spokojnosť so stretnutím a zdôraznil, že otázky nášho krajanského hnutia ho živo zaujímajú. Zároveň vyjadril presvedčenie, že naša organizácia — Kultúrno-sociálna spoľačnosť Čechov a Slovákov v Poľsku bude aktívne prispievať k vzájomnému zbližovaniu našich susediacich krajín, k rozširovaniu priateľstva a spolupráce medzi národnmi Poľskom a Česko-slovenskom.

Potom v družnej besede, ktorá značne prekročila stanovený čas, krajania oboznámili podpredsedu vlády s doterajšou činnosťou Spoločnosti, jej úspechmi, ale aj ľažkostami, s ktorými sa musela boľiť za vyše 40 rokov svojej existencie. Predstavili tiež aktuálny stav našej organizácie a jej problémy spojené o.i. s ľažkou hospodárskou situáciou krajiny a porozprávali i o plánoch KSSCaS do budúcnosti.

Dr. Ján Čarnogurský si s veľkou pozornosťou a pochopením vypočul informácie krajanov, odpovedal na mnohé otázky a prisľubil pomoc v riešení našich niektorých problémov.

Hodno zdôrazniť, že po prvý raz v dejinách sa naša národnostná menšina mala možnosť stretnúť s tak vysoko postaveným predstaviteľom našej starej vlasti. Veľmi si to vážime a srdečne za to ďakujeme.

J.S.

Beseda v redakcii (zľava): Ján Čarnogurský, Alžbeta Stojovská, Ján Šternog a Allan Böhm zo sekretariátu podpredseda vlády

Účastníci stretnutia (sprava): Ján Molitoris, František Kovalčík, Eugen Mišinec a Ludomír Molitoris

Záber zo stretnutia (zľava): PhDr. Marián Servátka — lektor slov. jazyka na univerzite v Katowiciach, Margita Pakošová a Ján Kromka — radca Veľvyslanectva ČSFR vo Varšave

V ČÍSLE:

Nová historická práce	6
Slovenčina v kostoloch	8—9
Polemika s Tygodníkom Podhalanským	16
Aby obilie nepoľahlo	18
Naša poradňa	19

Fragédia
v Nedeci
str. 12-13

ZO ZJAZDOVEJ DISKUSIE

**WŁODZIMIERZ
MOKRY**
poslanec Sejmu PR

V prvom rade chcel by som zo srdca poďakovať za pozvanie na váš zjazd. Musím povedať, že som prišiel medzi vás s veľkým záujmom už aj preto, že som svojho času písal doktorskú prácu o národnom obrodení v Haliči a v jednom z článkov, ktorý vám chcem darovať, som porovnával národné obrodenie v Čechách a na Slovensku. Chcem ešte dodať, že mám blízke styky so slovenskými vedcami, ako aj s inými ľuďmi na východe Slovenska, v Prešove, vo Svidníku a inď, kde bývajú slovenskí občania ukrajinského pôvodu.

Ako poslanec pôsobím v Sejmovej komisii pre národnostné otázky, ktorá vznikla po prvýkrát v povojnovom Poľsku. Cesta k jej vzniku nebola ľahká, keďže sa proti tomu postavil stranický poslanecký klub. Národnostné otázky sú u nás veľmi zložité, keďže popri nich ide zároveň aj o riešenie poľsko-litovských, -bieloruských, -ukrajinských, -nemeckých a iných vzájomov. Chcem vás uistiť, že ako člen tejto sejmovej komisie, ako aj Komisie pre vedy, osvetu a techniku sa budem snažiť dozerať na všetky tieto problémy a dbať o to, aby práva Slovákov, Čechov a iných národností boli u nás plne rešpektované. Práve teraz sme nastúpili dôležitú etapu — získania prislúchajúcich menšinám občianskych práv.

Dobre chápem, že Česi, Slováci a predstaviteľia iných národností, ktorí sú spolu s Polakmi občanmi tej istej krajiny, spolu zdierajú tie isté ľažnosti, ale súčasne majú i svoje čoraz väčšie problémy so zachovaním vlastnej národnej totožnosti a materinského jazyka, ktorý je predsa dušou národa. V súvislosti s tým, — ako chápem ideu Solidarity, ktoréj som predstaviteľom, — plne sa s vami solidarizujeme a skláňame sa nad vašimi problémami, problémami iných ľudí bez ohľadu na ich národnosť, spoločenský pôvod, svetonázor či náboženské vyznanie. Záleží nám na tom, aby všetky tieto otázky, doteraz skrývané boli zatlačované do úzadia, boli odhalené a získali morálne a materiálne zadosťčenie. Nezriedka boli predsa ukrievnení ľudia tým, že sa im stážovalo trebársky vyučovanie materinských jazykov, kultivovanie národných, kultúrnych a náboženských tradícií.

Som si vedomý, že na Slovensku je oveľa lepší vzťah k poľskej, ukrajinskej či inej menšine, že tieto menšiny majú svoje školy, divadlá, tlač či iné výmožnosti, že nemajú také problémy, aké sú u nás. Budeme sa snažiť, aby sa i tu pristupovalo k týmto otázkam ľudsky a spravodivo. Tu chcem poznamenať, že som sa priamo zúčastnil na redigovaní a schválení sejmovej rezolúcie od-súdzujúcej intervenciu vojsk Varšavskej zmluvy v Československu v r. 1968. V súčasnosti pozorne sledujeme vývin udalostí a demokratické premeny vo vašej starej vlasti — Čechách a na Slovensku. Je to dejinný zvrat.

Vrátim sa teraz k otázke, ktorá vás priala zaujíma — k činnosti národnostnej komisie v Sejme. Popri iných otázkach diskutujeme tam o novom zákone týkajúcom sa národnostných menší, ktorý by riešil všetky problémy. V súvislosti s tým by som vás prosil o materiály a vaše návrhy v tejto veci a vôbec o bližší styk s touto komisiou. Na jej zasadania budeme pozývať odborníkov, aby nám nič neušlo. Nemožno, tak ako to bolo kedysi, nič opomenúť.

V poslednom období, ako iste viete, v celej strednej Európe prebiehajú demokratické procesy. Je to široké hnutie pripomínajúce Jar národotvora v r. 1848. Spolu s ním ožívajú i národnostné otázky, ktoré boli v dobe komunistických vlád zatlačované do úzadia. Teraz chceme vykročiť k Európe slobodných národov s priezračnými, tj. priepustnými hranicami, v ktorej sa budú rešpektovať práva a kultúrna i historická odlišnosť národnostných menší.

Veľa ste tu diskutovali o otázke vašej budúcnosti v súvislosti s obmedzením dotácií pre vašu organizáciu. Zmenil sa mecen — doterajšie ministerstvo vnútra nahradilo teraz ministerstvo kultúry a umenia. V súvislosti s tým sa naskytlo mnoho otázok týkajúcich sa finančných problémov, čiže dohotovania činnosti národnostných organizácií. Keďže teraz prechádzame na nový systém fungovania spoločenských organizácií, v tom aj menšinových, Ministerstvo kultúry a umenia bude realizovať tzv. účelové dotácie, čiže bude finančovať konkrétnu kultúrnu podujatia napr. festivaly, prehliadky súborov a pod.

Sme na etape demokratického pluralizmu, v súvislosti s čím vzťah k národnostným menšinám je verný demokracii a tolerancii v štáte, je ich meradlom. Národnostné organizácie majúce právo na rovnanie vlastnej kultúry a vzdelávanie v rodnych jazykoch budú musieť dostávať pomoc zo štátneho rozpočtu. Máme však v krajinie ľažkú hospodársku situáciu, preto dnes sú pred nami tri problémy: peniaze, peniaze a ešte raz peniaze. Na nedávnom zasadnutí Komisie vedy, osvety a techniky som si vypočul správu, podľa ktorej mnohým vedeckým ústavom a inštitúciám hrozí v súčasnosti úpadok, práve pre nedostatočnosť peniazi. Preto všetky, — a týka sa to aj národnostných organizácií, — budú musieť začať nejakú hospodársku činnosť, aby mohli doplniť chýbajúce prostriedky. Vieme, že kedysi naše Spoločnosti takúto činnosť vyvíjali, ale čoskoro ju Ministerstvo vnútra zamedzilo. Dnes sa k tomu treba opäť vrátiť. Chcem tu poznamenať, že napr. ukrajinská Spoločnosť, — ja som totiž Ukrajinc, — už založila zvláštny fond.

Chcel by som ešte podotknúť jednu závažnú vec. Ide o to, že my, predstaviteľia rôznych menší v Poľsku, sme akoby veľvyslancami kultúry svojich národov. V súvislosti s tým malí by sme prispievať priamo k lepsiemu vzájomnému spoznaniu a spolupráci medzi našimi národmi, k zlepšeniu ich vzájomov. Dbajme o to, aby sa národy spájali a nie rozdeľovali.

Na záver chcem vás uistiť, že budem robiť všetko, aby sa menšiny v tejto krajine cítili dobre a nemohli povedať, že „sú od macechy“. Musia sa nájsť prostriedky na ich činnosť, aby mohli pretrvať to dnešné ekonomicke ľažké obdobie. Vynasnažíme sa, aby nikto nemal pocit, že teraz, v iných politických pomeroch, majú menšiny a ich organizácie ešte horšie podmienky, než mali do nedávna.

**VLADISLAV
POSPÍŠIL**
predseda OV
KSSČaS
v Zelově

Zdravím Vás všetkých, krajanov a krajanov našej české menšiny, ktoré je v tomto

spolku už 40 rokov. Nebudu dlouho mluvit o tom, co bylo, ale chtěl bych se především soustředit na to, co nás čeká v budoucnosti. Je to těžké období, pro Poláky i pro naše krajanov. Všude slyšíme, že je málo peněz na kulturní činnost. Naše členské příspěvky, dosud 100 zlatých, jsou příliš nízké. Znamená to, že většina členů by ze společnosti chtěla mít víc než sama dává na její udržování. Co můžeme dostať za těch 100 zlatých, to všichni dobře víme. Musíme zvýšit členské příspěvky, abychom se stali opravovými členy společnosti.

Druhá věc je to, co jsme slyšeli v referátu, že dotace na organizační činnost už nebudu, a co my o tom myslíme? Proč Poláci, kteří žijí v Československu, mají pomoc od vlády republiky, daleko větší než naše dotace. Neměli bychom se obrátit na československou vládu, snad by nám pomohli. A třetí věc: dnes je třeba organizovat hospodářské spolky, které by částečně vydělávaly na společnost. Slyšeli jsme v referátu slovo „existence“, co to znamená? Znamená to, že sotva živoříme. Musíme si uvědomit na každém úseku, jak do toho, aby naši členové měli co nejvíce peněz. Člověk, který je bohatý, má v této době větší sílu. Když bude mít sílu, získá na tom krajanská společnost. Musí to být tak, abychom nebyli chudáky mezi polskými občany, mezi nimiž žijeme, aby slovo „živořít“ zmizelo z našeho slovníku.

A poslední věc, o které jsem se chtěl zmínit, to je styk krajjanů se starou vlastí. Všichni víme, jak to bylo dosud, jak je cestování omezeno. Myslím si, že my, účastníci sjezdu společnosti, bychom měli napsat dopis, ba více, žádost, vládě Československé republiky o umožnění cestování pro všechny krajanov. Dnes můžeme jet bez pozvání do celé Evropy, jen ne do své staré vlasti. Naše děti a mládež musí mít možnost prakticky užívat rodného jazyka.

Na závěr bych chtěl poděkovat ústřednímu výboru naší společnosti za prostředky, které jsou základem udržování našeho obvodu v Zelově. Chci také jménem dětí poděkovat Československému ústavu zahraničnímu za umožnění účasti krajanských dětí na pionýrském táboře. Také naši krajané děkují za Československý svět, který dostávají, a za možnost nacvičování mladých členů naší společnosti na celostátní tělovýchovné slavnosti v roce 1990. To vše je pro nás velmi důležité a těší nás každý styk s Československem.

ALOJZ ŠPERLÁK
čestný predseda
OV KSSČaS
na Orave

Ja som jeden z tých najstarších aktivistov, ktorí zakladali našu krajanskú organizáciu. Preto chcel by som sa vrátiť na chvíľu do tohto obdobia a aspoň stručne porozprávať o niektorých faktoch a udalostiach z tých čias.

Našu Spoločnosť sme zakladali v súlade s dohodou medzi Poľskom a Československom z marca 1947. Vtedy sme tiež dostali povolenie na zakladanie slovenských škôl na Spiši a Orave, do ktorých chodilo vyše 90% detí. Keďže sme nemali učiteľov, lebo tí, čo u nás učili za Slovenského štátu — odišli, podobne ako aj slovenskí knazi, žiadali sme na Československom konzuláte v Katoviciach o poslanie k nám učiteľov zo Slovenska. Došli sme ich. A keď sme o pár rokov začali v Jablonke slovenské lycium, príši doň tak isto profesori zo Slovenska. Keď však prví absolventi opustili lycium, niektorí sa dostali do našich škôl, ale väčšinu poslali

učiť mimo územia Oravy a Spiša. Odvtedy sa začal úpadok slovenských škôl, lebo učiteľov nikdy nebolo nadostat, až napokon školské orgány na začiatku 60. rokov zrušili tieto školy a zaviedli vyučovanie slovenského jazyka ako dodatočného nepovinného predmetu. To spôsobilo veľký pokles počtu žiakov na slovenčine, ktorých dnes na Orave nie je ani 200.

Ked' vznikla naša organizácia, stretávali sme sa s prejavmi nacionalizmu a protislovenskými vystúpeniami mnohých našich neprajníkov. Po istom čase sa všetko akosi ukľudnilo a zdalo sa, že už nič nenaruší svorné spoluzávanie na Orave a Spiši. No tak nebolo. V posledných rokoch však nepriateľské živly opäť ozili a začali útočiť proti našej menštine. Také bolo napr. interview s knazom W. Pilarczykom v časopise Katolík alebo viaceré počiny Spolku priateľov Oravy. Ja by som povedal, že je to Spolok nepriateľov Oravy, lebo len nepriatelia môžu spochybňovať nás pôvod a uvádzat falosné údaje o dejinách nášho územia, jeho osídlenia a pod.

Ked' sa v r. 1939 Orava a Spiš dostali k Slovenskému štátu, všetci obyvatelia polskej národnosti sa mali prihlásiť, aby dostali slovenské občianstvo. Ja sa pýtam všetkých tých „priateľov Oravy“, v tom i knaza W. Pilarczyka, či niekto nútil jeho otca v Lipnici zapriest svoju polskú národnosť, aby dostal slovenské občianstvo? Nepríhľásil sa, uznal sa za Slováka, hoci aj bez toho by občianstvo dostal. Dnes všetci tí pravoverní „priateľia Oravy“ nás nazývajú gardistami, hoci práve oni ako prví vstupovali do Slovenskej Ľudovej strany a do gardy. Môžem ešte dodať, že práve jeden z nich udal E. Miku s manželkou z Veľkej Lipnice, ktorí potom zahynuli v Osvienčime.

V roku 1920 sa do Paríža k vtedajšiemu americkému prezidentovi Th. W. Wilsonovi vydala delegácia pod vedením knaza Ferdinanda Machaya a žiadala o pripojenie Oravy a Spiša k Poľsku. V tejto delegácii bol Piotr Borowy, ktorý ani nepochádzal z našej časti Oravy, ako aj Wojciech Halczyn, ktorý tiež nežil na našom Spiši. Bol totiž z Lendaku. Ja sa chcem tu opýtať, kto ich splnomocnil na to, aby vystupovali za pripojenie našich oblastí k Poľsku? Určite to neboli Oravci a Spišiaci. Vieme, kto bol inšpirátorom.

Hovoril som na začiatku o našej činnosti v prvých rokoch po vzniku našej organizácie. Chcel by som to ešte doplniť niekoľkými poznamenkami. Starší delegáti sa iste pamäタjú, že sme vtedy urobili ešte jednu pozoruhodnú vec — naše vlastné sčítanie krajanov na Orave a Spiši. Chodili sme z domu do domu a nikto nám v tom nerobil žiadne fažkosti. Tak sme spisali všetkých a vtedy vyšlo najavo, že v niektorých obciach si dokonca 100% obyvateľov dalo zapísť slovenskú národnosť. V iných, v tom i v Jablonke, bolo menej — priemerne od 92 do 95%. Stávalo sa, že sme niektorých vynechali v domnenke, že sú poľskej národnosti. Vtedy sami chodili za nami a hlásili sa za Slovákov. Až sa nechce veriť, že dnes viacerí z nich na to zabudli.

Odvtedy prešlo niekoľko rokov, až dozrela myšlienka, že treba vybudovať nové lycium. Ministerstvo školstva nám však dalo podmienku, že musíme zabezpečiť vhodný pozemok. Zvolali sme preto schôdzku miestneho urbára, ktoréj sa zúčastnilo asi 500 členov. Išlo o to, aby urbár, ktorý takýto pozemok mal, poskytol ho pre stavbu lycia, ktoré pôvodne malo byť slovenské a nie miešané, čiže s poľským a slovenským vyučovacím jazykom. Počas hlasovania vysvetlo, že obrovská väčšina je za odovzdáním pozemku pre slovenské lycium. Proti bolo len niekoľko osôb. Všetci vieme, ako to neskôr dopadlo s tým vyučovacím jazykom.

Napriek rôznym fažkostiam, problémom a spominaným útokom, naša Spoločnosť naďalej existuje a o päť rokov oslávi polstoročie svojej pôsobnosti. Viacerí naši odporcovia nám neraz predpovedali, že naša organizácia sa zanedlho rozpadne a jednoducho zmizne. Tie-to predpovede sa nesplnili a nesplnia. Musí-

me sa však svorne držať a vychovávať svojich nástupcov, ktorí po nás prevezmú kolík v šafete krajanského hnutia. Nezlomia nás ani útoky spochybňujúce nás slovenský pôvod, lebo pravda nakoniec vždy zvíťazi.

Hovorí sa, že Slováci žijú skoro na celom svete. Aj od nás z Oravy mnoho krajanov odšielo do sveta, nie len v medzivojnovom období, ale najmä po druhej svetovej vojne. Sú medziiným v Československu, Spojených štátach, Maďarsku, Rakúsku, Juhoslávii, Kanade, NSR a v iných štátach. Navrhoval by som, aby naša Spoločnosť a novozvolený ústredný výbor nadviazal a potom udržiaval s týmito našimi krajanmi živé styky. Mali by sme byť činiteľom, ktorý ich bude spĺňať s Oravou.

A už celkom na záver obraciam sa s výzvou, aby sme pozdvihli upadajúce školstvo, tj. výučbu slovenčiny a napriek fažkým terajším podmienkam obetavo rozvíjali našu pôsobnosť. Dokážme, že sme naďalej života schopní.

pomoc, spoluprácu, za dobre slovo a za to, že v tejto pre nás dôležitej chvíli sú spolu s nami.

Počas zjazdovej diskusie sa veľa hovorilo o problémoch Spiša a Oravy. Hoci ich tak dobré nepoznám ako delegáti z týchto oblastí, ked'že som sa narodil a bývam v Krakove, ale predsa viem, že sa tam zvádzza boj o existenciu a pretrvanie. Ked' ide o otázky vyučovania slovenčiny a učiteľov navrhujem, aby Matica slovenská naďalej organizovala kurzy pre učiteľov. Možnože by bolo dobre uskutočniť výmenu učiteľov to znamená, aby zo Slovenska prišli učiť k nám a z Poľska do tešínskej oblasti, kde žije poľská menšina. Takúto výmenu by mali vybaviť ministerstvá školstva našich krajín.

Mám ešte odpovedeť pre pána školského kúrátora z Nového Sącza. Kto si kedy v Poľsku povedal, že ked' niečo nie je právne zakázané, zhoduje sa s právom. Načo potom diskusia, že je potrebný zákon? Robme svoje a nech nám nikto neprekáža.

Krajania, dobre všetci vieme, že národnosť a materinský jazyk dostávame s mliekom matky. Taká je pravda. A len od nás samých záleží, koľko detí sa učí slovenčinu. Ked' my zabudneme deťom od kolísky vpájať národné povedomie, všetky reči tu na zjazde a inde nebudú mať zmysel.

MAREK
ŚLUSARCZYK
tajomník
MS KSSCaS
v Krakove

Už druhýkrát som delegátom miestnej skupiny v Krakove na zasadanie najvyššieho fóra Spoločnosti. 8. zjazd sa koná v období miemoriadnych politických a hospodárskych zmien v Poľsku. Vrátim sa však k predošlému 7. zjazdu Spoločnosti, či spinil naše očakávania? Ukáže to čas a hodnotenie Ľudi. Pamätám sa, v akom fažkom obdobia 80-tych rokov sa konal a koľko ľudí nám vtedy sladko hovorilo o pomoci. Slubovali čo najrýchlejšie vyriešiť naše problémy. Dodnes si pamätám slová predstaviteľa PRON, doc. Siatkovského, ktorý slúbil ihneď okamžitú pomoc vo vyriešení sídla UV. Žiaľ, túto záležitosť sme si vybaľovali sami až do tohto zjazdu.

Naši neprajníci naďalej ničia dvojjazyčné tabuľky na Spiši a Orave. Stále sa píše o nás útočné články, akým bol napr. v časopise Katolík rozhovor knaza Wl. Pilarczyka, člena Spoločnosti priateľov Oravy. Chrán nás Bože pred takýmito priateľmi, lebo pred nepríateľmi sa sami obránime. Máme hodne priateľov, v tom aj zo Židovskej spoločnosti v Krakove, s ktorými bežne spolupracujeme.

Miestna skupina KSSCaS v Krakove je zvláštnou skupinou. Má 69 členov. Schádzame sa každý prvy utorok v mesiaci v sídle UV, veľa diskutujeme o všetkom, premietame slovenské filmy, spievame slovenské pesničky a pod. Teší nás každá novinka zo starej vlasti. Ako faža vľka do lesa, tak aj nás do rodného kraja našich predkov. Hovorí sa tak: tam tvoj poklad, kde tvoje srdeč. Život v našej druhej vlasti nie je najfahší a často sa citime osamoteni.

Z toho miesta chcem povedať, že práca na UV a vôbec v Spoločnosti nie je ustlaná na ružiach, najmä v súčasnosti, ked' nám chýbajú finančné prostriedky. Otázku sídla UV začal vybaľovať ešte krajan Eugen Mišinec, potom František Soltýs a konečne ju doriešil Eudomír Molitoris. Prečo to trvalo tak dlho, komu prekážame? Možno preto, že vôbec žijeme. Predsa Poľská menšina v Československu nemá také problémy. Vydáva svoje časopisy, má aj poľské školy, vlastné kultúrne domy, udržiava styky s poľskými inštitúciami.

V mene krakovskej MS chcem podakovať predstaviteľom Československa za všetko, za

RŮŽENA
URBANOVÁ
členka UV
a pôsobením MS
KSSCaS v Husinci

Chtela bych zde na sjezdu hovařiť o našich problémach v miestnych skupinách v Dolnom Slezsku. Není nás mnoho, len 40 členov, většinou ve starším veku. Držíme se však dohromady a každou nedeli se setkáváme v našej klubovni. Jako všude, i my máme své problémy. Chci zdôrazniť, že jsme díky pomoci UV získali ako nás majetek naši klubovnu. Je však velmi zničená a potrebuje generální opravu a vybavení. Chteli bychom, aby ji navštěvovali nejen starí krajané, ale i mládež, aby se činně účastnila našeho krajanského života. Velmi dôležitá je pro nás dodnes nevyriešená věc evangelicko-reformovaného hřbitova ve Strzelině, který podobně jako naši klubovnu převzal stát. Hřbitov i náhrobky jsou velmi zničené. Na tom mieste má být založen městský park. Tím bychom ztratili další nám drahé místo, jednu z mála památek ze života Čechů v této oblasti. Chteli bychom získat zpět hřbitov, který od počátku patřil evangelické společnosti ve Strzelině, aby dále plnil svou úlohu shodně s určením. Proto se s tím obracíme na ústřední výbor společnosti, který na sjezdu zvolíme, s prosbou o pomoc v této věci.

Další dôležitou otázkou jsou české knihy a časopisy, které tak potrebujeme. Máme na mysli hlavně mladé pokolení. U nás není česká škola a proto musíme sami pečovať o svoju mateřštinu. Pomáhají nám v tom české knihy a časopisy, ktorých dostávame bohužel velmi málo. Doufám, že se tato situace zlepší.

A ještě stručně o tom, co nyní děláme. Jak jsem již řekla, v naší klubovni se setkáváme dost často. Pořádáme různá setkání u příležitosti Dne žen, Dne matek, Dne dětí, dožínky a vánoční stromeček pro děti a příležitostná setkání, např. k narozeninám našich členů. Všechno pořádáme sami, ale se vším si nemůžeme poradit, potřebné jsou finanční prostředky, zejména na opravu klubovny a na její zařízení, aby byla atraktivní pro nás a především pro naše děti, na které myslíme jako na naši budoucnost.

FRANTIŠEK KOVALČÍK
člen predsedníctva
ÚV a podpredseda
MS KSSČaS
v Krampachoch

Nie som rečník, preto chcem len krátko doplniť výpoved kr. L. Mšalovej o vyučovaní slovenského jazyka a vôbec o našej existencii ako slovenskej národnostnej menšiny. Súhlasím s tým, že výučbu materinského jazyka v škole musíme priklaňať pozornosť, ale rovnako dôležité je udržanie slovenských spevov a vôbec slovenčiny ako bohoslužobného jazyka v našich kostoloch na Spiši a Orave, lebo to v nás upevňuje národné povedomie. Aby tak bolo, treba na tom tvrdno nástojiť, ako u nás v Krampachoch a v Novej Belej. U nás farári, poľské národnosti, odbavujú omšu po slovensky, aj keď to vyzera dosť násilne. Je to už na dnešok nevystačujúce, tým ivac, že keď sa blížia u nás väčšie sviatky alebo hody, nemáme sa na koho obrátiť. Totiž vtedy sa farár obracia na výbor našej miestnej skupiny, aby si sám hľadal knaza napr. na hody, ktorý by odbavoval bohoslužby v slovenskom jazyku. A predsa to nie je naša povinnosť, je to záležitosť farára, ktorého k tomu zaviazala metropolitná kúria. Nech si každý plní svoje povinnosti.

Teraz niečo o poľnohospodárstve. Väčšina z delegátov sú roľníci, preto dobre vedia, že práve situácia roľníkov sa v poslednom období výrazne zhoršuje. Ceny výrobnych prostriedkov a iných priemyselných výrobkov stúpajú, kým poľnohospodárske produkty sú lacné a ich výroba nerentabilná. Výsledok môže byť len jeden, že výroba začne klesať a vtedy potraviny bude treba dovázať zo zahraničia. Tak bolo prednedávnom, čo spôsobilo, že napr. výkupné ceny dobytka a ošípaných badateľne klesli. Chcem zdôrazniť, že to dlho nevydržíme. Keď sa situácia nezlepší, určite sa to negatívne odrazí na potravinárskom trhu. Keďže sa zmenšila spotreba, aj výkup klesol. Obmedzili ho výkupné podniky, keďže skladky sú plné. Preto ak cheme, aby v krajine bolo dostatočné potraviny, treba tento problém rýchlo a rozumne vyriešiť k spokojnosti roľníkov. Nemôžu predsa sami znášať najväčšiu farchu hospodárskej krízy.

FRANTIŠEK KURNÁT
člen predsedníctva
ÚV a člen výboru
MS KSSČaS
v Novej Belej

Zišli sme sa na tomto 8. celoštátnom zjazde Spoločnosti, aby sme zhodnotili našu doterajšiu kultúrnu i organizačnú prácu a vydobili závery pre budúcnosť. Musíme si presne povedať to, čo sme urobili a čo nie a čo nás ešte čaká. Hlavnou náplňou našej práce je uchovávanie a kultivovanie kultúry a jazyka našich otcov. Patrí tu ľudové umenie, tradície, tanče, piesne a zvyky, ktoré majú rovnať miestne skupiny.

Dôležitou oblasťou v našej činnosti je národné školstvo, rozvíjanie znalostí materinského jazyka, najmä medzi mladou generáciou. Má to veľký význam pre budúcnosť našej Spoločnosti. Školy musia pôsobiť tak, aby sa v nich naše deti dokonale naučili svoju rodinu reč. Ziaľ, ako sme počuli v referáte, nie v každej MS na Spiši a Orave sa slovenský jazyk vyučuje. Na dnešnom zjazde mali by sme navrhnut, aby sa slovenčina stala povinným predmetom, čo by zároveň mohlo prispieť k zvýšeniu úrovne jej vyučovania.

V škole veľa záleží od učiteľov, ktorí môžu urobiť veľa dobrého, ale aj opačne. Podľa mňa doteraz bol napr. slabý metodický dozor nad vyučovaním slovenského jazyka. Som rád, že odnedávna novou metodikou v oblasti vyučby slovenčiny je krajančka Žofia Bočáková z Nedece, čo, dúfam, prispeje k zlepšeniu situácie.

Teraz vám chcem povedať niečo o našej škole s vyučovacím jazykom slovenským v Novej Belej. Máme v nej 90 žiakov. Naše deti sa však len od nulovej do 3. triedy učia všetko slovensky. Od 4. do 8. triedy je už vyučovanie spojené s poľskou školou a slovenčiny je už veľmi málo. Pamätám sa, že pred rokmi vysvedčenia na slovenskej škole boli dvojjazyčné. Teraz sú už len poľské. Preto žiadame prinavrátenie predošlých — dvojjazyčných. Zároveň sme rozhodne proti tomu, aby riaditeľ voľne prepisoval žiakov zo slovenskej do poľskej školy. O volbe slovenskej či poľskej školy sa má rozhodovať pri zápisoch do nulovej triedy a potom ju už dôsledne navštevoval až po zavŕšenie 8. tri-

Popri škole je veľmi dôležité zachovanie slovenčiny i v kostoloch. U nás v Novej Belej a susedných Krampachoch nám farári odbavujú sv. omšu po slovensky. Je žiaduce, aby slovenské omše boli v každej miestnej skupine na Spiši a Orave. Ako mnohí iste vedia, vlni pri príležitosti Medzinárodného roku mieru sa pápež Jan Pavol II. obrátil na všetky štaty sveta s posolstvom venovaným menšinovým právam. Už aj to oprávňuje našich krajanov a všetky miestne skupiny žiadať zavedenie slovenských bohoslužieb vo svojich obciach.

Chcel by som pri tejto príležitosti srdečne podakovať Oddeleniu pre zahraničných Slovákov Matice slovenskej za všestrannú pomoc, ktorú našej Spoločnosti poskytuje, za zasielanie kníh a časopisov pre deti a dospelých, za umožnenie štúdií krajanskej mládeži na stredných a vysokých školách na Slovensku a za každú inú formu pomoci, pre nás veľmi osožnú, povzbudzujúcu krajanov do práce, upevňujúcu v nich národné povedomie.

Máme svoj krajanský časopis — mesačník Život, ktorý radi čítame a to nielen my, ale aj krajania v zahraničí. Je však len jeden problém, že k nám prichádzza s veľkým one-skorením. Dúfam však, že sa v nových pomeroch môže táto situácia zlepšiť.

Na záver ešte jedna poznámka týkajúca sa televízneho programu o Slovácoch v Novej Belej. Podľa nás to bol program neobjektívny, ktorý krajanov ukázal v krivom zrkadle a viac sa sústredil na našich odporcov ako na nás. Podal nepravdivý obraz dejín Spiša a zamlčal mnohé dôležité fakty, medzi iným to, že po druhej svetovej vojne boli štýria naši krajania zavraždení práve zato, že boli Slováci. Preto apelujem na vedenie televízie a patričné úrady, ako aj na nás novozvolený ústredný výbor, aby v budúcnosti nedochádzalo k podobným prípadom. Treba ukazovať pravdu.

ANDREJ SKUPÍN
člen výboru
MS KSSČaS
v Novej Belej

V našej diskusii sme už hovorili na rôzne témy. Jak by som chcel upozorniť ešte na jednu z nich. Máme na mysli vzťahy medzi našimi štátmi Poľskom a Československom. Doteraz sa hovorilo, že sú to blízke, bratské vzťahy, hoci v skutočnosti také celkom blízke neboli, aj keď by mali byť. Hranice by

nás nemali deliť, veď ako Slovania chceli by sme na spolu cítiť ako deti jedného otca.

V poslednom období nastali v Poľsku a v Československu veľké, prekvapujúce zmeny, ktoré možno prispejú k zblíženiu našich krajín. Je už načas, aby sa doterajšie, zdanlivovo úzke a priateľské vzťahy stali skutočne blízke, prospievajúce vzájomnej spolupráci. K tomu by sme mali prispievať aj my.

Chcel by som ešte vyjadriť presvedčenie, že to všetko, o čom sme na dnešnom zjazde diskutovali, sa bude realizovať, že všetci sa pousilujeme, aby naše zámery schválené v uznesení sa stali reálne, aby činnosť Spoločnosti neupadala, ale sa úspešne rozvíjala.

JERZY M. BOŽÝK
predseda
MS KSSČaS
v Krakove

Hovorilo sa už veľa o otázke cirkev, najmä však o zavedení slovenčiny ako liturgického jazyka tam, kde žijú naši krajania. V súvislosti s tým by som chcel predložiť jeden návrh. Možnože to nebude panaceum, univerzálny liek, ale stojí za to. Ja sám som členom Klubu katolickej inteligencie v Krakove a súčasne účinkujem na pôde džezovej a rockovej hudby v kostole. Svojho času som sa spolu s tajomníkom ÚV zúčastnil diskusie o národnostných menšinách medzi iným s predsedom tohto Klubu, ktorý prejavil pochopenie pre naše problémy, v tom i pre otázku slovenských bohoslužieb.

Teraz návrh, ktorý s tým súvisí. V neďalekej budúcnosti príde na návštevu do Poľska pápež Ján Pavol II. Počas návštevy, — tak bolo doteraz, — sa stretáva s predstaviteľmi rôznych spoločenských skupín. Myslím si, že by sme mali využiť takúto príležitosť a zvoliť si delegáciu, ktorá by sa počas návštevy mohla obrátiť o prijatie prieamo u hlavy katolickej cirkevi a predstaviť naše problémy. Je to veľmi potrebné a treba sa nad tým, podľa mňa, vážne zamyslieť. Možnože to, — ako som už povedal, — nebude univerzálny liek, ale verme tomu — môže nám veľa pomôcť.

ALOJZ BUGAJSKÝ
predseda revíznej
komisie
MS KSSČaS
v Jablonke

— Úvodom chcel by som prejavať vdaku našim najstarším krajanom, zakladateľom Spoločnosti, z ktorých ešte niektorí sú na našom zjazde. Nebyť ich iniciatívy a obetavosti naša národnostná menšina by dnes možno neexistovala, tým viac, že po celé obdobie od svojho vzniku musela neprestajne čeliť rôznym útokom.

Náš zjazd sa koná v období významných spoločensko-politickej zmien nielen v Poľsku, ale aj v Československu a iných krajinách strednej Európy. Naši krajania už odívna čakali na tie demokratické procesy v našej starej vlasti. Máme nádej, že to prinesie i k upevneniu našej Spoločnosti a súčne k zblíženiu našich susediacich krajín...

POKRAČOVANIE NA STR. 17

Evangelicko-reformovaný sbor v Zelově, postavený v roce 1825 Foto Z. Tobjański

NOVÁ HISTORICKÁ PRÁCE

Vyvrcholením publicistiky věnované českému osadnictví v Polsku je práce České obyvatelstvo na polských zemích od 18. do 20. století (300 str., mapy, fotografie), jejíž tisk se nyní připravuje. Tato práce je pokusem o monografické zpracování historických osudů těch Čechů, kteří se usadili v různých místech v někdejších i dnešních hranicích polského státu. Jde tedy o české osadnictví v celém Slezsku, Velkopolsku, na území někdejšího Polského království (střední Polsko) a na Volyni.

V prvních čtyřech kapitolách práce jsem se zabýval jeho vznikem a průběhem v 18. a 19. století a charakteristikou osadníků. První kapitola zahrnuje české osadnictví ve Slezsku, druhá v Polském království a na Volyni před první světovou válkou. Třetí kapitola ukazuje ekonomickou situaci osadníků, jejich práci a zdroje obživy, podmínky a úroveň kulturního života, informace o náboženských a světských organizacích, o tisku a publikacích, o účasti Čechů ve společenských a politických hnutích. Pátá kapitola je věnovaná početnosti, situaci a životu české menšiny v nezávislém Polsku v letech 1918—1939 a osudům obyvatelstva českého původu ve Slezsku v hranicích německého státu. Šestá kapitola pojednává o životě a situaci

českého obyvatelstva za války a německé okupace v letech 1939—1945 a poslední kapitola o českém obyvatelstvu v nových hranicích polského státu po roce 1945. Závěr práce shrnuje shromážděná fakta a autorovy výzkumné závěry.

Rozsah informací týkajících jednotlivých období, prostředí, problémů a života českých osadníků a jejich potomků, jakož i možnosti analýzy shromážděných údajů byly závislé na stavu archivních materiálů, písemných pramenů a literatury. Situace byla různá, často byl nadbytek podrobných informací, jindy chyběly i ty základní údaje.

Pro charakteristiku obyvatelstva jednotlivých osad, vnitřní migrace a základních demografických jevů mělo neocenitelný význam probádání a analyza zachovalých farních knih. Archiva sborů v Zelově, Kučově a Zyrardově, uložená ve státních archivech v Lodži, Piotrkowě a Censtochové, zaznamenávají narození, sňatky a úmrtí. Z podobných knih jsem čerpal informace v obecních úřadech ve Strzelině, Bralině a Kudowě. Základním zdrojem informací ve středním Polsku jsou spisy gubernální vlády v Piotrkowě. Nejtěžší bylo získat archivální materiály týkající se českého osadnictví ve Slezsku.

České obyvatelstvo, které v letech 1945—46 opustilo Slezsko, vzalo s sebou úřední spisy, kroniky apod., které jsou dnes nedosažitelné. Některé informace z pruského Slezska se zachovaly ve spisech Opolské regence. Nepřístupné jsou materiály o českých osadnících na Volyni v letech 1870—1945. Byl jsem nucen opírat se o dost bohatou literaturu a pozdější polské statistické údaje.

Zachovalá akta místní státní správy z let II. republiky, podobně jako spisy a kroniky z tohoto období obsahují mnoho informací o situaci a životě české menšiny.

Dost podrobné informace o počtu a osudech českého obyvatelstva v letech okupace jsem získal ze spisu německých úřadů, uložených ve Státním vojvodském archívu v Poznani, ve Státních archívech v Pabianicích a jiných archívech.

Mnoho údajů o osudech Čechů po II. světové válce se podařilo najít v úředních akttech v Lodži, Kališi, Poznani a Censtochové, zejména pak v aktech ministerstva veřejné správy a ministerstva znovuzískaných území.

Mnoho zajímavých údajů o životě české menšiny pochází z tisku, vycházejícího v Lodži, Varšavě a na Volyni.

Dějiny českého osadnictví poměrně brzy, již na počátku 20. století, vzbudily zájem českých, německých a polských badatelů. Z českých vědců největší zásluhy o výzkum české emigrace v Evropě, zejména pak v Polsku, má Jan Auerhan. Druhým českým badatelem byl Vladimír Mičan, kazatel a tajemník Biblické jednoty v Brně. Na začátku dvacátých let cestoval po českých střediscích ve středním Polsku, na Volyni a v Německu. Výsledkem jeho cest byly knihy Česká emigrace v Polsku a na Volyni a Ve vyhnanství.

Dějiny českého osadnictví na Volyni zpracovala mj. Zofia Cichoń v knize České kolonie na Volyni. Z historických prací o Slezsku se sluší na prvním místě uvést K. Zimmermann a jeho práci o osídleních z fridrichovského období.

Po roce 1945 o osudech a problémech české menšiny v Polsku se psalo málo, jen příležitostně. Zmiňuje se o tom ve svých publikacích Jerzy Tomaszewski a již dříve Paweł Hulka-Laskowski. Velmi užitečné byly pro mne práce z okruhu výzkumu dějin protestanství v Polsku.

V charakteristice národnostních poměrů na českokarpatském pohraničí jsem využil některé práce, věnované především poměrům v Těšínském Slezsku. Publikace na toto téma jsou valnou většinou zaujaté a tendenční, často přímo propagandové. Platí to o publikacích jak českých, tak i polských. Tento spor ovlivnil v určité míře i vědecké práce, jejichž autoři se snažili dodržovat zásady objektivismu a výzkumné metodologie.

České obyvatelstvo v Polsku nebylo příliš početné, ale dlouhá léta udržovalo svůj mateřský jazyk, náboženství, kulturu, zvyky a tradice, především ve větších střediscích ve středním Polsku a na Volyni. Někdejší české kolonie ve Slezsku (kromě okresu Racibórz) byly germanizovány. Potomci českých osadníků ve městech středního Polska se většinou postupně asimilovali v polském prostředí, i když si zachovali vědomí českého původu. Českými ostrůvkami zůstaly Zelov a Kučov, v menší míře Husinec.

Bohužel, těžká hospodářská situace a stále menší prostředky na vydavatelskou činnost způsobily, že se na možnost vydání této práce dívám dost pesimicky.

ZBIGNIEW TOBIAŃSKI

PETER BELLA HORAL

Aká sí mi krásna

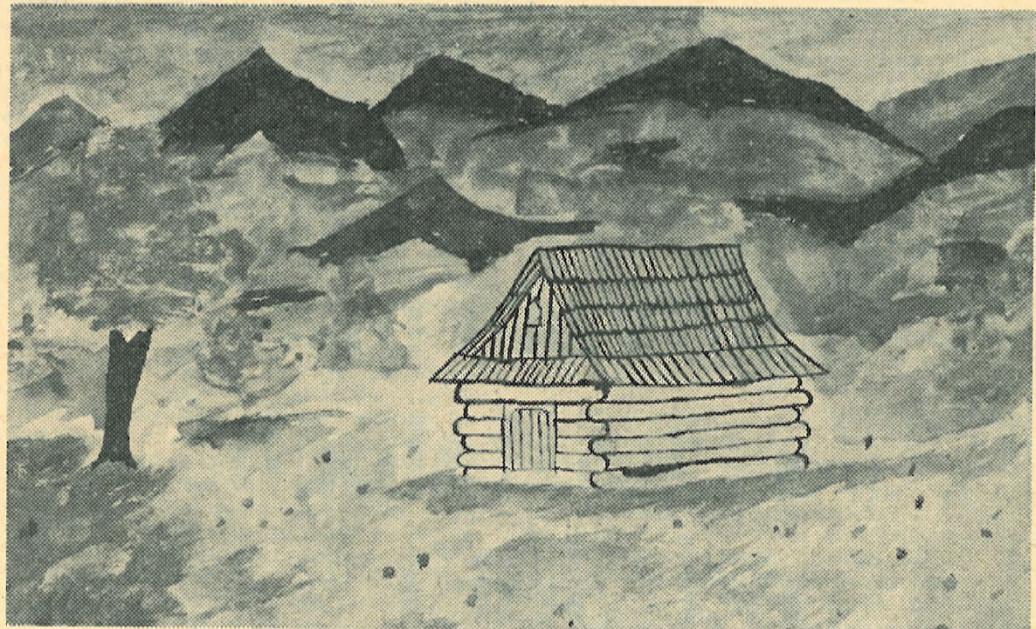
Aká si mi krásna,
ty rodná zem moja!
Krásne i tie hory,
koľ teba čo stoja;
krásno i to nebo
nad tými horami:
žehnám ťa, vítam ťa
vďačnými sľzami.

Ty hora zelená,
čo šumieš nado mnou,
jak bys' mi nôtila
piesenkou čarovnou;
ty úboč zakvitlá
divými ružami:
žehnám ťa, vítam ťa
vďačnými sľzami.

A ty Váh, biely Váh,
potoku môj hôrny;
čo sa tak ligotáš
ako pás strieborný;
vy brehy porastlé
bielymi brezami:
žehnám vás, vítam vás
vďačnými sľzami.

Rozkošné doliny,
v dolinách roviny,
vy moja koliska
i mojej rodiny;
roviny posiate
drobnými mestami:
žehnám vás, vítam vás
vďačnými sľzami.

A ty Rud premilý,
čo orieš na stráni,
tvoje nech mozole
ruka božia chráni,
a nech ťa poteší
lepšimi časami:
žehnám ťa nastokrát
mojimi sľzami!

Jurgovský senník — maľba Marty Šoltýsovej (3. tr.) z Jurgova

JOSEF HORA

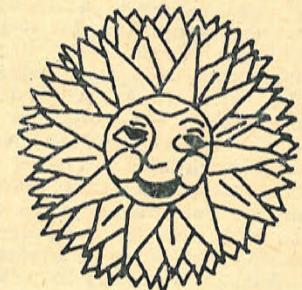
OKNO

Otevřel jsem okno do tmy tekuté,
hvězdy na mě stíkly se slavičím zpěvem.
Pamatuješ na tmu se slavičím zpěvem
v oné noci černé, husté, tekuté?

Otevřel jsem okno do tmy stříbrné,
kolem mne jak šál se omotal šum jezu.
Pamatuješ na tu těžkou vůni bezu
na měkkém dně noci oné stříbrné?

Otevřel jsem okno do tmy, hovořící
se slavíkem, jezem, s kruhy na měsíci,
s doznívajícími kroky na silnici.

Otevřel jsem okno, kroky zašly v tichu,
kroky našich dávných, sladkých, plachých hřichů
po tekuté tmě a po stříbrném tichu.

SLOVNÍK ŽIVOTA (I8I)

PÍSANIE I (Í), Y (Ý) (6)

Po mäkkých spoluľáskach píšeme i (í), napr.: div, divoch, hodit, ticho, tis'c, list, žíť, žila, šít, široký, čin, čistý, medzi, cit.

V slovach cudzieho pôvodu po spoluľáske c píšeme jednak i (í), jednak y (ý), a to podľa toho, ako sa príslušné slovo píše v pôvodnom jazyku. Napr.: cirkus, citara, citrón, cimbal — cyklus, cykl, cylinder.

Bez ohľadu na to, aká spoluľáska predchádza, píšeme vždy i (í) v týchto prípadoch:

a) v 1. p. mn. č. muž. živ. podstatných mien, napr.: chlapí, filozofi, kuchári, víťazi

b) v 3. a 6. p. jedn. č. muž. živ. podstatných mien (v koncovke — ovi), napr.: chlapovi, víťazovi

c) v 6. p. jedn. č. podstatných mien všetkých rodov rôznych vzorov, napr.: po metri, v mieri, na tanieri, na stepi, na tvári, v mori

d) v koncovkách žen. podstatných mien vzorov ulica, dlaň a kost, napr.: večeri, rozopri, večerí, rozopri, haluzi, zemi, haluzí, zemí, krvi, otepí osi zmesi otepí, zmesí, osí.

POESKY

naginać do swej woli
naginać się
naglacy
naglaca sprawa
naglaca potrzeba

SLOVENSKÝ

podrobovať svojej
vôle
nahmúť sa
nalihevá, súrny
súrna záležitosť
nalihevá potreba

ČESKÝ

podrobovat své vôle
nahýbat se
nutný, spíšný
spíšná záležitosť
nalihevá potreba

nagle

co nagle, to po diable

naglič

naglodovač się

naglosć

nagłówek

nagly

nagly wyjazd

nagly wypadek

nag'a śmierć

nagminny

cihoroba nagminna

nagniatać

nagniotek

chodzić nago

ngotować

nagrabić

nagrodzić

nagrobek

nagroda

nahýbat se

nutný, spíšný

spíšná záležitosť

nalihevá potreba

náhle

náhla robota, zlá

robotá

súri, náhlí

náhľadovať sa

náhlivosť, chvat

záhlavie, titul

náhly

náhly odjazd

neočakávaná nehoda

náhla smrť

všeobecný

epidemická choroba

pritláčiť, masirovať

kurie oko; mozol

chodit nahý

navariť; nachystat

nahrabat; nalúpiť

nahradit; vyznamenat

náhrobok

odmena; náhrada

nazhromažďovať

nahromadenie

akumulácia energie

nahrať

nahrívať

nahrýzať

náhle

práce kvapná málo

platná

nutit ke spěchu

nahladovat se

náhlost, spěch

záhlaví (v knize)

náhly

náhly odjezd

neočekávaná nehoda

náhla smrt

všeobecný

epidemická nemoc

namačkávať

kuří oko; mozol

chodit nahý

navařit; nachystat

nahrabat; nakrást

nahradit; vyznamenat

náhrobek

odmčna; náhrada

nashromažďovať

nahromadení

akumulace energie

nahrávat

nahrávat

nakousat

Slovenčina v kostoloch na Spiši a na Orave (2)

Na jeseň 1957 intervenovali v tejto veci americkí Slováci, združení v Komitéte pre oslobodenie Spiša a Oravy (American Liberation Committee for Spiš and Orava) v Chicagu. Výbor tejto organizácie poslal 2. septembra 1957 tri úradné žiadosti do Poľska, adresované Władysławovi Gomułkovi, kardinálovi Wyszyńskemu a farárovi v Tribši Pavlovi Koniorčíkovi. Na prvý pohľad nás môže prekvapíť práve tá posledná intervencia. Naskytá sa totiž otázka, prečo list Komitétu bol určený práve tribškému farárovi, jedinému spomedzi deviatich farárov bývalého spišského dekanátu. Vysvetlenie nachádzame na konci listu, kde je okrem iných podpisany aj predseda Výboru, známy dejateľ Komitétu — Bizuh — tribšký rodák. Komitét konštatuje, že dostáva veľa správ zo Spiša a Oravy a taktiež od rodákov z Československa. „V spomenutých zprávach je podrobne uvedené, že ako (...) miestny farár v obci Tribš vystupujete ako najväčší nepriateľ proti našim rodákom a len preto že sú slovenskej národnosti“. Autori listu kladia farárovi aj túto otázku: „Taktiež sme veľmi zvedaví, že v ktorom odstavci Písma Sväteho je napísano, že v kostole jezdí veriaci slovenskej národnosti, ktorí sa neznajú modliť po poľsky pripadne spievať po poľsky, aby boli ticho, ako ste Vy (...) vyhlásili v kostole“.

Otázok je neúrekom. V jednej z nich sa spomína aj farára z Novej Belej: „Ci Vy ako kniaz len preto ste prijali na seba rúcho kňažské, aby ste kresťanstvo nenávisť rozbiiali a tým stávate sa Vy a Vám podobný farár z obce Nová Belá a iní námestníkom krutého Neróna, ktorý podobným spôsobom šíril nenávisť voči kresťanstvu“. List uzatvára veta: „Tunajší Výbor a jeho členstvo Vás žiada a prosí, aby ste sa Vy a Vám podobní farári dali na cestu pokania, za popíchané tak veľké a hanobné činy, aké ste spáchali nad našimi rodákmami slovenskej národnosti a tým pošpinili meno cirkev svätej. Pán Boh dobrotvorý aby Vám osvietil rozum k poznaniu tak hanobného činu, akého ste sa dopustili Vy a Vaši spoluvinici a (...) odpustili Vám Vaše hriechy“.

V liste Gomulkovi, titulovanému nesprávne predsedom vlády, Výbor posielal svoju re-

zolúcii z 29. augusta 1957 „ohľadom prenasledovania okresnyma a miestnyma činitelmi civilnej správy, ako tiež miestnym duchovenstvom našich bratov Slovákov a sestry Slovenky, nateraz bývajúcich na spornom území severného Spiša a hornej Oravy“. Prosí Gomulkovi, aby urobil „nápravu na spomenutom území“, a zároveň aj konkretizuje, o čo ide: „Pro bratské spolunažívanie našich bratov Slovákov a sestry Slovenky s bratmi Poliakmi žijúcimi na spornom území severného Spiša a hornej Oravy je zapotreby odstrániť z okresnej, miestnej civilnej správy, ako tiež z duchovenstva tie osoby, ktoré sa snažia bratstvo dvoch slávianskych národov seba tak blízkych kalif.“ (...) Tunajší Výbor je rozhodnutý, až by nedošlo ihneď k spomenutým opatreniam, vec tu predložiť Organizácii spojených národov ako tiež publikovať vo svetovej tlači“.

„Rezolúcia zo dňa 29. augusta 1957 ohľadom prenasledovania miestnym duchovenstvom našich bratov Slovákov a sestry Slovenky“ bola ako príloha poslaná tiež kardinálovi Wyszyńskemu. Aj v liste sa spominajú mená novobel'ských a tribškých farárov a ich postoj k Slovákom. Autori podrobne popisujú udalosti, aké sa konali v Novej Belej počas hodov (odpustu) — 22. augusta 1957, keď knáz „počas kázne nehlásil slova Božie, jeho kázeň sa niesla so slovami plnými... a vyhrážok nielen venovaných pre miestnych občanov ale celému slovenskému národu. Pri spomenutej kázni verejne vyhlásil, že od dnešného dňa miestny farár zakazuje spievať a modliť sa po slovensky, vedal, kto nevie sa modliť a spievať po poľsky, aby bol ticho v kostole“. Výbor aj tu to žiadal urýchľenu intervenciu: „dovolime si Vás, Vaša Eminencia, Najdôstojnejší Pán Kardináľ Vyšinski prosíť, aby ste po obdržaní tejto našej zprávy a rezolúciu bezodkladne a čím skôr vyslali priamo z yašej kanclárie svojho zástupcu, ktorý by si priam na mieste v obciach severného Spiša a hornej Oravy overil u miestnych občanov slovenskej národnosti počinanie tamojších farárov a tiež aby bezodkladne čím skôr všetci títo farári, ktorí sa zúčastňujú na prenasledovaní našich rodákov a dom Boží nepoužívajú na šírenie lásky Božej, ale k nenávisťi dvoch bratských národov (...) boli odstránení

(...) a ažby ihneď k náprave nedošlo, vec tou postupíme Organizácii spojených národov, pričom dodáme písomný doklad o krutosti a vražde, akej sa doposiaľ dopustili miestni poľskí farári na našich spolurodánoch žijúcich na území severného Spiša a hornej Oravy v rokoch 1945 až do dnešného dňa“.

Výbor neváhal obratiť sa o pomoc aj na pápeža Piusa XII., ktorému adresoval list z 2. septembra 1957 a už spomenutú rezolúciu z 29. augusta 1957. V obširnom liste Výbor poznamenával okrem iného: „Osud našich rodákov (...) je tým viac trpký, keďže nie len poľská civilná správa ale aj poľské duchovenstvo, ktorí pôsobia ako miestni farári (...), po stránke náboženskej prenasleduje našich bratov Slovákov a sestry Slovenky. (...) Každým dňom dochádzajú nám písomné zprávy, že tamojší farári čoraz viac vystupujú s nenávisťou voči našim rodákom: máme obavy, aby to zase nebolo predzvestou k opakovaniu sa rokov tragicických, aké naši bratia prežili od 1945 do 1947, kedy to spomenutá banderovská skupina zavraždila nám 24 našich rodákov slovenskej národnosti“. Autori prosia o intervenciu u kardinála Wyszyńskiego „aby urobil jak najskoršie opatrenia v tom zmysle, aby cím skôr boli zo spomenutého územia odvolaní tí farári, ktorí, skutočne svojim počinom robia hanbu cirkevi svätej a celému kresťanskému národu a aby boli dotyční potrestaní pre výstrahu iných“. Na konci listu prosba adresovaná priamo pápežovi: „pokládame si za svoju povinnosť (...) prosíť Vás, aby ste Vy spomenutým našim rodákom pomohli a takých dušpastierov, ktorí len sú na škodu našej Cirkvi svätej, dali odvolať, zo spomenutého sporného územia a aby boli zadelení do takého prostredia, kde by viač svojím zlomyseľným počinom nemohli poškodiť viač nikomu.“

Nevieme nič o osúdoch tribškého farára — Pavla Koniorčíka. Ostatní traja adresáti listov dnes už nežijú. Nemôžeme sa ich preto spýtať o ich reakcie na prekvapujúce správy z Ameriky týkajúce sa našich spišsko-oravských krajanov, ale aj o to, či všetci podnikli čokoľvek v záujme prenasledovaných Slovákov.

Treba poznamenať, že vystúpenie americkej Slovákov, v tom aj našich spišsko-oravských vysľahovalcov, — na jeseň 1957, — namierené na obranu národných slovenských práv na Spiši a Orave, nebolo všobec prvým aktom ich pomoci a solidarity. Práve naopak, bolo to pokračovanie minulých početných akcií, ktoré sa začali ešte po prvej svetovej vojne a nadobudli veľkú intenzitu v období otvoreného poľského teroru v rokoch 1945—1948.

Od polovice šesdesiatych rokov sa centrom boja o slovenský jazyk v kostole stávajú dve spišské farnosti: Krempachy a Nová Belá. V obidvoch obciach sa začiatok otvoreného sporu spája s pokusom miestnych farárov eliminovať slovenčinu z kostolných spevov. Novobel'ský farár — Zdzisław Bączkiewicz — už na začiatku svojho pôsobenia v Novej Belej zakázal spievať v kostole po slovensky, a všobec cieľavedome viedol výslove antislavenskú politiku. V informácii o pastorácii vo farnosti Nová Belá, napísanej v roku 1966, čítame: „Smutnie zakończyły się rekolekcje wielkopostne (1964 r.). Tym, którzy najwięcej śpiewali po słowacku (ksiadz) odmawiał absolucji, przez co wierni zostali zrażeni do spowiedzi i dzisiaj już wiele parafianom upływa drugi rok od ostatniej spowiedzi“. Toto tvrdé zachádzanie so slovenským obyvateľstvom v Novej Belej potvrdil v roku 1989 v televíznom vysielaní o Slovácoch v Novej Belej — krajan Cervas, ktorý ako 13-ročný chlapec tiež nedostal absoluciú, lebo sa odvážil spievať po slovensky.

18. augusta 1966 intervenovali u slovenského biskupa v Ríme — mons. Pavla Hnilicu — ôsmi slovenskí knazi pôsobiaci v rôz-

ných polských diecézach, medziiným Dominik Kalata z Novej Belej a Sebastián Košút z Čiernej Hory. V liste čítame: „Poznáme myšenie našich rodákov, ich fažkosti, ich silný vírus, ktorú im odoberá pán farár tam útinkujúci, a hovorí, že sú to ludia neveriaci odoberá im lásku a milosť ku Kristovi tým, že sa ich nútí modliť sa v inom jazyku, berie sa im jazyk, v ktorom vyrástli a ktorého sa nezriecku“.

V šlapajoch antislovenskej praxe postupoval aj nový kráľ — Stanisław Adamski, ktorý odmiel odbavovať bohoslužby pre slovenskú cirkevnú obec, popíral jej právo spievať v kostole po slovensky a pre malú skupinu Poliakov odbavoval bohoslužby na fare.

Delegácie Slovákov cestovali pomerne často do Krakova na rozhovory s krakovským arcibiskupom — kardinálom Wojtylom. Viackrát sa písali zápisnice z rozhovorov na farskom úrade v Novej Belej, sťažnosti boli zasielané takmer všade. Konflikt a prenasledovanie Slovákov v Novej Belej a v Krempachoch sa dostávali do vedomia Ľudí, pre ktorých tieto lokality ešte prednedávnom nieč neznamenali. O veci informovali verejnosť niektoré slovenské noviny (o.i. aj bratislavský Kultúrny život), parížsky týždenník Kultura, kanadský Slovák, v Krakove — Jerzy Love na strankach Života Literackého. Na obranu Slovákov sa tiež postavil polský novinár Mikołaj Grandus, ktorý v liste farárovi z Novej Belej píše: „Po dokladnym zbadaní i rozvažení wszystkiego, doszedłem do bardzo bolesnego stwierdzenia, że właśnie my jesteśmy przyczyną tego stanu (zła, krzywd), nasza pucha narodowa, nasz i to w niemalże mierze silny i niezdrowy szwiniem. (...) Jest moim chrześcijańskim obowiązkiem, aby stańć w obronie pokrzywdzonych Słowaków na Spisz, aby kiedyś w przyszłości nie powiedziano, że nikt z polskiej inteligencji katolickiej nie interweniował w tej sprawie“.

Je príznáne, že Slováci z Novej Belej a Krempách žiadali nielen prinavrátanie predošlého stavu (t.j. slovenské spevy), ale aj krákov so znalosťou slovenského jazyka, ktorí by boli schopní zabezpečiť bohoslužby tak pre Slovákov, ako aj pre Poliakov žijúcich v týchto dvoch dedinách. V snahe predísť kontrargumentu, že v Poľsku nict takých krákov, autori vo viacerých listoch opakujú, že Poľsko má takých krákov, a v liste z 2. marca 1970, uvádzajú mená a priezviská 10 krákov slovenskej národnosti, — všetkých narodených na Spiši a na Orave, — pôsobiacich na území Poľska.

V období od 23. apríla 1964 do 22. januára 1969 arcibiskup Wojtyla vydal viac nariadení týkajúcich sa novobelskej farnosti. V liste z 23. apríla 1964 adresovanom surávcovi farnosti Nová Belá — Zdzisławovi Bączkiewiczowi — krakovský arcibiskup píše: „Pismem z dnia 8 II i 5 III 1964 r. zwróciła się do nas grupa parafian z Nowej Bialej z prošbou o utrzymanie w Waszej parafii wprowadzonej ostatnio Mszy św., podczas której wierni śpiewają pieśń wyłącznie w języku polskim. (...) Dlatego też wprowadzenie nowej Mszy św. potwierdzamy. V liste z 11. júla 1964 určenom farníkom reaguje na udalosti v Novej Belei a žiada od nich poslušnosť farárovi: „Doszło do naszej wiadomości, že niektórzy parafianie w Nowej Bialej utrudniają księdzu administratorowi sprawowanie služby Bożej. (...) Ustalanie porządku tych nabożeństw jest obowiązkiem Waszego duszpasterza, któremu należy się pod tym względem posłuch ze strony wszystkich parafian“. 5. septembra 1964 arcibiskup nariadił, aby sa na svätej omši o 13. hodine vobec nespievalo: „Dla uchronienia Domu Bożego przed zbeszczeszczeniem, a Najświętszego Sakramenta przed ciezkimi świętotoradczymi zniewagami zarządzamy, aby Msza św. o godz. 13-ej została odprawiona bez jakiegokolwiek śpiewu wernych — do wyjaśnienia“.

Po návrate z III. zasadnutia Vatikánskeho koncilu kardinál Wojtyla rezgoval na najnovšie udalosti v Novej Belei (list veriacim farnosti Nová Belá z 12. decembra 1964): „po powrocie dowiadujemy się, že pewne jed-

nostki nie zaprzestały przeszadzać w odprawianiu Mszy św. o godz. 13 i uczestniczeniu w niej. Ostatnio jednostki te posunęły się do zamknięcia zakrystii“. Arcibiskup poukazuje, že je to protizákonná činnosť (odvoláva sa na články 4. a 5. dekrétu o slobode svedomia a náboženstva) a pre neposlušných predvída cirkevné tresty: „Jako tacy (oporni — J.C.) zaś zostaną dotknięci karami kościelnymi, ktorých następstwem jest pozbawienie Sakramentów świętych i pogrzebu chrześcijańskiego“. Určité uvoľnenie napäťia konštituuje krakovský metropolita v pastierskom liste z 23. decembra 1964, v ktorom informuje, že 22. decembra prijal delegáciu celej farnosti Nová Belá a vypočul žiadosť zo slovenskej a poľskej strany. Posledný odstavec listu sa týka okrem iného poslušnosti farárovi: „Zwracamy się nadal do Waszego sumienia katolickiego, abyście okazali poslušenstwo temu, kto z woli Bogu jest Waszym Pasterzem, a nie pozwolili sprowadzić się na manowee ludziom, którzy to poslušenstwo naruszają, aby przeprowadzić swój upór“. V liste veriacim farnosti Nová Belá z 30. decembra 1964 roku arcibiskup Karol Wojtyla nariadił, aby wszystkie Msze św. w nabożeństwa w kościele parafialnym w Nowej Bialej odbywały się bez towarzyszenia organów oraz bez śpiewu wiernych. Organistie zakazujemy grać — pod karą interduktu osobistego. Wierni w czasie nabożeństw mają się modlić po cichu. Zarządzenie to obowiązuje od dnia 1 stycznia 1965 r. aż do odwołania.

Pred ďalšou cestou do Ríma krakovský metropolita sa ešte raz obrátil na veriacich v Novej Belei (list z 30. januára 1965). V pastierskom liste písal: „Przy grobie św. Piotra Apostola będę się modlił szczególnie za Was i za Waszą parafię, która tyle mnie teraz kosztuje trosk i zmartwień, jak chyba żadna inna w Archidiecezji Krakowskiej“. V nariadeni z 26. marca 1965 kardinál Wojtyla určil, aby sa od nedele 11. apríla 1965 odbavovali vo farskom kostole v Novej Belei tri sväté omše, dve so spevom veriacich w słowenčine, jedna z poľštine. Nedelnú omšu vo farskom kostole v Krempachoch mal odbavovať, kráľ Antoni Leja z Durština. Už 24.

apríla napísal krakovský arcibiskup ďalší list novobelskej farnosti. Vyjadruje v ňom veľké sklamanie, že jeho nariadenie o poriadku spevov počas bohoslužieb nebolo dodržané počas veľkonočných svätkov: „Niestety, zarządzenie to nie zostało wykonane. (...) Są wśród Was tacy, którzy uporczywie trwają w nieposłuszeństwie biskupowi i innych do niesposłuszeństwa pociągają. Ja nawet wiem, którzy to są. Przecież nikt Wam w kościele nie chce odbierać tego, coście w nim mieli. Owszem, jeszcze Wam dodajemy drugą Mszę św., abyście widzieli, że szanujemy Wasz język i dajemy wszystkim okazję do tego, by się w swoim języku modlić.“ (...) „Organisatie zaś pod karą interduktu polecam grać na każdej Mszy św. stosownie do wydanego na Wielkanoc zarządzenia.“

V lete tohto istého roku (list z 28. augusta 1965) arcibiskup Wojtyla varoval: „gdyby nasze wezwanie nie miało odnieść skutku, będziemy musieli zastosować kary kościelne do zakłócających spokój nabożeństw.“ Predposledný, nedávno uverejněný pastiersky list krakovského metropolitu, venovaný veriacim z Novej Belej a Krempachom má dátum: 22. júna 1968 a je reakciou kardinála Wojtyly na udalosť, ktorá sa odohrali v Novej Belei vo svätek Božieho tela — 13. júna 1968. „W dniu 13 czerwca br., uroczystość Bożego Ciała, zaszły w Nowej Bialej nad wyraz gorszące i bolesne wydarzenia. Oto grupa parafian, złożona ze 162 osób z Nowej Bialej i Krempachów, udaremniła odbycie uroczystej procesji eucharystycznej, zatrzymując idących w procesji na wyznaczonej drodze“. Autor listu cituje kánon 2343 § 4 Kanonickeho práva, ktorý určuje trest exkomunikacie a zároveň právne normy svetského práva, určujúce trest odňatia slobody od jedného do piatich rokov. Posledný, publikovaný v roku 1989, pastiersky list krakovského metropolitu (22. januára 1969) pripomína veriacim z Novej Belej učenie II. Vatikánskeho koncilu ohľadom povinností pravého katolika voči Cirkvi. Jedna z piatich povinností každého katolika je — podľa slov listu: „3. działać w parafii w jedności z kapelanem“.

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

Starý drevený kostol v Oravke

Karel Poláček

Bylo nás pět (6)

POKRAČOVÁNÍ Z PŘEDCHOZÍHO ČÍSLA

Náš tatínek pravil: „Už nám to nastává,“ a maminka pravila: „Bať, už fouká ze strniště,“ a dívali se, jak se venku prohání vichřice. Hnedle bude podzim a už je konec koupání a na zahradě buch! buch! padají jablka.

Tak my pouštíme draky, což jest správný sport a draky nám vyrábí Jakub od Bejavalů, on to nejlépe umí. My čekáme, až Jakub koně odkšíruje, poklidí ve stáji a všecko udělá, potom ho moříme: „Jakube, udělejte nám draka!“ On se mračí jako bubák a praví hlubokým hlasem: „Tak aby byl svatý pokoj.“

Potom se vám posadí na špalek, co se štípá dříví, a pustí se do toho a my stojíme kolem a díváme se, jak to dělá. Nejdříve vytvoří se dřeva lajsničku, na tu lajsničku doprostřed připevní rákosku a tu rákosku ohne, aby byla jako luka, a oba konce přiváže provázkem na dolním konci lajsničky. A do té lajsničky udělá dvě dírky a jimi protáhne motouzek a tak udělá kostru draka. A pak zkouší, jestli to dělá rovnováhu. Ta kostra se pak polepí papírem. Při práci Jakub moc řečí nenadělá, jenom chvílemi praví: „Podej to“ nebo „Podej ono“ a my víme, co mu máme podat, jestli nůžky nebo papír nebo hrnek s lepidlem nebo co. Při čemž nemíme ani slovíčko promluvit, jináč by nám s tím seknul, on nemá rád řeči. Jenom když je to hotovo, tak se smíme radovat slovy: „Jéjej!“

A draku připevní z každé strany střapečky, aby to mělo ještě větší rovnováhu a pak nastříhá z barevných papírů mašličky a my z nich pleteeme ocas. A na konci ocasu se dá taky střapeček, to rovněž skrz to, aby to mělo rovnováhu. Jelikož když nemá drak rovnováhu, tak sebou trhá jako jankovitý kůň a udělá ve vzduchu několik prudkých kotrmelců a zabodne se do měkkoty. A nikdo s ním nic nesvede.

Ale drak musí mít také oči a vousy, namalované červenou barvou a to dělá Ěda Klemink, ten to nejlépe doveze. Pročež se na nás drak s hůry kouká, jestli ho správně pouštíme a on se kolébá sem a tam, podle toho, jaký je vítr. A my při tom sedíme na mezičce a povídáme si řeči.

Ještě ráději děláme ohničky, to je to nejsprávnější. Tu jdeme nejdřív k Jirsákovu a čekáme, až Čenda Jirsák vyžene kozy na pastvu a my jdeme s ním. Když pak přijdem na pole, tak se rozbehneme a snášíme pejsek, aho i bramborou naří, aby toho bylo hodně. Pak to podpálíme, plamen hučí a vysoko šlehá, kouř je silný a štipe do očí. A my sedíme kolem ohně, je nám ve selo a povídáme si řeči.

A když tak kolem hranice sedíme, tak každý z nás vytáhne svou dýmku, která se v indiánském nářečí nazývá kalumet. U ohně se musí kouřit, abysme si mohli povídávat řeči o Indiánech, kteří se vydali na válečnou stezku a přepadli srub či vlak pacifické dráhy a je velký křík a prolévaní krve. Nebo si povídáme o Barboře Ubrykové, která byla za starých časů jeptiškou, pročež byla nevinně zazděná. Také si vypravujeme o strašidle, které chodilo sem a tam a mělo svou hlavu pod paží a hrozně naříkalo, aby se lidé báli. Když mluvíme o tom bezhlavém strašidle, tak to povídáme tiše a koukáme se kolem sebe a kozy se pasou.

Eva Sobotová mne mockrát prosila, abych ji vzal s sebou na ten oheň, já jsem pravil, nevím, nevím, až podle toho a skutečně jsem nevěděl, co mám dělat, jelikož dělat ohničky

není věc holčencí, ale hošenčí. Bál jsem se, že kluci budou koukat a Čenda Jirsák by se třeba příšerně šklebil, ačkoliv teď s ním chodím.

Ale když mne už moc mořila a pravila, že nevěděla, že jsem takový, tak jsem pravil: „Dobrá, tak pojď,“ ale hošům jsem o tom docela nic neřekl a přišel jsem s Evou rovnou na pole, když už tam všichni byli. A jak jsem s ní přišel, hned jsem se díval, jestli se hoši nebudou koukat a jestli se Čenda nebude příšerně šklebit. On už se taky chtěl příšerně šklebit, ale v tom Eva vytáhla kornout pražených mandlí a nabídla je všem. Z toho jsem poznal, že Eva je chytrá a každý ji za to chválil a všichni pravili, jenom ať přijde zas a ukradne doma pražené mandle, jelikož všichni hoši rádi pražené mandle. A Eva pravila, že zase ukradne, poněvadž ví, kde jsou a doma to nevěděl, že krade mandle.

Bejval Antonín jí za to nabídl svou dýmku, aby také kouřila. Eva to zkoušela a udělala první sluk z dýmkou načpané bramborou natí a začala strašně kašlat a pravila: „Achich, to by byla moje smrt.“ Já jsem na to pravil, že to je jenom nezvyk, jelikož Indiánky také kouří, ano i cikánky a nic jim není. Eva však pravila, že bude raději nosit pejsek a pekla brambory v popeli a starala se, aby oheň nevyhasl, pročež my jsme si seděli jako milostní a moc jsme si medili, že máme zastání. A bylo nás šest, co jsme seděli kolem ohně, a Pajda se radoval, že je nás hodně.

V panské zahradě rostou ořechy a letos jich bylo děsno moc, pročež jsme tam vlezli a bylo nás pět, když jsme tam byli, tak na nás křičel zahradník: „Holoto, já vás, mě se zdá, zrychťuju, že uvidíte!“ a mával holí. Pročež jsme utekli, ale měli jsme plné kapsy ořechů a byly dobré. Jenom že když uzrají v panské zahradě ořechy, tak je konec prázdnin, ani jsme to pořádně neužili.

Kristýna se mně posmívala: „Fikalala, ty loupežníku, už je s prázdninami konec“ a já jsem pravil: „Rampepurdo, ty bídnice, modli se, tvoje poslední hodina udeřila, jelikož tě musíš zamordovat.“ A prali jsme se, až to bylo slyšet až v krámě, i přišla maminka a pravila: „Kristýno, vy máte ještě méně rozumu než to dítě a to máte šamstra namluvyňeho a chcete se vdávat, kdo by si vzlal bláznivou?“

Ona se smála a šla mýt nádobí a já jsem měl vztek, že bude škola, jelikož musím chodit obutý a vůbec.

První den ve škole jsme se vůbec neučili, jenom nás vyloučil pan učitel, jestli jsem všichni. My máme zas pana učitele Veselíka a on pravil: „Hoši, pěkně vás vítám z prázdnin, jelikož jste se osvěžili na duchu i na těle, abyste byli chloubou své vlasti, rodné obce, jakož i rodičům nebo jejich zástupcům.“ A Páta Karel si sedl zase do první lavice, dal ruce na lavici a koukal se ctnostně. Už jsme měli jít domů, ale když někdo napsal křídou Pátovi Karlovi na záda „Já jsem vůl“, hned jsem si pomyslil, že to bude na mně, ačkoliv jsem to vůbec nebyl. Já vím, kdo to byl, byl to Miroslav Hanzal, jelikož se díval do penálu a počítal péra, jestli jich má moc. Tak jsem byl hned první den po škole a pomyslil jsem si, až si Páta Karel nemyslí, že to nechám jen tak.

A když jsem přišel domů, tak mně na zlost Kristýna zpívala: „Poškolák, mastnej pták, poškolanda — planda, že mu není hanba.“

Já jsem jí řekl: „Tohle si vypiješ, Rampepurdo rampepurdačká.“ A hned jsem silně přemýšlel, jak bych se jí pomstil, ale nemohl jsem na nic připadnout, jelikož jsem ji už všechny pomsty udělal a ona je znala. Tak jsem byl z toho mrzutý.

Ale tu mně náhodou přispěl na pomoc náš kocour Honza, takže jsem si tu pomstu vyzpomněl. Náš Honza je zrzavý a chytrý, nejchytřejší ze všech koček, co jsou ve městě. Náš tatínek praví, že Honza má kočičí univerzitu a chovává ho na klíně a my všichni mu dáváme kosti, aby si je ocucal.

Já ho rád pozorují, když chce chytit vrabce, kterí k nám litají na dvůr, aby si sesbírali drobečky. Když vrabec uletí tak Honza nedá najevou vzteka, aby si vrabec nemyslil, že tak o něho stojí a lhostejně si líže kožich a pak jde pryč.

Vrabce málokdy chytí, nýbrž spíše myš, v tom se vyzná. Jednou jsme takhle seděli u oběda a okno bylo otevřené a oknem skočil dovnitř Honza a měl v zubech velikánskou myš, kterou položil na stůl přímo před tatínka, aby se pochlubil, že je dobrý lovec. Tatínek se lekl, ohnal se ubrouskem a začal řvát hrozným hlasem: „Fuj, jede mi s tim!“ Maminka se také polekala a rávala ještě více a ze všech nejvíce řvala Kristýna a pravila, že to bude její smrt. Honza nechápal, proč tak na něho řvou, když chytá myši, tak si zase myš vzal a šel s ní pryč, myslil si: To mám za všecko a celý den jsem ho neviděl, jelikož se urazil, on jest velice hrđavý a nechal myš ležet na dvoře.

Když Rampepurda tak velice rávala, tak jsem v duchu pravil silným hlasem: „Už to mám!“ a vynalezl jsem krásnou pomstu. Vzal jsem tu mrtvou myš a vstříl jsem ji Rampepurdu do kufru. Potom jsem chodil kolem ní a tvářil jsem se tajemně a vzal jsem si knížku a pilně jsem se učil, které jsou přítoky Labe. Kristýně to bylo divné, že se tak z ničeho nic učím, které jsou přítoky Labe, tak se šla podívat do kufru.

Já jsem šel ven a venku jsem slyšel, jak strašlivě zařvala a děsným hlasem pravila mamince: „Milostpaní, dejte mi knížku, já v tom místě nezůstanu ani hodinu, neboť jsem si to nezasloužila.“

Potom chvilku spolu mluvily, Kristýna brečela a maminka volala jemným hlasem: „Péto! Petříčku, kde jsi? Maminka ti něco dá.“

Uslyšel jsem to volání a vstoupil jsem dovnitř a tázal jsem se: „Co mně dás?“ A maminka pravila, ale už ne jemným hlasem, ale dosti silně: „Pojď sem.“ Tak jsem šel, ale dosti zvolna a zůstal jsem stát ve dverách.

Tatínek to v krámě slyšel a přišel do počídky a taky chtěl, abych přistoupil ještě bliž. Jelikož jsem to nechtěl učinit, tak mne popadl za ucho a přitáhl mne k sobě a otázel se: „Kdo dal tu myš Kristýně do kufru?“ Odpevěděl jsem litostivým hlasem, že já to nebyl a že zas je všechno na mne.

„Tak jsem to byl snad já?“ otázal se tatínek.

I odvětil jsem, že on to nebyl a brečel jsem.

„Tak to byla naposled maminka?“ otázal se tatínek.

Odpověděl jsem, že to maminka nebyla.

A Kristýna při tom stála a šklíbila se tak, že bych ji poválil a zboxoval, kdyby mne tatínek nedržel za ucho.

A tatínek porád pravil, abysem mluvil, kdo to udělal, jestli si to snad Kristýna naposled neudělala sama.

Ale já jsem nic nemluvil, neboť jsem viděl, že veškeré zapírání je marné a maminka pravila, že lháti je velký hřich a kdo lže, ten krade.

„To není prauda,“ pravil jsem jí, „já nekradu!“

„Aha,“ vzkřikla Rampepurda, „chytil se.“ Pročež tatínek odeplul pásek a dlouho mne mydlil za zadní část těla a držel mně hlavu mezi koleny. Pak mne nechal, když maminka pravila, už ho nech, a já potom musil cvičit na housle. Velice jsem brečel a schválně jsem děsno tlačil na struny, až tatínek zařval, až toho nechám jen tak.

Eva Sobotová mne mockrát prosila, abych ji vzal s sebou na ten oheň, já jsem pravil, nevím, nevím, až podle toho a skutečně jsem nevěděl, co mám dělat, jelikož dělat ohničky

Tak jsem toho nechal a šel jsem ven a už jsem nebrečel.

Já se nýčko moc těším na zimu, ani se dočkat nemůžu a každé ráno se dívám z okna, jestli už je zem bílá, ale ono porád nic. Jehom prší, z nebe visí špagaty, že by se z nich daly plést copánky a čas je mrzutý. Když přijdou lidé do krámu, tak říkají: „To máme počasi, co, pane Bajza?“ a tatínek praví: „Co mám dělat, když to nechce být lepší.“

Musím porád sedět doma a když tatínek zavře kvelb, tak mne zkouší velkou násobilkou nebo vlastivědu nebo katezismus a když se spletu, tak mne bere za ucho a praví: „Já té naučím, ty kluku darebácká,“ a ještě praví, že musím být vzdělanější než on, kdyby mně měl všechny uši utrhat. A Honza si hovi pod kamny a porád podřímuje, nic ho nebaví, ani myši, ani ptáci, vůbec nic.

Je mně dlouhá chvíle, jelikož mám všecky knížky přečtené a tak jsem se zkamarádil s Otakárem Soumarem. To bylo tak. Byla u nás v krámu paní Soumarová s Otakárem a koupila Sidol na leštění kovů a vanilkou. Otakárek pravil, že chtěl se mnou chodit a že má všechny Verneovky a paní Soumarová se mne tázala, jestli chci být Otakárko-vi přítelem. Odvětil jsem: „Beze všeho, mně je to fuk,“ a ona se smála. A pravila, abych k nim přišel, tak jsem přišel a Otakárek mně půjčil „Oceánem na kře ledové“, což je ohromné čtení a obrázky v tom jsou ještě ohromnější.

Tatínek pravil, že rád vidí, když chodím k Soumarově, jelikož jsou to lepší lidi a tím pádem naučím se dobrým způsobům, což přispívá obchodnictvu. Maminka pak pravila, abysem u Soumarů porád mluvil „rukulibám“, aby bylo vidět, že jsem dobře vedený. Já jsem ji to slíbil, ale neřekl jsem „rukulibám“ a neřekl bych to ani za pyle buráků, jelikož se stydím.

A Otakárek ma hrozitánskou sílu hraček, z nichž nejlepší je elektrická železnice, co se do ní pustí proud a ona sama jede. Tak my jezdíme elektrikou, já jsem průvodcí a křičím silným hlasem. „Hotovo“ a Otakárek je řídí a porád zvoní. Jenomže tam sedí v jednom kuse ta slečna a plete svět a porád dává na nás pozor, abysme něco nevyvedli a porád nás napomíná, abysme byli zticha. Až jsem se dožral a pravil jsem: „Herdek, copak řveme?“ a ona pak pravila paní Soumarové, aby Otakárek nechytil ode mne špatné mravy. Paní Soumarová jí něco odvětila v cizím nářečí a pohladila mne po hlavě.

Vůbec je to u Soumarů dosti báječné. Čenda Jirsák pravil, že k Otakárkovi doleží zám, jelikož jsou bohatí, ale já jsem mu pravil: „To vůbec není prauda, ty Krakonoši blbácká a sám bys tam rád chodil.“ A taky že jo, když pak slyšel, že mně Otakárek půjčuje Verneovky, tak dělal, jako by byl můj nejlepší přítel a doležal.

Jenomže chyba je v tom, že Otakárek muší porád ležet v posteli a dávají mu teplomér pod paždí, aby se nenachladil a užívá medicinu. To mne otrávilo a už tam nechodem, jelikož jsem už všecky Verneovky přečetl.

Nyní chodím k Zilvarom do chudobince, tam je to nejohromnější, ale doma nesmím nic říct, aby neříkali řeči. Pan Zilvar byl ve válece, nepřítel na něho vystřelil z děla, protože teď chodí po domech žebrot a nohu má dřevěnou. Takovou nohu bych chtěl mít a tak si ji silně přeju, že se mi v noci zdá, že chodím s dřevěnou nohou, co silně klapne „klap! klap!“ a lidi vybíhají z domů a každý se diví, že mám tu dřevěnou nohu a já jsem hrđ. Zilvar se chlubil, že jeho tatínek je nad všechny žebráky postavený, jelikož si nejvíce vyprosí, takže ho ostatní musejí poslouchat.

Já jsem tu nohu porád chtěl, jenom když bych si mohl na ni šáhnout a Zilvar pravil: „Jenom počkej, až tatínek usne, tak mu tu nohu odundám a můžeme si hrát.“

Tak se taky stalo, a když pan Zilvar spal, tak mu nohu odepjal a já jsem byl velice rád. Potom jsem si hráli na žebrotu a já

Kresba: Areta Fedaková

dělal chromajzla. A Zilvar byl lidi. Já jsem chodil a prosil jsem lidi o boží dárku a Zilvar byl jednou ten, co dá, podruhé ten, co nedá. Nejlépe uměl dělat toho, co nedá. Děsné koule očima, našoukal se a mluvil: „Vy lumpe, kdybyste šel raději pracovat!“ Nebo dělal polecajta a říkal: „Ty objedo, už jsem tě dvakrát napomenul, hybaj, ať zmizíš, ať to nemusím opakovat, nebo půjdeš se mnou.“ A pak mne sebral a vedl na obec.

To byla hra! Nám se to děsně líbilo a pan Zilvar spal a hlučně kašlal. Když jsem o tom povídal Bejvalovi, tak nám velice záviděl a pravil, že by si s námi taky chtěl hrát.

Já jsem odvětil: „To já nevím, to podle toho.“

On však horlivě e to stál, že prý by se chtěl jenom podívat, jestli to dělám dobře.

Já jsem pravil, aby byl bez starosti, že Zilvar musí dobré vědět, jelikož jeho tatínek jest první žebrák v městě.

Bejval se ptal, jestli se stavíme na kořáku, když si něco vyprosíme. Já jsem pravil, že ne a on pravil, že to je chyba.

Pak se tázal, jestli hrajeme na nějaký nástroj a když jsem pravil, že ne, tak on pravil, že je to druhá chyba.

Pročež jsem mu pravil, aby přišel také do chudobince, on na to řekl, že přijde a že nám ukáže, jak se dělá žebrota a že celého pana Zilvara strčí do kapsy s tou jeho žebrotou a že pan Zilvar bude kulin vočadla, jaký jest Bejval správný žebrák. Vůbec se děsně vychloubal a to se mně nelíbilo.

Avšak když jsem přišel do chudobince, tak nám Zilvar řekl, že je s žebrotou utrum, jelikož pan Zilvar na to přišel, že mu Zilvar bere nohu, on řval, že nedovolí, aby se s jeho nohou šeredilo a Zilvara párkrát natřel. A pak si vzal nohu a řel prosit.

* * *

Už máme zimu, už padá sníh a celá země jest bílá a chocholouši si prohlížejí koňské koblihy a na oknech se dělají krásné hvězdy. A my máme plný krám lidí, kteří si kupují mandle a rozinky, jelikož se bliží vánoc. Tatínek s maminkou odbejvají lidi a praví: „Už námto nastává, pane Bajza,“ a tatínek praví: „Baže, venku je pořádný sámec, cím ještě posloužím?“

Ze bych se moc těšil na Ježíška, to se moc netěším, protože nikdy nedostanu, co bych chtěl. Oni mně dávají porád jenom to, co potřebuju, což jest švindl, jelikož by mně to stejně musili koupit, tak jaképak copak. Jináč už mám všecky, kalifaxy, svetr, co má zips a tepláky, sáňky a hokejku. A když se mne naši doopravdy ptali, co bysem si přál tak bysem doopravdy musil říct, že nejradej-

ze všeho bych chtěl dřevěnou nohu jako má pan Zilvar, jelikož by mně to všichni záviděli a nejvíce Bejval Antonín. A když mně nedali pod stromeček nohu, tak bysem si přál, abych už nemusel chodit do houslí a když ani to ne, tak aspoň album cizozemských známk.

Já však svoje přání nikomu neřeknu, jelikož by naši pravili, že jsem skoták a povstalec a že ze mně nic nebude, a tatínek by řval děsným hlasem, že musím z domu a že mne nechce vidět, a pak bysem musil celou hodinu vrzat na housle. Už jsem housle třikrát vynesl, protože pan učitel mě kárá, že mám šmytec jako botu a proč jsem si ho nevypral.

Jináč se mně o vánocích všechno líbí, my máme vždycky vaničku, co v ní plavou kapří a otvírají hubu. Tatínek se každou chvíli přijde z kvelbu na ně podívat a praví: „To jsou chlapáci.“ Maminka krájí mandle, Kristýna přebírá rozinky a já je kradu a říkají, abysem šel pryč. A nás Honza chodí po kuchyni, ocas má vzhůru jako proutek a ke všemu cuchá. Tatínek a maminka, jakož i Rampepurda na něho dupají a praví silným hlasem: „Nemusíš ke všemu čuchat, nikdo se tě neprosil a jdi pryč, tady není nic pro tebe. Šic!“ a Honza jde pryč a když kráčí po dvoře, tak se vyhýbá sněhu, jelikož ho tozebe do tlapek.

Když je Stědrý večer, tak se dříve zavírá kvelb a kdo si něco zapomněl, tak chodí zadem. O Stědrém večeru naši mluví jemným hlasem, jenom Mančinka brečí silným hlasem, ale ta brečí ve svátek i ve všední den, jelikož z toho nemá rozum. Ale já skoro vůbec nic nezlobím, jelikož nejsem žádné malé dítě.

Náš tatínek, ať dostane k Ježíšku, co dostane, tak je se vším svolný a má děsnou radost. Letos jako jindy obdržel bačkory a praví: „To je překvapení, to se podívejme!“ a polibil maminku. Maminka obdržela vlněnou šálu a pravila: „Vždyť to nemuselo být!“ a polibila tatínka. Já jsem věděl, že dostanu rukavice s palcem a taky jsem je dostal, zatož jsem se musel poděkovat silným hlasem a v duchu jsem pravil: „To jste se nepredali.“ A Kristýna obdržela na šaty a talíř jablek, fíků a ořechů, my je stejně prodáváme, a polibila maminku ruku. Pak si sedla v kuchyni, louskala ořechy a brečela, jelikož jí bylo smutno a potom si ode mne vypůjčila pero a inkoust a psala domů.

A pak jsme měli kapra, závin a čaj, načež jsme hráli duráka o ořechy, já jsem všechny obehrál, Honza se šel toulat, tatínek bručel, že ani na Stědrý den se nemůže ten kocour zdržet doma a já jsem musil jít brzo spat.

Upratovanie na požiarisku

Pohľad z vtácej perspektívy na spálenisko

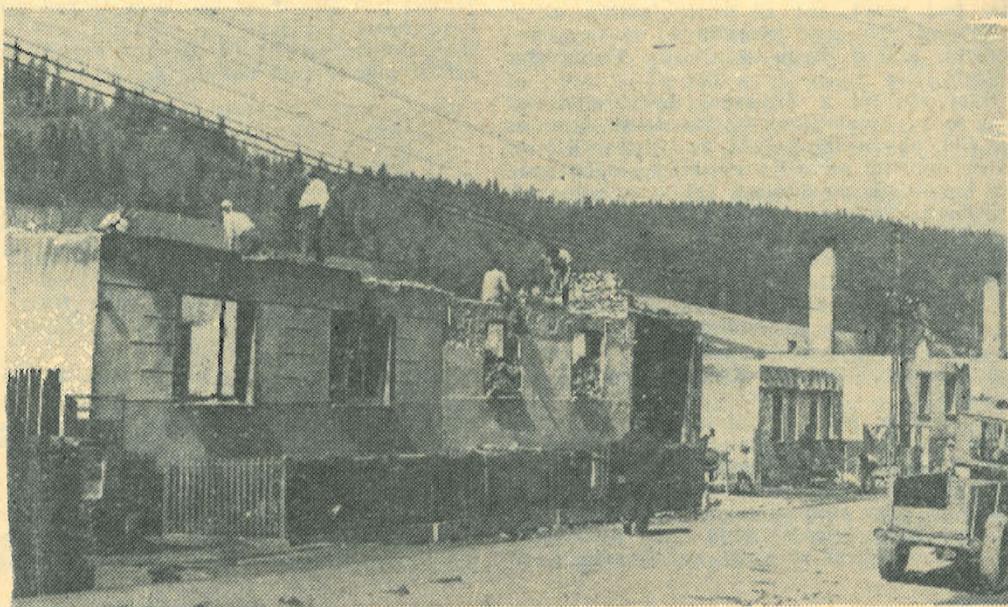
V úterok 20. marca toho roku bolo pekné slnečné počasie, preto nedeckí roľníci húfne vyšli do polí k jarným prácam. Dedina bola priam vyľudnená, doma zostalo neveľa žien a detí. Asi o štvrtej hod. popoludní náhle vypukol požiar v centre obce. Kedže bolo veľmi sucho a na dôvažek vial silný vietor, oheň sa rýchlo rozširoval na všetky strany. Kým ľudia roztrúsení po poliach dobehli domov a kým prišli prvé hasičské jednotky, požiar už zachvátil nielen hospodárske stavby, ale aj obytné domy. V takejto ťažkej situácii sa už nedalo nič zachrániť, ani zvieratá v maštaliach, ani dokonca osobné veci v domoch. Naštastie ľudia stihli ujsť z horiacich domov a zachrániť si aspoň holý život.

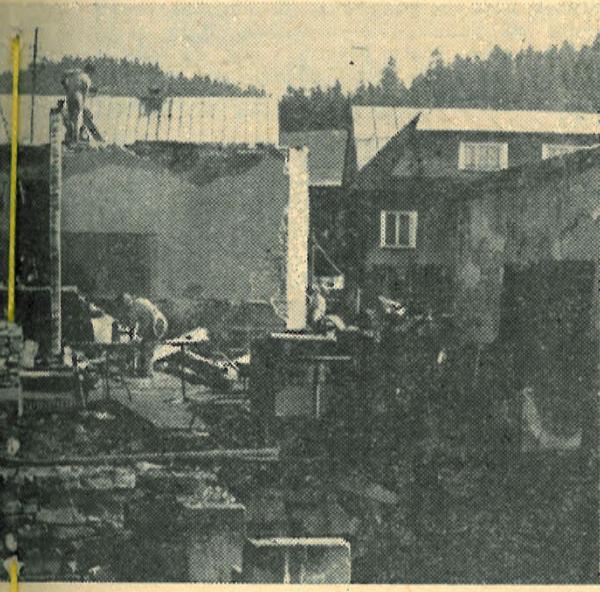
Problémy z telefonickým spojením značne oneskorili záchrannú akciu. Oblastný požiarnický zbor v Novom Targu signál o požari dostal o 16.17 hod. Ako prvá na miesto požiaru, prišla hasičská jednotka z Kacviny a až potom miestny hasičský zbor. Pri hasení požiaru sa zúčastnilo celkovo 16 dobrovoľných hasičských zborov z okolitých dedín a 2 profesionálne požiarnické jednotky z Nového Targu. Celú záchrannú akciu viedol kpt. Wiesław Leśniakiewicz z Nového Targu. 150 hasičov bojovalo so živlom celú noc. Ulicou, pri ktorej horeli domy, sa nedalo prejsť. Zhoreli dokonca telefónne súipy, ba od vysokej teploty praskalo obložné sklo v hodne vzdialených domoch z druhej strany ulice. Až v noci sa podarilo lokalizovať oheň, ale horiacce krokvy a iné kúsky strech praskali a padali do vyše stometrovej diaľky. Tak uplynula noc hrôzy. Aj v stredu požiarneci bojovali so živlom, hasili tlejúce pozostatky z budov, aby zamedzili nebezpečenstvo opäťovného požiaru. V centre dediny ostalo už len spálenisko, kopa popola a šrotu.

Zivel strávil 9 obytných domov a 16 hospodárskych stavieb. V plameňoch zahynul jeden kôň, 19 kráv, 25 ošípaných, 120 oviec, 9 teliat a veľa sliepok, husí a králikov. Zhorelo vyše 70 poľnohospodárskych strojov, 150 ton sena, 17 ton obilia, 50 ton umelých hnojív, stavebné materiály, desiatky kubických metrov dreva. Počas požiaru boli dve osoby ranené. 40 osôb ostalo bez strechy nad hlavou.

TRAGÉDIA V NEDECI

Pozostatky z krásnych spišských murovaníc

vou. Predbežné straty sa hodnotí asi na 10 miliárd zlých. Pohorelcov prijali na bývanie príbuzní, kym ostatní Nedečania prišli pomôcť upratovať zhoreniská.

Príčinu neštastia skúmajú odborníci z Hlavného veliteľstva požiarov, odborník v kriminalistike kpt. Karol Popiel z Krakova a prokuratúra.

S pomocou pohorelcov prišlo veľa ľudí a inštitúcií. V stredu sa náčelník gminy v Nižných Lapšoch rozhodol vyplatiť poškodeným z gminnej pokladne 5 miliónov zl. na prvé potreby. Vo štvrtok pricestoval medzi pohorelcov do Nedece krakovský metropolita, kardinál Franciszek Macharski, ktorý dovezol transport potravín a odevov. S okamžitou pomocou prišiel i novotargský PCK a mliekareň, ako aj občania z okolitých dedín, ktorí dovádzali dosky a peniaze. Od pracovníkov slezských závodov prichádzajú prvé zásielky stavebných materiálov. Inšpektorát štátnej poisťovne PZU v Novom Targu od 23. marca začal vyplácať pohorelcov zálohy vo výške 20–30 miliónov zl. Vojvodský veliteľ Požiarov, zborov v Novom Sáčci sa oficiálne obrátil na ministra práce a sociálnej politiky Jacka Kuronia o finančnú pomoc z Fondu SOS. Do Nedece pricestovala tiež námestníčka maršálka Senátu PR, Zofia Kuratowska, senátorka z nowosączského vojvodstva, ktorá odovzdala pohorelcov 2 milióny zl. Veľkú pomoc poskytli sami Nedečania, ktorí spolu s miestnym urbárom každému gazdovi postihnutému neštastiu predili po 20 kubických metrov dreva a z každého domu zozbierali najmenej po 50 tisíc zl. Okrem toho slúbili pomoc pri práceach. Ludia zo všetkých strán Poľska, ktorým nie je ľahostajná cudzia tragédia, vplácajú peniaze pre pohorelcov na zvláštné konto: Bank Spółdzielczy w Łapszach Niżnych, woj. nowosądeckie, numer konta 949484-417-225.

Milí krajania, verím že aj vy pomôžete postihnutim Nedečanom, ktorým oheň zničil všetko, na čo ľahko pracovali po celý život.

Nedecu som navštívila tri dni po veľkom požiare. To, čo som videla mi priam vyrazilo dych. Z nedávnych krásnych murovaných domov zostali len trošky. V Ludoch po tej veľkej hrôze, ktorú prežili, ostala apatia, pustota, bezmocnosť. Nikto sa nechce zmieriť s myšlienkom, že celé ich úsilie vyšlo navinovo. Už nedokážu ani plakať. V obci sa o ničom inom nerozpráva len o veľkom ohni.

— Bol to len moment, — hovorí Štefan Stronček (66 rokov). Za hodinu zhorelo skoro všetko. Chcel som susedom pomôcť, ale sa skutočne nedalo. Taký strašný oheň som ešte nevidel.

— U nás v Nedeci za posledné roky už pákrat horelo, — spomína Jozef Gronský, — ale utorková pohroma bola najtragickejšia,

akú vari nikto nevidel. Bol to strašný boj so živlom, ktorý mohol ľahko stráviť aj pol dediny. To, čo sme všetci prežili je ľahko opísat.

Už na tretí deň po požiare sa na zhorenisku vo veľkom upratovalo. Ludia využávali spálené pozostatky a rozoberali kypete stien, z ktorých sa už nedá nič urobiť. Vedľa na tom istom mieste budú stavať nové domy a hospodárské staviská. Alojzovi Vidovi zhoreli hospodárske staviská, obytný dom sice nezhorel, ale potrebuje generálnu opravu. Všetky stavby oheň pohltil týmito gazdom: Jozefovi Milniakovi, Františkovi Morawczynskému, Františkovi Pojedincovi, Márii Reščákovej, Jozefovi Kašickému, Valentovi Penksovi, Jozefovi Milniakovi, Jozefovi Milniakovi a Anne Kuželovej.

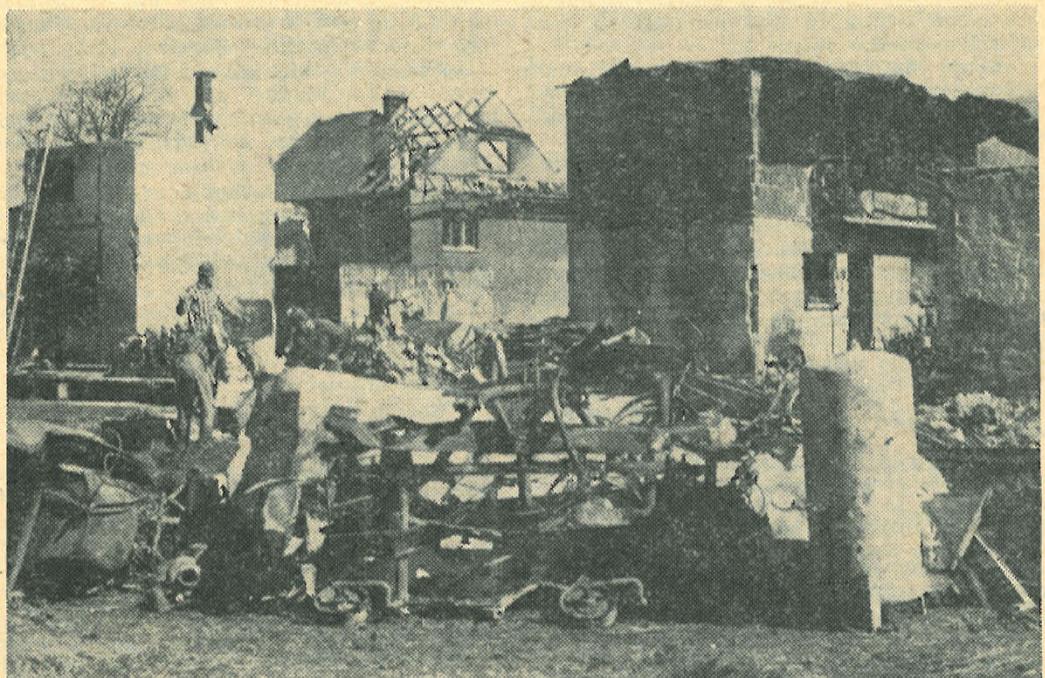
Tažko sa hovorilo pohorelcom o dráme, ktorú horko prežili. — Za krátku chvíľu som sa stal žobrákom, — povedal Valent Penkša (náčelník miestneho hasičského zboru). Kým som dobehol z pola, už som sa nemohol dosťať domov, kde boli celoživotné mozole našej rodiny. Zo zvierat ostal živý len kôň, ktorý bol v poli. Z takého veľkého gazdovstva zostala len kôpka popola. Ako to len prežiť. — Keď som ratoval zvieratá v maš-

tali, — hovorí František Pojedinc — oheň ako uragán prešiel na dom a už sa nedalo nič robiť. Od tej horúčavy sa ešte aj zemiaky v pivnici zaparili a vyšli navnivoč. Vdova Mária Reščáková so súzami v očiach hovorí, že sa so synom práve vrátili z pola na jeseň sa, ale už nestihli. Syn len stačil zakričať, že horí a utekal zachraňovať statok. Nemohol si však pôzadit s koňom, ktorý nechcel vyjsť z horiacej mašale. Musel ujsť sám, lebo už padal strop. Vybehol s poranénou rukou. Doma zhorelo všetko, aj celá svadobná výbava dcéry Heleny, ktorá sa mala vydávať v júni. Ešte šťastie, že v tento deň zasiali obilie.

Spolu s inými som aj ja bol na poli, — hovorí so smútkom František Morawczyński. — Ešte šťastie, že moju 67-ročnú matku stihli vytiahnuť s plameňom cez oblok. Srdeč mi stísa, keď prechádzam po svojom pohorensku.

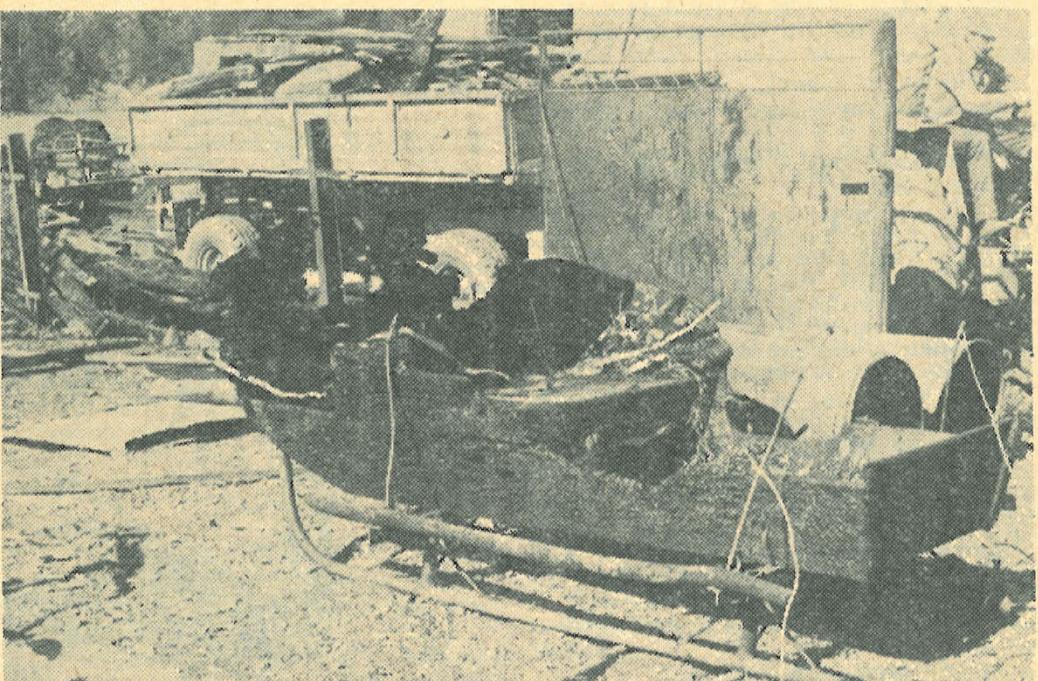
Komentár je zbytočný. Z Nedece som odchádzala psychicky priam zdrvená tolkým neštastím. Utešovala ma len solidarita, obetavosť a nezíštná pomoc postihnutým od všetkých ľudí dobrej vôle.

Text a foto: ANNA KRIŠTOFEKOVÁ

Z polnohospodárskych strojov ostala len kopa šrotu

To boli sane

ROLPH McINERY

JEDINÁ ÚTECHA

Presne o pol ôsmej zaparkoval Paul auto pred jednopošchodovým domom na konci mesta. Toto dňa to bol jeho posledný zákazník.

Pouličná lampa vrhala skúpe svetlo na zhrdzavený sedan, ktorý stál pred domom. Paul pribuchol dverka na aute a s aktovkou pod pazuchou kráčal k domovým dverám. Chvíľu váhal, či má vstúpiť hlavným alebo vedľajším vchodom. Napokon sa rozhodol pre vedľajší, pretože tovar radšej ponúkal za kuchynským stolom, než v obývacej izbe.

Nikde nevidel zvonček, a tak zabúchal. Z bytu doľchal zvuk televízora. Keď už prešiel dúfať, že ho niekto začuje, dvere sa otvorili.

V prvom momente preňho bola iba jednou z nádejnych zákazníkov. S veľkými očami a srdcovitou tvárou sa skôr ponášala na dcéru než majiteľku domu.

— Pani Marstonová? Ja som Paul Warner, zástupca firmy, vyrábajúcej prístroje na zmäkčovanie vody. Predpokladám, že ste ma očakávali.

— Oh, áno. Niekoľko mi telefonicky oznámiť vás príchod.

Zaviedla ho do kuchyne. Pri stole stalo dievčačko a kym vysvetľoval prednosti prístroja, upieralo naňho vážny pohľad tmavých očí, veľmi podobných matkínym.

Paul vôbec nepredpokladal, že sa mu tu niečo podarí predať. Skromný dom, zhrdzavené auto, tátó mladá žena s malým dievčačkom si určite nemôže dovoliť kúpiť prístroj na zmäkčovanie vody. Iba zbytočne marní čas. Prečo ho vôbec Mildred do toho zatiahala?

Mildred bola Paulovou ženou. Každé ráno oznamovala prípadným zákazníkom jeho príchod a on sa, po skončení vyučovania na gymnáziu, vydal na obchôdzku ponúkať tovar. Z duše nenávidel túto prácu, ale bol to jediný spôsob ako si zvýšiť skromný učiteľský príjem. Mildred sa nazdávala, že je to pre ich domácnosť nevyhnutné. Vyhovel jej pod podmienkou, že jeho zákazníci budú mimo okruh gymnázia. Hrozil sa predstavy, že by sa raz môhol ocitnúť v dome niektorého svojho žiaka.

Práve sa chystal s pani Marstonovou rozlúčiť, keď sa nečakane ozvala:

— No... vzala by som si jeden prístroj.

— Vzali by ste si? Ale, možno by vás muž...

— Môj manžel zomrel.

Vybrať šekovú knižku a podala mu šek na celý obnos.

Nasledujúceho dňa si Mildred dala overiť šek. Bol v poriadku.

— Majetná vdova, čo sa čuduješ? — podkľa nevľúdne. Ustavične ponurý výraz zbrázdil jej čelo hlbokými vrásikami. Keď sa Mildred zamračila, Paul sa ju vždy usiloval rozveseliť, ale málko kedy sa mu to podarilo. Po celé roky manželstva robil vždy to, čo chcela Mildred, dokonca aj viac, ale vrásky na jej čele boli čoraz hlbšie.

O dva dni neskôr ho vítalá namrzenejšia než inokedy.

— Tá pani Marstonová, čo si jej predal prístroj na zmäkčovanie vody, tvrdí, že ten, čo jej podali, nefunguje. Povedala som jej, aby sa obrátila na firmu Wawerly.

Mildred postupovala správne, ale Paula to aj tak zamrzelo. Tej príjemnej žene s malým dievčačkom predal chybnu vec.

Na druhý deň sa cestou z práce zastavil u pani Marstonovej.

— Podte dalej, — pozvala ho.

s ním. Keď ju po prvýkrát pobožkal, sedeli spolu na pohovke v obývačke. Bolo deväť hodín večer. Malá Brigitka vošla do izby a usadila sa medzi nimi. Ospalo sa na nich usmiala a pobožkala najprv matku a potom jeho.

Tina sa ho na manželku nikdy nespýtala. Jemu však Mildred neschádzala z myse. Chcel byť s Tinou a Brigitou stále. Mildred s ním nikdy nechcela mať dielu. Hovorievala, že je to luxus, ktorý si nemôžu dovoľiť.

— Škoda, že už musíš ísť, — povedala Tina pri rozlúčke.

Pozrel na ňu. Túžil po nej, ale ju mal privíme rás na to, aby ich vzťah zmenil na banálny, lúbostný pomer. Keby tak bol voľný...

— Kde si bol doteraz? — privítala ho Mildred, keď sa vrátil domov.

Trochu som sa zdržal.

— U pani Marstonovej?

Neodpovedal. Odišiel do kuchyne, kde mal v rúre odložený večer. Najedol sa sám. Potom si hned šiel lahnúť. O chvíľu za ním prišla do spálne Mildred. Nezapálila svetlo a bez okolkov mu povedala:

— Telefonovala som Wilsonovcom. Vedela som, že u nich si sa dlho nezdržal.

— Musel som sa ešte vrátiť do školy vybaviť niečo neodkladné.

Neodpovedala. Bol si istý, že mu neuverila.

To, čo teraz cítil k Mildred, bolo viac než nenávist. Vedľa práve kvôli nej nemohol byť stále s Tinou.

Zivot bez Mildred! To by bolo skvelé, keby ona...

Čo? Zomrela? Len si to priznaj! Prečo nie rezvod? Mildred by sa zubami-nechtami bránila a určite by sa jej ho podarilo celkom ožobrátiť. Jedno mu bolo jasné: radšej zomrie, než by mal s ňou ďalej žiť. Myšlienku na vlastnú smrť však rýchlo zavrhol: Mildred by po ňom získala životnú poistku a užívala by si, zakiaľ Tina by ho oplakávala.

— Aká je tá tvoja pani Marstonová? — spýtala sa ho Mildred jedného dňa. — Volá sa Tina, však?

Mlčal.

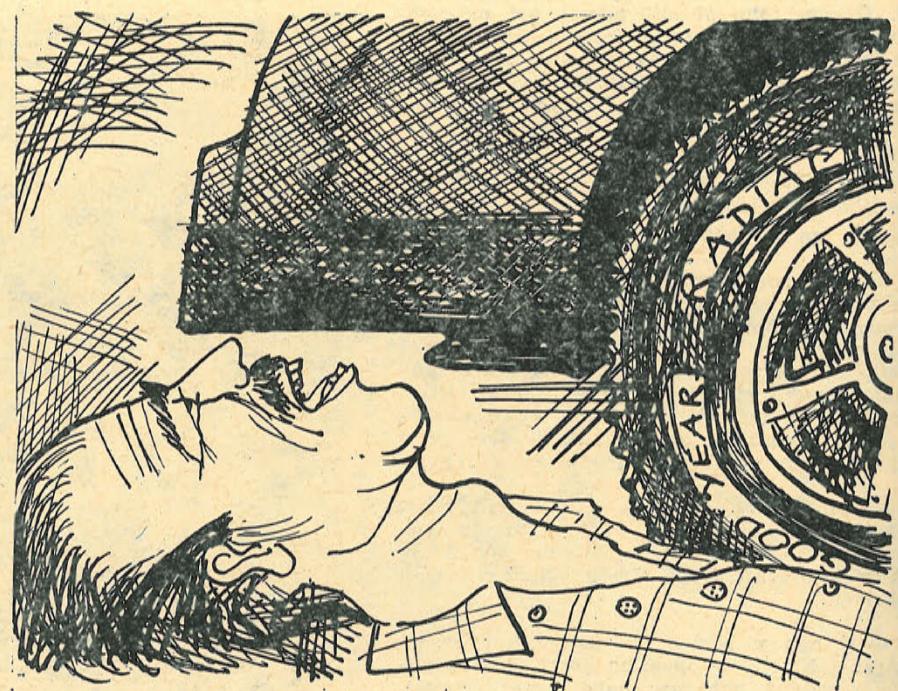
— To je od teba naozaj pekné, keď chodíš overovať, ako jej funguje prístroj, ktorý si jej predal.

Zabije ju! Ak Mildred začne znepokojovala Tinu, určite ju zabije!

Bol chladný a vetriský november, ale bez snehu. Vyšiel si von na prechádzku, aby bol od Mildred čo najďalej.

Ako ju má zabíť? Zastreliť? Niečim udrieť? Zaškratiť? Je mocná, možno by sa mu ubránila.

Kresba: Areta Fedaková

nila. Okrem toho na neho nesmie padnúť ani tiež podozrenia.

Nešťastná náhoda, to je ono! Ale aká? Čím viac si nad tým lámal hlavu, tým menej veril, že sa mu podarí získať vytúženú slobo.

Napokon dostal nápad. Istého večera siedovali s Mildred televízne spravodajstvo. Nejakého muža našli mŕtveho v jeho garáži. Sedel v aute s naštartovaným motorom. Samovražda? Vražda? Paul bol presvedčený, že sa to už nikdy nepodarí zistíť.

Keby tak Mildred...

Na druhý deň, pomaly kráčajúc po opadnom listí, sa definitívne rozhodol. Nevedel ešte presne, kedy to urobí, ale asi počká do príchodu zimy. Domov sa vrátil vo výbornej nálade.

— Telefonovala paní Marstonová — zvestovala mu Mildred. — Zdá sa, že s prístrojom, ktorý si jej predal, opäť niečo nie je v poriadku.

— Prečo si jej nedala číslo servisnej služby?

— Chcela som, ale povedala, že aj minule si jej to veľmi šikovne opravil. Ani som nevedela, že si taký majster.

Mildred sa v tejto trápejnej situácii očividne vyžívala.

— Telefonovala mi tvoja žena, — povedala Tina, keď sa u nej na druhý deň zastavil.

— Kvôli čomu?

— Neviem... Vlastne obaja vieme veľmi dobre, Paul, kvôli čomu volala.

— Je mi to veľmi rúto, Tina. Nemá práva ta znepokojovala.

Jemne sa dotkla jeho ruky.

— Ty si ku mne taký dobrý, Paul.

Vážim si to, ale nechcem ti robiť nepríjemnosti. Nemal by si sem viac chodiť.

— Musím. — Objal ju. Chvíľu sa jeho objatiu bránila, ale napokon sa podvola.

Napadol prvý sneh. Spočiatku nesmelo, potom začalo snežiť čoraz hustejšie a počas piatich dní bola celkom ochromená doprava. V školách sa nevyučovalo. Niekoľko dňov

dňa byť uväznený v dome s Mildred! Paul usúdil, že nastal vhodný okamih.

Oxid, uhoľnatý! Zatvorí Mildred v garáži a nechá bežať motor svojho auta. Dvere sa otvárali automaticky, stisnutím tlačidla v dome, alebo v garáži. Mildred však bude zbytočne stláčať tlačidlo, lebo on vypne prúd. Z vnútorej strany garáže nie je kľučka. Jediným problémom ostávalo ako dostať Mildred do garáže. V ostatných dňoch kvôli snehovej kalamite vobec nevychádzala z domu.

Tento problém napokon vyriešila Mildred, keď sa rozhodla, že zájde do samoobsluhy na nákup. Naoko ju od toho úmyslu odhováral, ale tým ju, pravdaže, iba utvrdzoval v pôvodnom rozhodnutí. Ochotne očistil prijazdovú cestu ku garáži od snehu. Keď odišla, ihneď naštartoval motor svojho auta a zatvoril dvere na garáži. Uzavretý priestor bol čoskoro nasýtený exhalátmami.

Len čo sa vrátil do domu, zazvonil telefón. Bola to Tina.

— Paul, znova mi volala tvoja žena. Chce sa so mnou pozohvárať. Súhlasila som.

— Prečo?

— Bojím sa, že má niečo zalubom.

— Neträgt sa, Tina. Nedovolím, aby ti ublížila, ale ani Brigité.

— Mám o teba strach, Paul.

— Daj na seba pozor, drahá.

Keď zližil slúchadlo, ziala ho vlna spokojnosti, že Mildred už nebude môcť nikomu ubližiť...

Prešlo vyše pol hodiny a Mildred sa stále nevratila. Konečne sa objavilo auto, odbočujúce na prijazdovú cestu do dvora.

Stlačil vypínač diaľkového ovládania garážových dverí a pozrel sa na hodinky. O pätnásť sekúnd zavrie dvere a vypne prúd.

Skôr než uplynulo pätnásť sekúnd, ozval sa zvonok klaksón. Mildred ho privolala, aby jej pomohol odniesť nákup.

— Máš zapnutý motor, — upozornila ho.

— Zahrievam ho.

— To je výborný nápad. Podľa, odnesieme tento balík.

Trikrát odnášal nákup do kuchyne a keď sa vrátil po posledné dve vrecká, Mildred Povedala:

— Motor je už dosť zahriaty. Pozri, keď je tu dymu.

— Vypnem ho.

Zdrvne sa posadil za volant. Jeho genálny plán sa zosypal ako domček z kárate.

Odrazu počul buchnúť dvere. Vystúpil z auta a až teraz si všimol, že Mildred nechala bežať motor svojho auta. Vrhol sa k nemu, aby vypol motor. Všetky dvere boli zamknuté. Garáz sa napĺňala otravnými plynnimi a on sa nemohol dostať do Mildredinho auta. Stisol tlačidlo, ktorým sa garáz otvárala znútra, ale märne. Elektrický prúd bol prerušený!

Až doteraz bol Paul presvedčený, že ide o súhru náhod. Konečne mu svitlo, že to urobila Mildred schválne. Bol v pasci.

Akým spôsobom bude Mildred objasňovať jeho smrť? Živo si predstavoval jej dojemnú a srdcervúcu výpoved' na policiu: V ostatnom čase veľa pracoval. Často podliehal návalom depresie a skľúčenosťi, stával sa roztržitým. Už aj predtým sa mu pákrat prihodilo, že zabudol vypnúť v garáži motor auta.

Musí rýchlo niečo podniknúť. Trasúcimi sa rukami začal spájať rozstrihnuté drôty.

Možno by sa mu to aj napokon podarilo, keby v panike nebol spojil dva nesprávne konec. Zasiahla ho smrteľná dávka elektrického prúdu.

* * *

— Ako keby sa checel dvojnásobne poistiť, že naozaj zomrie, — povzduchla si smutne Mildred, keď si o niekoľko týždňov prišla prevziať peniaze z Paulovej životnej poistky.

Úradníčka, čo jej odovzdávala dvestotisíc dolárov, mala pre smútiaci vdomu plné pochopenie.

— Nuž, aspoň sa zbavil trápenia, — povedala súcitne. — Máte pravdu, — zamrmala Mildred, — je to moja jediná útecha.

RODA RODA

Bud' te

milosrdný

V zastrčenej obci žil istý človek, ktorý mal sice pozemok, ale z toho, čo dospeloval, nemohol využiť. A tak sa začal obzerať po niečom súčesjom. Lenže v obci nebolo takých príležitostí. Predal preto svoj grunt, speňažil aj ďalšie veci a odišiel do mesta.

Tak, ako aj iní v jeho prípade, najal si v menšom hostinci izbietku. Dni trávil v obchodnej štvrti, kde sa snažil uchytiať a včer sa vracal na lôžko, dľho uvažujúc o svojom osude. Občas vysedával dolu v hostinci, kde pri čiernej káve s novými známymi spríadal svoje plány. Pravdaže, kde-to sa vyskytli aj ponuky, ale nevedel si z nich vbrať nič poriadne, čo by sa mu páčilo. Jedna sa mu priečila tým, že práca bola nudná, na inú ponuku mu chýbali peniaze a všetky ponuky sa mu videli neisté a málo výnosné.

Istého dňa, keď sa potuloval po uliciach, dostal sa až do blízkosti mešity. Zaujal ho veľký zástup, počúvajúci kázeň miestneho hodžu. Ech, — pomysiel si, — hodža musí o čomsi veľmi pekne kázať, keď ho toľki počúvajú. — Nedalo mu — a vstúpil dnu.

Hodža hovoril:

— Obdarúvajte chudobných! Čo dáte chudobným, Allah vám desaňásobne vráti!

Ked' to náš človek počul, rozhodol sa, že sa hned' chopí tejto príležitosti. Sotva sa

vrátil do svojho príbytku, začal obdarúvať chudobných. Nevynechal ani jeden deň. Ved Allah je dlžníkom, ktorý platí svoje dložoby — toto bude nielen dobrý obchod, ale aj istý, — rozhutoval. Domáci pán sa ho snažil krotiť, ale on nedal na jeho reči a rozdal celý svoj majetok, kým neostal s prázdnymi rukami.

Medzitým prišli do hostince noví hostia. Krémár nelenil a svojmu nájomníkovi oznámil, že potrebuje jeho izbietku so všetkým, čo k nej patrilo.

— Ked' ma vyháňaš, nech je po tvojom, len mi povedz, kam sa mám utiahnuť?

Domáci sa na človeka, ktorý rozdal celý svoj majetok chudobným, nemohol vyrútiť a tak mu povedal:

— Nedbám, do istého času môžeš prenávávať dolu v hostinci.

To nášho cudzinca uspokoilo. Prispôsobil si malý kút na nocľah a žil tak šesť mesiacov. Ale po čase mu majetok povedal:

— Počuj, priateľko, onedlho bude v našom meste veľký jarmok a do tvojho kúta miešaním nastahovať trhovníkov a vôbec — iste si to už aj ty zunoval. Vieš čo? Na dvore mám veľký kurín, ktorý je prázdný. Noci sú už horúče — určite sa ti tam bude páčiť.

— Súhlasím a d'akujem ti, — odpovedal mu schudobný dobrodinec a pobudol v kuríne rok a deň. Stalo sa však, že krémár kúpil pári sliepok — a tak mu nezostávali iné, než sa znova zastariet do nocľažníka.

— Človeče, potrebujem ten tvoj apartman.

— Dobre, ale kde budem odteraz spať ja?

— Čo ja viem? Šopa na uhlie je dosť prieskanná, ak by si chcel?

— Pravdaže, chcem. Ved' mi ani v tom slepačom koši nebolo lepšie. — A tak sa usala-

šil v šope na uhlie a dva roky trpeživo znášal svoj biedny osud.

Istého rána, sotva sa pozviečal z prične, usadil sa na kamenisku hned pred šopou. Ponorený do neveselých myšlienok premýšľal o svojom živote, pričom sa prehrabával palíčkom v piesku. A tu, božemôj, čo to bolo? Čo sa to zajagalo tak, že človek z toho išiel priam oslepniť? Zdvihol tú vecičku a razom v nej spoznal drahokam. Kopal do hľbky ani divý, natrafil na skrinku, čo sa už temer celá rozpadávala a pritom bola plná tých najdrahších skvostov. Rýchlo pozbieraná a poutie celý svoj poklad a bežal s ním do obchodnej štvrti. Zlatníci mu zaplatili nevidanú sumu.

Domov sa vracal tou istou cestou, privrel dvierka šopy na uhlie a dal sa spočítavať peniaze. Bol to presne desaňásobok toho, čo rozdal chudobným — ani o halier viac, či menej.

Cely šťastný vyplatil krémárovi všetky podľnosti, ostatné zastrelil za opasok a zamieril do mešity. A znova videl, ako sa čierne zástup hrčí okolo hodžu. Predral sa až k nemu, aby ho dobre počul.

— Obdarúvajte chudobných, — kázal hodža. Co rozdáte chudobným, Allah vám desaňásobne vráti!

— Hej ludia, — vyhľhol náš šťastlivec, — to, čo vám tento múdry knaz káže, je čistá pravda — sám som sa o tom presvedčil. Allah všetko desaňásobne vracia. Ale sú s tým spojené isté podmienky: človek musí nocoval pol roka v kúte v hostinci, rok a deň v kuríne a dva roky v šope na uhlie. Ak aj po tomto sa vám zacheie isté do takej biedy — nedbám. Pokiaľ však ide o mňa, mám toho až po krk a chudobným nedám viac ani vindru.

Preložil TIBOR BARÁNEK

**OMYLY
TYGODNIKA
PODHALAŃSKÉHO**

Prin šame dopis Eudomíra Molitorisa, tajomníka ÚV KSSCaS, redakcie Tygodnika Podhalańského, obsahujúci postoj k niektorým príspevkom v tomto časopise, týkajúcim sa našej Spoločnosti.

Vážená redakcia,
so záujmom som prijal na vedomie fakt založenia — ako som prečítal na informačnom plagáte v Kacvíne, — „prvého po vojne nezávislého časopisu Spiša, Oravy a Podhalia nazvaného „Tygodnik Podhalański“. Hoci sa mi ho v mojej rodnej obci doposiaľ nepodarilo kúpiť, — vraj ho vôbec neobjednávajú — jednako cestou cez Nový Targ v polovici januára som to s istým zadostúnením urobil. So záujmom som prečítal niekoľko priaznivých článkov o premenách v Čechách a Slovensku, čo — treba to zdôrazniť — bolo doneďalna zriedkavé v polskej tlače. Osobne ma však viac zaujal článok pána J.K., v ktorom sa tento autor pýta, či sa prehliadka Spišká zima, plánovaná na 17.—18. februára t.r., bude konáť (presný názov článku si nepamätam, za čo sa ospravedlňujem).

Pán J.K. v tomto článku konštatuje, že nikto zo spoluorganizátorov, na ktorých sa usporiadala obrátil, nemá peniaze, schudobneli atď., atď. Táto konštatácia ma veľmi prekvapila, keďže sa na nás — Ústredný výbor Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku nikt s akoukoľvek žiadosťou neobránil, hoci už roky máme česť spoluorganizovať toto podujatie! Keďže som nechcel polemizovať v tlače, ešte v januári som sa obrátil na pána riaditeľa Gminného kultúrneho strediska v Nedeci s ponukou, že naša Spoločnosť určila na organizáciu Spiškej zimy sumu 3,5 mil. zł, a násť tlačový orgán, mesačník Život 50 000 zł — na individuálne odmeny pre účastní-

kov súťaže. Plánovali sme tiež pozvať folklórny súbor zo Slovenska, z južného Spiša. Vtedy však vyšlo najavo, že už je neškoro, že sa súbory nestihnu pripraviť, že peňaží je aj tak príliš málo atď. Teda rezignovali sme aj my, keďže — ako vysvitlo — boli sme vraj jedinými záujemcami. Chceli sme tiež opomenúti protislovenské momenty, aké sa v minulom roku pokúšali vytvoriť (opäťovne) mestnú činitelstvo ZSPM (jedný z hlavných organizátorov), čo sa neobisko bez kontroverzii v našom prostredí...

Sokoval ma článok pána Juliusza Kowalezyka, uverejnený v č. 5 Tygodnika Podhalańského (18.—24.II.) pod názvom Spišská zima nebude, v ktorom autor konštatuje, že len Múzeum Spoločnosti historikov umenia a DRK (SKR) v Nedeci sľubovali pomoc vo výške 50 000 zł. Podľa mňa je to mímoriadne nešikovná nepresnosť.

Citatelom Tygodnika Podhalańského oznamujem, že Spišská zima nie je jediným kultúrnym podujatím na Spiši. Niekoľko organizuje naša Spoločnosť. K dôležitejším patrí medzi iným prehliadka dychoviek KSSCaS a prehliadka divadelných krúžkov KSSCaS. Tieto podujatia sú organizované striedavo v jednotlivých spišských obciach.

Moje rozpaky vzbudil tiež článok Macieja Pinkwarta pod homosným titulom Sugestie pre Vaška (TP č. 5), v ktorom autor v jednotlivých bodoch navrhuje zaviesť rôzne zmeny pre uzdravenia poľsko-slovenských vzťahov. Možnože by ma to ani neprekvapilo, lebo istú normalizáciu v poľsko-slovenskej spolupráci treba uskutočniť a to nie len v kultúre, ale v každej oblasti života. Mám však dojem, že by bolo treba začať ostráhovaním vžijomnej predpohybatosti, nezdravých stereotypov, ako aj učením úcte k všetkému, čo je kultúrnou alebo akoukoľvek inou hodnotou. Prekvapujú ma však požiadavky adresované Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov a pripisovanie jej neexistujúcich vecí. Také konštatácie ako napr.: „úloha, akú v delení našich národných odohrahať tato Spoločnosť v uply-

PRIPOMINÁME KRAJANOM

Pripomíname krajanom, najmä rodičom majúcim deti v školskom veku, o zápisoch na vyučovanie slovenského jazyka na spiškých a oravských základných školách.

Ako sme už písali v predošom čísle, od nového školského roku piatia nové zásady, zvýhodňujúce vyučovanie materinského jazyka, nakoľko z povinnej vyučby ubudla rušina. Zmenší to preťaženosť žiakov vyučbou, ktorí si teraz môžu vybrať jeden z dvoch jazykov, aký sa chce učiť. Dúfame, že to bude slovenčina.

Podrobnejšie o nových zásadách vyučovania slovenčiny sme písali v aprílovom čísle Života.

nulých rokoch je dobre známa, stačí čítať časopis ŽIVOT — sú úplne nezmyselné a vyzerajú akoby prevzaté z predošej, šiestnej užavretej epochy našich povojnových dejín. Pre mňa je však pochybná diskusia o zmysle našej činnosti. Keď však M. Pinkwart ukaže, v ktorom čísle Života sime sa pokúšali deliť národy Poľska a Československa, snáď sa zapojím od takejto diskusie.

Okrem toho chcel by som oznámiť čitatelom Tygodnika Podhalańského, že v ziadnej podhalanskej obci naša Spoločnosť nemá svoje miestne skupiny ani obvodné výbory. Ako vidíme, autor spomínaného článku nepozná dokonca ani oblasť, o ktorých píše. Pôsobíme predsa na Spiši a Orave, kde žijú Slováci a nemienime rozširovať našu pôsobnosť na územie Podhalia, ktoré je nám cudzie.

Priznávam sa, že šokujú ma i

konštatácie, v ktorých sa rôzni „znalci“ pokúšajú podmieňovať práva Slovákov žijúcich v Poľsku tým, či také isté práva obdržia obyvatelia Suchej Hory, Ždiaru a iných obcí. Prekvapuje ma preto, že osobne mám tam mnohých známych, ale nikdy som tam nestrelol Poliakov. Nikto tiež nenájde poľské priezviská na žiliarskom cintoríne, ktorý je predsa svedkom minulých čias.

Ja by som na mieste pána Macieja Pinkwarta vrele žadal pánu premiérovi T. Mazowieckemu, aby sa mu podarilo to, čo v Československu, aby s jeho pomocou Česi a Slováci v Poľsku mohli dosiahnuť také isté nádherné podmienky rozvoja a neboli nútenci sa obraciať na pána Hayla.

Dnes je však tragickej situácia, preto sa mi zdá, že je to jediné východisko. Možnože je to trpké, ale skutočne pravdivé.

EUDOMÍR MOLITORIS

Pamätná fotografia výhercov súťaže kresieb '89. Na snímke (zľava v prvom rade): Pavol Zygmund, Jozef Paciga, Monika Bizubová, Jolanta Krišiková, Vojtech Lukáš, Jacek Tomaszewicz, Eva Zigmondová, Emanuel Brzyzek, Marek Tomaszewicz, Monika Pacigová a Renáta Tómcová z Krempáčov. Foto: AMK

Ako sme už viackrát písali, v súvislosti s rastom inflácie rásťla v poslednom období i cena tlače, teda aj Života, ktorý od II. štvrtfroku stojí 1000 zł. Sfažilo to zároveň zbieranie predplatného —iba na štvrtfročné obdobie.

Vychádzajúc v ústrety požiadavkám krajanov navrhujeme všetkým, že ODTERAZ SI MÔŽU ZABEZPEČIŤ PREDPLATNÉ ŽIVOTA NA CELÝ DRUHÝ POLROK — za nezmenených podmienok, čiže 1000 zł za číslo (do cudziny o 100% drahšie).

Predplatné prijíma redakcia Život, 00-327 Warszawa, ul. Foksal 13 — DO 10. JÚNA T.R.

Čítaj!

Predplácaj!

Propaguj - ŽIVOT

ZO ZJAZDOVEJ DISKUSIE

POKRAČOVANIE ZO STR. 5

V ďalšej časti svojho prejavu kr. A. Bugajský zacitoval obširne výňatky z rozhovoru uverejneného v časopise Katolik (hovoril už o nom viacerí účastníci diskusie) a z turistického sprievodcu nazванého 7 dni po poľskej Orave, v ktorom sa autor snaží zdôvodniť poľský pôvod oravského osídlenia. Potom krajan A. Bugajský zdôraznil:

— Nepríšli sme sem nariekať a zalamovať rukami. Žiadne útočné články nás nemôžu zlomiť ani zmeniť naše slovenské národné povedomie. Vieme, odkiaľ sem prišli naši pratočovia, ktorí tu zapustili svoje korene. Tieto národné korene si musíme chrániť, aby ich nikto nepodíral. Také je moje krédo.

Najlepšou formou prezentovania našej národnej totožnosti je kultúrna činnosť, vyvájaná v rámci našej krajanskej organizácie. Máme v nej možnosť kultivovať nielen materinský jazyk, ale aj naše tradície, zvyky, piesne, tance a iné formy ľudovej kultúry, ktoré v istom zmysle tak tiež dokazujú naš pôvod. V súvislosti s tým navrhujem, aby sme uznesenie, ktoré dnes schválime, rozpracovali čo najskôr do pracovných programov jednotlivých miestnych skupín, ktoré by ich mali začať realizovať. Samozrejme, reálizácia týchto programov si vyžaduje ešte aktívnejšiu účasť nielen krajanského aktívnu,

ale aj členov miestnych skupín. Ide o uvedomlý prístup ku krajanskej činnosti vyplývajúci z presvedčenia, že sami, bez spoliehania sa na iných, môžeme pre našu organizáciu najviac urobiť.

Veľa sa tu hovorilo o potrebe rozšírenia výučby slovenského jazyka na našich školách a o požiadavke zavedenia tohto vyučovania ako povinného predmetu. Aj ja s tým súhlasím, ale súčasne chcem zdôrazniť, že je to predovšetkým vec rodičov, ich uvedomenia a zodpovednosť, aby sa ich deti učili materinský jazyk. Keď to správne budú chápat, vtedy slovenčina nepotrebuje byť povinným predmetom.

Ešte pári slov o Živote a zbieraní predplatného na nás časopis. Pamäťom sa, že pred niekoľkými rokmi, keď som bol ešte poštárom, bolo u nás v Jablonke vyše 150 predplatiteľov Života. Mohlo ich byť aj viac, keby sme ho aktívnejšie propagovali. Dnes počet odberateľov Života u nás značne klesol nielen preto, že stúpla jeho cena a časopis sa oneskoruje, ale hlavne preto, že aktív MS poľavil v propagovaní nášho mesačníka a nezbiera predplatné tak obetavo ako kedysi, nechodi skrátku za každým, kto má o Život záujem. A predsa malo by naďalej platiť heslo: Život v každej krajanskej rodine.

MICHAL
NEUPAUER
člen MS KSSČaS
v Nedeci

Vo viacerých diskusných príspevkoch prevláda otázka vyučovania materinského jazyka.

ZO ZASADANIA PREDSEDNÍCTVA ÚV

1. apríla sa v Krakove konalo pracovné zasadanie predsedníctva ústredného výboru našej Spoločnosti, ktoré viedol predseda ÚV Eugen Mišinec. Bolo venované aktuálnej situácii v KSSČaS v kontexte nových zásad obmedzujúcich dotovanie národnostných organizácií, ako aj problematike vydávania Života v II. štvrtroku tr. po odpojení sa od vydavateľského družstva RSW Prasa-Książka-Ruch.

Ako sme už viackrát písali, nové zásady financovania spoločenských organizácií, v tom i národnostných, predpokladajú tzv. účelové dotácie, čiže na konkrétné ciele a podujatia, kym na druhej strane obmedzujú prostriedky na nájomné a platy pracovníkov. V súvislosti s tým predsedníctvo ÚV rozhodlo dočasne uvoľniť asi štvrtinu pracovných úvázkov a predbežne zastaviť nájomné a tým aj činnosť niektorých klubovní miestnych skupín. Po získaní dodatočných prostriedkov, k čomu môže prispieť napr. začatie hospodárskej činnosti, má sa všetko vrátiť do pôvodného stavu.

V súvislosti s obmedzením dotácií na vydávanie Života, ktoré

Ministerstvo kultúry a umenia poukazuje ústrednému výboru ako novému vydavateľovi, aj časopis sa ocitol v neľahkej situácii. Od 1. apríla sa, ako už bolo spomínané, Život definitívne odpojil od predošlého vydavateľa Wydawnictwa Współczesnego, v súvislosti s čím všetky záležitosti spojené s vydávaním časopisu prevzala na seba redakcia spolu s ústredným výborom KSSČaS. V rámci úsporných opatrení redakcia takiež obmedzila počet pracovných úvázkov, zmenšila počet strán, zrušila farby a vziať na seba i kolportáž časopisu, ktorý však v miestnych skupinách aktív bude musieť sám doručovať čitateľom. Tým sa zároveň popri znižení výrobných nákladov naskytla možnosť odstrániť v krátkom čase doterajšie mnohotyždňové oneskorenie Života.

Na záver zasadania predsedníctvo ÚV prerokovalo rad bežných organizačných otázok, ako aj činnosť v najbližšom období.

PEKELNÍK

Svojho času som písal o oneskorenom dochádzani Života k našim čitateľom v Pekelniku. Ako neskôr vysvetlo, veľký počet na tomto oneskorení mala kolportáž RUCH-u, keďže cesta časopisu z tlačiarne k nám trva-

ka. Ako národnostná menšina máme svoje práva a preto nemali by sme o ne prosiť, ale dôrazne sa ich dožadovať, keďže nám oprávnenie prisľúchajú. Spoločnosť existuje už vyše 40 rokov, čo svedčí o našej životschopnosti. Naša miestna skupina veľmi dobре rozvíja kultúrnú činnosť celé štvrť desaťročia. Ale nie všetky miestne skupiny sú tak aktívne, preto rozvíjanie našich kultúrnych hodnôt je nadálej aktuálnou a dôležitou otázkou. Chcel by som sa pri tejto príležitosti obrátiť s výzvou na našich krajanov učiteľov, najmä slovenčinárov, aby sa aktívnejšie zapojili do krajanskej činnosti v jednotlivých obciach na Spiši a Orave a pomáhali miestnym skupinám v rozvíjani ochotnického hnutia. V každej miestnej skupine by sa mala vyučovať slovenčina na základných školách, ale tak nie je. Počet žiakov na hodinách slovenčiny stále klesá, často pre nedostatočnú národnú uvedomenosť rodičov. Čaká nás v tejto oblasti veľa práce. Zároveň treba urobiť všetko, aby sa slovenský jazyk stal povinným predmetom na základných školách. Túto záležitosť by mal riešiť ústredný výbor.

Krajanská mládež sa vzdeláva na stredných a vysokých školách na Slovensku. Väčšina študuje pedagogické smery, ktoré sú veľmi potrebné, ale naša Spoločnosť potrebuje taktiež vzdelaných ľudí v iných odboroch. Mám na mysli lekárov, inžinierov a najmä knazov, ktorí by neskôr mali pôsobiť v spišských a oravských farnostiach. Preto sa obracam v tejto veci o pomoc na tuná prítomných predstaviteľov z Československa. Vždy som zdôrazňoval a zdôrazňujem, že naša budúcnosť je v školách a kostoloch.

tým by cena časopisu nemusela stúpať. Myslim, že by s tým súhlasili i ostatní krajania, aj keď by istý čas dostávali svoj oblúbený časopis v zmenšenej podobe.

JÁN ŠVIENTEK

Teší nás toto starostlivosť o časopis. Ako si čítatelia iste všimli, už od februárového čísla má Život o niekoľko strán menej. Čakáme na ďalšie návrhy.

Redakcia

ODIŠLA OD NÁS

Oznámujiem, žiaľ, s oneskorením, že dňa 15. novembra 1989 umrela vo Veľkej Lipnici-Privarovke krajanka

IRENA BANDYKOVÁ

Zosnula bola dlhoročnou členkou našej organizácie, manželkou predsedu MS KSSČaS v Privarovke, ktorému touto cestou vyjadrujeme našu hlbokú sústrast. Odišla od nás vzorná krajanka, manželka a matka.

Cest jej pamiatke!

MS KSSČaS
v Privarovke

Aby nám obilie nepol'ahlo...

Každý rolník dobre vie, koľko starosti počas žatvy robí poľahnuté obilie. Často takéto obilie nemožno kosiť strojmi, lebo to narobi viac škody ako úžitku. Neostáva vtedy nič iné, len kosiť kosou, samozrejme iba na neveľkých plochách, aby sme žatvu príliš neoneskorili. Je však aj iné východisko — použiť prostriedky proti poľahnutiu. V obchodoch GS je hodine týchto prostriedkov a nemali by chýbať. Budú však potrebné, keď tento rok prudko poklesla spotreba dusíkatých hnojív?

V rôznych oblastiach bude možno kúpiť nasledujúce prepráty proti poľahnutiu obilia: Floridimex TH (cena 10.700 zl za liter), Retacel (3300 zl za liter), Bercema CC (vlni 440 zl za liter — dnes niekoľkokrát viac)

Niekde budú aj iné prostriedky ako napr. Cycocel a Cycogan. Za prvý preparát bude treba zaplatiť 1420 zl za liter a za druhý — 1650 zl.

Prepráty proti poľahnutiu obilia sú účinné, keď skracujú steblo o 10—20 percent. Závisí to od toho, či prostriedok použijeme vo vhodnej rozvojovej fáze, ktorá u ozimnej pšenice trvá 21 dní, u žita 15 a u ozimného jačmeňa 10 dní. Skrátenie a spevnenie steba brzdi aj rozvoj chorôb v prízemnej časti steba, ako je napr. cercospora.

Bercemu CCC (výrobok NDR) sa používa v dávkach 2—4 lit. na hektár ozimej a jarnej pšenice. Postreky sa robí v období pred ukončením rozvetvovania a začiatkom rastu steba. Pri ozimnej pšenici je to hned po ukon-

čení rozvetvovania a pri jarnej po vyrastnutí 5 lístka. Preparát možno používať v spojení s herbicídmi, čiže prostriedkami proti burine, akými sú napr. Chwastox alebo Aminopielik.

Floridimex TH (výrobok NDR) sa používa pre ozimné žito alebo ozimý jačmeň. Pri žite to robíme vtedy, keď sa rastlina nachádza vo fáze prvého kolienka — do obdobia krátko pred klásením. Dávka preparátu — 3 lit. na hektár. Ozimý jačmeň postrekujeme v dávke 2,5 lit. na 1 ha, približne v období, keď sa obilia nachádza vo fáze rastu druhého kolienka až do času vyrastania prvých ostí. Herbicidy proti dvojlistnej burine treba používať pred postrekmi prepráty Floridimex.

Pri ozimnej pšenici Bercemu CCC možno používať spolu s herbicídmi proti dvojlistnej burine, fungicídmi a dusíkatým hnojivom. Miešankou: herbicíd + fungicíd + Bercemu CCC + roztok dusíka — postrekujeme podobnou technikou, akú sa používa pri postrekoch preprátkov proti dvojlistnej burine v obili, teda v dávke 300—400 litrov tekutiny na hektár bez pridáva-

nia priľnavých prostriedkov. Ako dusíkatý roztok možno použiť hnojivovú močovinu. Aby sme však obilie neobarili, dávka čistého dusíka by nemala prekračovať 15—22,5 kg na 1 ha, čo znamená 30—45 kg močoviny na hektár.

Dr Bronisław Polcik z Ústavu ekológie a boja proti burine IUNG vo Wroclavi predstavil účinlosť pôsobenia niekoľkých miešaniek pesticidov. Napr. zmes 4-zložiek: Aminopielik D + Bercema CCC + Siarkol K + 21 kg dusíka na 1 ha si zaslúži mimoriadne pozornosť. Učinne ničí burinu, skracuje steblo a úplne chráni obilia pred niektorými chorobami. V prípade silnej hubovej nákazy treba Siarkol K nahradí Bayletonom 25 W (05—1,0 kg na 1 ha). Zmes Aminopielik D + Bayleton 25 WP + Bercema CCC + dusíkatý roztok (3 l + 0,5—1 kg + 21 kg + 21 kg na 1 ha) používaná v ozimnej pšenici Beta, po 31 dňoch od postrekovania úplne zničila dvojlistné druhy buriny a zamazdila poľahnutie obilia. Po 5—6 týždňoch od postrekovania, účinlosť boja proti patogénu dosahovala ešte 90 percent.

Hnojenie obilní

Posilňovanie obilní pomociou hnojivových postrekov má význam z dvoch dôležitých dôvodov: zlepšuje kvalitu obilných produktov a prispieva k zvýšeniu úrody.

K zložkám, ktoré si listy najľahšie prisvojujú, patrí dusík a presnejšie — močovina. Postrekovaním možno dodať rastlinám aj také mikroelementy, ako železo, bór, med', mangán, molybdén a zinok.

Na hnojenie postrekovaním najlepšie reagujú — ozimný a jarný jačmeň, pšenica a ozimná i jarná pšenica. Žito a oves majú silnejší koreňový systém ako ostatné obilníny, preto sa hneď preberajú živiny z pôdy.

Obilia je mimoriadne citlivé na nedostatok živín v počiatočnom období rastu a na začiatku klásenia. Práve preto pridávanie rastlinám v tomto období dokonca neveľkého množstva makro- a mikroelementov zabezpečuje pred poklesom úrody. Dobré výsledky možno dosiahnuť napr. pri postrekoch obsahujúcich len neveľké množstvo dusíka ako hlavnú stavebnú zložku rastliny. Florogama Z., ktorá obsahuje dusík, magnéz, med', mangán, zinok, molybdén, síru a bór, je znamenitým prostriedkom pre takéto postreky. Toto hnojivo možno používať od začiatku rastu až po koniec klásenia. Výrobca odporúča jedno alebo niekoľko postrekov v období vegetácie rastlín. Jedna dávka Florogamy Z. by nemala prekračovať 10 lit.

na hektár a na celé obdobie vegetácie 20 lit. Pritom odstup medzi postrekoami by mal byť dlhší ako 10—14 dní. Poznamenajme, že počas skúšobných postrekov sa dosiahlo priemerné zvýšenie úrody o 6 q z hektára.

Najlepšie reagovala na tento spôsob hnojenia ozimná pšenica Emika a jarná pšenica Kadet. V zrne pšenice Kadet zaznamenali aj zvýšený obdah gluténu.

Pre hnojenie postrekovaním možno používať mnoho iných hnojív, ktoré obsahujú predovšetkým dusík, med' a iné mikroelementy. Dnes v obchodoch okrem Florogamy Z., ktorá stojí 2500 zl za liter, túto funkciu plnia aj také hnojivá ako: Florovit (1 lit. 3900 zl, 2 lit. 6000 zl, 5 lit. 14.000 zl), Mox-1 (3 lit. 15.200 zl, 5 lit. 21.940 zl, 60 lit. 235.280 zl), Polichelat LS-7 (1 kg 5959 zl, 50 kg 297.500 zl, 60 kg 339.150 zl).

Pre postrekovanie obilia možno používať aj vodný roztok hnojivovej močoviny.

Na záver niekoľko dôležitých rád. Počas suchého a sĺnečného počasia by sa rastliny nemalo postrekovať. Sucho zvyšuje nedostatok živín, ktoré obilia preberá z pôdy. Cím sú rastliny staršie, tým sú citlivejšie na koncentráciu roztoku močoviny. Mladé rastliny sú odolné dokonca na vysoké dávky tohto roztoku.

ZELENÁ KRONIKA

KERAMICKÉ LEMEŠE majú pätnásobne dlhšiu trválosť ako tradičné — zhodené z ocele.

Pokusné exempláre vyrobila britská firma, ktorá pokryla ocel šestuholníckymi platničkami. Sú hrubé 8 mm a široké 25 mm. Sú zhodené z toho istého materiálu, ktorý používa NASA pri výstavbe kozmických raketoplánov. Roľníci, ktorí používali tieto nové lemeše na svojich gazdovstvách, nemali žiadne ľažnosti s prácou na tvrdnej a kamenistej pôde. Lemeše sa nelamali a keramické platničky dokonca aj v tých najťažších podmienkach boli poškodené minimálne. Kým trválosť ocelového lemeša zodpovedá množstvu orby na 800 ha, keramický lemeš vydrží orbu viac ako 4000 hektárov. Podľa informácií výrobcu, výrobné náklady takéhoto lemešov sú neveľa vyššie ako tradičných lemešov.

KEDY MIŠKOVAŤ? Kastráciu sa uskutočňuje skoro výlučne u zvierat mužského pohlavia, ktoré sa nehodia pre ďalší chov. Barany, ktoré sme neurčili na chov, treba miškovať vo veku okolo 2 týždňov (krvavou alebo nekrvavou metódou). Kancov je najlepšie miškovať vo veku 2—4 týždňov života. U mladých zvierat rany po miškovaní sa rýchle hoja a celá operácia nemá záporný vplyv na tempo rastu, ako sa to stáva pri neskoršej kastrácii. Býčky určené na výkrm sa miškujú vo veku 4 mesiacov. Žrebcovia kastrujeme vo veku jedného roku a niekedy aj neskôr. Psov by sa nemalo kastrovať, lebo sa stávajú príliš ospalé a lenivé, tučnejú a majú obmedzenú inteligenciu.

DVOJNÁSOBNÉ KRYTIE PRASNÍC Prasnice, najmä na jar, sa dosť často honia už nie-

koľko (2—3 dni) po pôrode, ale ich párenie v tomto období nie je účinné. Nasledujúca ruja prípadá asi tri týždne po oprasení, avšak pripúšťanie prasnic v období 15—20 dní po pôrode má záporný vplyv na ich plodnosť počas ďalšieho tehotenstva. Zato oplodnenie 30—59 dní po oprasení nemá žiadne záporné následky.

Pri párení prasnic podstatný je nielen samotný fakt oplodenia, ale aj počet oplodených vajíčok. Párenie na začiatku ruje a na jej konci je spravidla horšie. Možnosť oplodenia väčšieho množstva vajíčok zaistuje dvojnásobné párenie prasnic s tým istým kancom. Pri úžitkovom párení možno tiež pripustiť k samici dvoch kancov, ktoré nie sú spríbuznené, ale sú tej istej rasy a dokonca aj dvoch odlišných rás — v odstupe 5—15 minút. Umožňuje to — podľa odborníkov — narodenie viacerých a životnejších prasiat. Pri jednorázovom párení prasnice sa odporúča pripustiť ju ku kancovi nie skôr, ako 24 hodiny od začiatku ruje.

PO 2 TELATÁ. Ako piše americký mesačník Agricultural Research, v pokusnom stáde kráv (Animal Center v Clay Center, Nebraska, USA) už dnes jesenné otelenia prinášajú 13 percent bližencov, zasa jarné 8—9 percent, zatiaľ čo norma je prieberne 1 do 2 perc.

Je možné, že veda už zanedbalo rolníkom dobrý kľúč ku kompletovaniu stáda, v ktorom všetky kravy budú každý rok roditi bližence. Odbornici tvrdia, že kravy, ktoré rodia bližence, znížujú výrobné náklady v chove dobytka až o 20—30 percent.

WETERYNARZ

RÓŻYCA ŚWIŃ

Różyca szerzy się najwięcej w porze letniej. Zapadają na nią świnie w różnym wieku, najczęściej jednak w wieku od 3 miesięcy do 1 roku. Zarazek różyczki utrzymuje się tylko w stanie żywym w ziemi, jest on odporny również na działanie słońca. Wędzenie mięsa świń chorych na różycę nie zabija znajdujących się w nim zarazków. Również i soleenie przez 4 miesiące nie niszczy zarazków. Zarażenie różyczką następuje przez przewód pokarmowy lub przez rany na skórze. Źródłem zakażenia są wydzieliny chorych sztuk, zabrudzoną ściółką, nie dojedzony zakażony pokarm, woda, którą obmywano mięso pochodzące z chorych świń oraz odpadki pouboczne ze sztuk chorych na różycę. Od chwili wtargnięcia zarazków do organizmu świń do czasu wystąpienia pierwszych objawów choroby upływa od 1 do 8 dni. Rozróżnia się trzy postacie różyczki: 1) przebiegającą gwałtownie, 2) mniej gwałtowną zwaną pokrzywkową i 3) przewlekłą. Przy postaci pierwszej — ostrej — występuje wysoka gorączka nawet powyżej 42 stopni, ogólne osłabienie, utrata apetytu, skłonność do wymiotów, w różnych miejscach skóry — uszach, szyi, podbrzuszu występują zaczernienia, które następnie zlewają się i przybierają barwę ciemno czerwoną, stąd nierzaz chorobę tę nazywają „czerwonką”. Zaczernienie skóry pojawia się w drugim dniu choroby, czasem wcześniej, lub bezpośrednio przed śmiercią. W wypadkach ciężkich dochodzi się zapalenie płuc i zwierzę pada w drugim lub trzecim dniu choroby. Zdarzają się również padnięcia już po kilku godzinach choroby. Choroba w postaci pokrzywkowej ma przeważnie prze-

bieg leższy, gdyż zarazki umieszczały się zazwyczaj w skórze. Na grzbicie i bokach zwierzęcia występują wyraźnie ograniczone zaczernienie bąble. Przy naciśnięciu palcem zaczernienie zanika, po chwili jednak wraca. Po wystąpieniu plam na skórze temperatura ciała opada i po 12 dniach zwierzę zwykle powraca do zdrowia. Niekiedy ostra postać choroby przechodzi w przewlekłą. Skóra wówczas obumiera i schodzi płatami, często występują choroby serca lub długotrwałe zapalenie stawów. Świnia przy poruszaniu odczuwa ból i kwięcy jeśli się ją spędza, niechętnie podchodzi do koryta, często przyjmuje pokarm w pozycji siedzącej. Każde podejrzenie o różnicę należy niezwłoczenie zgłosić do lekarza. Świnę chorą należy także wydzielić ze stada i umieścić w chłodnym pomieszczeniu, a chlew odkazić. Do koryta nalewa się czystej wody do picia, bo chora świnia ma duże pragnienie. Najlepszym środkiem leczniczym jest surowica. Zaszczepiona na samym początku choroby, zwykle powoduje wyzdrowienie. Stosuje się również antybiotyki jak np. penicylinę. Różyca w początkowym okresie choroby bardzo często bywa podobna do pomoru. Każdy hodowca powinien wszelkimi sposobami zapobiegać zawieleniu choroby do swej chlewni. Świnie do chowu najlepiej kupować ze znanych gospodarstw wolnych od zarazy. Nabytych sztuk nie należy wprowadzać od razu do chlewa, lecz umieścić je na okres 1 miesiąca w osobnym pomieszczeniu. Nie wolno też dawać świniom nie gotowanych odpadków kuchennych. Odkazanie chlewów winno się przeprowadzać stale co miesiąc lub przynajmniej raz na kwartał, a nie dopiero wtedy, gdy choroba jest już w gospodarstwie. Przez odkazanie zabijamy żyjące w chlewie zarazki wywołujące choroby zaraźliwe, a więc i różnicę. Przed rozpoczęciem odkazania usuwa się nawóz oraz

dokładnie oczyszczona chlewy. Odkazuje się roztworem sody żrącej lub wapnem chlorowanym. Odkazuje się cały chlew, a więc ściany, podłogę, sufit, przegrody i koryta. Pomieszczanie dla świń powinny być widne, czyste, suche i dobrze wietrzne. Nie należy założyć suchej ściółki. Młodzież i maciorę przy znośnej pogodzie wypuszczać codziennie na powietrze. W takich warunkach organizm świń staje się odporniejszy i łatwiej zwalcza chorobę. Mięso świń chorych na różnicę może być użyte do spożycia tylko po dokładnym ugotowaniu. Należy wiedzieć, że różyca może się zarazić człowieka, najczęstszym powodem bywa skałeczenie się przy oprawianiu zabitych świń chorych na różnicę. W takich przypadkach nie należy zwlekać, lecz jak najszybciej udać się do lekarza. Na różnicę chorują owce, a szczególnie jagnięta. U owiec choroba przebiega w postaci zapalenia stawów.

GIEZ OWCZY

Dorosłe samice gza owczego składają jaja w okolicy nozdrzy owiec. Wylegające się z jaj larwy wędrują w głąb nosa i powodują zapalenie błony śluzowej nosa. Często larwy z nosa mogą się dostać do mózgu i wywołać jego zapalenie. Choroba objawia się wyciekaniem śluzowo-ropnym z nosa, który zasychając zatyka otwory nosowe i utrudnia oddychanie. Owce kichają, trą nosem o ziemię, o nogi lub otaczające przedmioty, są niespokojne, tracą apetyt i bardzo chudną. Może wystąpić obrzęk powieki i łzawienie. Jeżeli larwy dostaną się do mózgu, to oprócz wymienionych objawów występują objawy nerwowe; owce mają opuszczoną lub przekrywioną na bok głowę, chodząc podnoszą wysoko nogi oraz przewracającą się lub kręczącą w kolu. Stąd choroba ta nazywana jest kołowaczną rzekomą w odróżnieniu od kołowacizny właściwej, wywołanej obecnością w mózgu wągrów tasiemca. Leczenie jest trudne i przeważnie mało skuteczne, zwłaszcza gdy dużo larw zaatakowało owce. Należy zwrócić się do lekarza, który poradzi, czy warto chorze zwierzę leczyć, czy też lepiej oddać je na ubó. W zapobieganiu należy zwrócić uwagę, aby nie wypuszczać owiec w lipcu i sierpniu na pastwiska, na których występują gzy. Owady te są najbardziej napastliwe w gorące bezwietrzne dni i w południe. Gzy owce występują szczególnie tam, gdzie pastwiska są zakrzewione.

KATAR NOSA U KRÓW. Występuje wskutek przebibienia, trzymania krów w ciasnych, dusznych, złe wietrznych pomieszczeniach, wskutek podawania zaspiszczonej, zakurzonej słomy lub siana albo z powodu dostania się do nosa zwierzęcia resztek karmy. Przy katarze zwierzę staje się ogorzałe, z jednego lub obu nozdrzy wypływa rzadki, przezroczysty śluz, wskutek czego zwierzęciu trudno oddychać. Czasem temperatura ciała ulega podwyższeniu. Jeżeli nie ma żadnych powikłań, choroba zwykle kończy się po 8–10 dniach wyzdrowieniem zwierzęcia. W celu przyspieszenia wyzdrowienia należy przemywać jamę nosową roztworem kwasu borowego, albo fioletoworóżowym roztworem nadmanganianu potasowego lub roztworem soli kuchennej (2 łyżeczki soli na litr wody gotowanej). W tym celu wprowadzamy głęboko do nosa gumową rurkę, na której na drugim końcu zamocowany jest lejek i wlewa powoli do niego przyrządzonej płyn. Główne zwierzęcia nie należy podnosić. Ponieważ wypływający z nosa śluz gromadzi się i zasycha koło nozdrzy i na śluzowicy, należy go dokładnie zmyć czystym kawałkiem waty zamoczonej w ciepłej wodzie. Po takim zabiegu śluzowicę smaruje się wazeliną.

HENRYK MĄCZKA

PRAWNIK

ZAŁOŻENIE KSIĘGI WIECZYSTEJ

Księgi wieczyste zakładają państwowie biura notarialne na wniosek właściciela nieruchomości albo osoby, której przysługuje tzw. ograniczone prawo rzeczowe (np. użytkowanie) lub też na wniosek wierzyciela dysponującego prawem, mogącym być wpisany do księgi wieczystej. Księgi wieczyste mogą być zakładane dla nieruchomości, które nie mają takich ksiąg, których księgi wieczyste zaginęły lub uległy zniszczeniu.

Wniosek o założenie księgi wieczystej powinien zawierać:

— wskazanie księgi wieczystej, która zaginęła lub została zniszczona, jeżeli nieruchomość była już wpisana do księgi lub wskazanie zbioru dokumentów, gdy zbiór taki był dla nieruchomości prowadzony. Jeżeli natomiast nieruchomość nie miała ani księgi, ani zbioru — odpowiednie oświadczenie w tej kwestii;

— określenie miejsca położenia, obszaru oraz sposobu korzystania z nieruchomości;

— wymienienie wszystkich osób, na rzecz których własność ma być wpisana. Należy podać imiona, nazwiska, imiona ich rodziców, adresy zamieszkania oraz ewentualne oświadczenie, że niektóre z tych danych nie są wnioskodawcy znane;

— powołanie tytułu własności nieruchomości;

— wyszczególnienie obciążających nieruchomość ograniczonych praw rzeczowych, ograniczeń w rozporządzaniu nią lub oświadczenie, że wnioskodawca nie wie o ich istnieniu.

Do wniosku o założenie księgi wieczystej powinny też być dołączone dokumenty stwierdzające nabycie nieruchomości nieruchomości i stanowiące podstawę jej oznaczenia. Ponadto warto wiedzieć, że w postępowaniu o założenie księgi wieczystej biuro notarialne może także przeprowadzić postępowanie dowodowe, jakie stosownie do okoliczności uzna za potrzebne w danej sprawie.

O założeniu księgi wieczystej i o dokonaniu w niej wpisów załatwiających się wszystkich zainte-

resowanych oraz właściwy organ prowadzący ewidencję gruntów.

PRZEDTERMINOWE ZWOLNIENIE Z WOJSKA

— Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów w sprawie udzielania odroczeń zasadniczej służby wojskowej oraz uznawania poborowych i żołnierzy za jedynych żywicieli rodzin (Dz. U nr 68 z 1989 roku), podanie w sprawie przedterminowego zwolnienia z powodu konieczności prowadzenia gospodarstwa rolnego może wnieść żołnierza lub za jego pisemną zgodą członek jego rodziny. Podanie wnosi się do terenowego organu administracji państowej do spraw społeczno-administracyjnych stopnia podstawowego właściwego według miejsca położenia gospodarstwa rolnego. Członek rodziny składa je bezpośrednio do urzędu, a żołnierz — za pośrednictwem dowódcy jednostki wojskowej, w której odbywa służbę.

W podaniu należy wymienić między innymi wojskową komendę uzupełnień, która powołała żołnierza do służby wojskowej, powinien być on niezwłocznie zwolniony z dalszego odbywania zasadniczej służby wojskowej.

(numer) jednostki, w której żołnierz odbywa służbę oraz miejsce stacjonowania tej jednostki.

W razie gdy wymienione w podaniu okoliczności nie są wystarczająco udokumentowane, organ administracji do którego wpłynęło podanie, wzywa zainteresowanego do niezwłocznego uzupełnienia danych tak, aby postępowanie uzupełniające dowody mogło zakończyć się nie później niż przed upływem 4 dni od daty wniesienia podania.

Terenowy organ administracji powinien wydać decyzję w sprawie konieczności prowadzenia przez żołnierza gospodarstwa rolnego w terminie siedmiu dni od udokumentowania podania. Decyzja taka powinna zawierać uzasadnienie faktyczne i prawne oraz pouczenie o przysługującym na nią odwołaniu, które wnioskodawca może złożyć w terminie 14 dni od daty doręczenia decyzji.

W przypadku uprawomocnienia się decyzji o uznaniu konieczności prowadzenia przez żołnierza gospodarstwa rolnego, powinien być on niezwłocznie zwolniony z dalszego odbywania zasadniczej służby wojskowej.

Budulínček

Bol raz jeden deduško a jedna babička a tí mali Budulínčeka. Uvarili mu polievku a povedali:

„Budulínček, neotváraj nikomu!“

Potom odišli do lesa.

Ked' odišli, prišla liška, zaklopala na dvere a zavolala:

„Budulínček, otvor!“

Budulínček odpovedal:

„Neotvorím!“

A liška volala:

„Otvor, povozim ťa na chvostiku!“

Budulínček sa chcel voziť na liščom chvostiku, zabudol na deduškov zákaz a otvoril. Liška vošla do izbičky a zjedla mu polievočku. Ked' prišli deduško s babičkou, pýtali sa ho:

„Budulínček, kto tu bol?“

„Bola tu liška a spapala mi polievočku.“

Oni mu povedali:

„Vidiš, nepovedali sme ti, aby si nikomu neotváral!“

Druhý raz mu uvarili kašu a vraveli mu:

„Nikomu neotváraj!“

Ked' potom odišli do lesa, zas prišla liška, zaklopala a zavolala:

„Budulínček, otvor!“

„Neotvorím!“

Liška volala:

„Otvor, povozim ťa na chvostiku!“

Budulínček zase otvoril, liška vošla, zjedla mu kašičku a ušla. Ked' sa vrátili deduško s babičkou z lesa, opýtali sa ho: „Kto tu bol?“

Budulínček odpovedal:

„Bola tu liška a spapala mi kašičku.“

Oni mu riekl:

„Vidiš, nevraveli sme ti, aby si nikomu neotváral?“

Na tretíkrát mu uvarili hruštičky a išli do lesa.

Ked' odišli, prišla zase lištička a volala:

„Budulínček, otvor, povozim ťa na chvostiku!“

Budulínček odpovedal:

„Ty ma nepovozíš!“

Liška však slúbila, že povozi, a on jej otvoril.

Liška vošla a zjedla mu hruštičky. Budulínček sa posadil na jej chvost a liška ho vozila. Potom sa v však rozbehla a zaviezla ho do liščej diery.

Ked' deduško s babičkou prišli domov a Budulínčeka nenašli, hned vedeli, kde je. Vzali sekerku, šafel a husle a išli pred liščiu dieru. Ked' tam prišli, začali hrať a spievať:

Sú tam štyri lištičky,
piaty Budulínček.
M me nové husličky
a doma bubienček!

I povedala stará liška mladej liške:
„Chod' sa pozrieť, čo to tam je!“
Mladá liška vybehlá, a ako vyšla z diery,
chytala ju babička do vreca a hodila pod šafel. Potom deduško hral ďalej a znova spieval:

„Už sú tam tri lištičky,
štvrtý Budulínček.
M me nové husličky
a doma bubienček!“

Znovu prikázala stará liška mladej:
„Ty sa chod' pozrieť, čo to tam je!“
Druhá liška vyšla, ale ako vyšla, chytala
aj ju babička do vreca a hodila pod šafel. Deduško znova hral a spieval:

„Už sú tam dve lištičky,
tretí Budulínček.
M me nové husličky
a doma bubienček!“

Znovu vravela stará liška mladej liške:
„Oni neposlušníci tam nebodaj tanecujú,
chod' sa ty pozrieť, čo to tam je.“

Ona išla, a ako vylezla z diery, babička
ju chytala do vreca a hodila pod šafel. Deduško zas hral a spieval.

Tu si stará liška povedala:
„Musím tam ísť sama!“

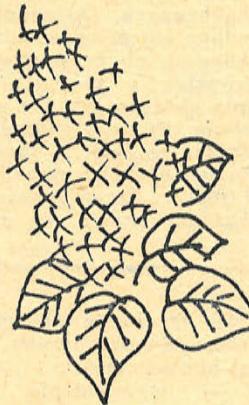
Ale ako vyšla, babička aj ju chytala do vreca a hodila ju pod šafel. Potom deduško a babička vliezli do diery a našli Budulínčeka. Sedel v kútiku a plakal za deduškom a za babičkou, že ich neposlúchol. Vzali ho, zaviedli domov a od tých čias Budulínček pekne poslúchal a mal sa dobre.

STANISLAV JOSEF MENŠÍK

JOZEF PAVLOVIČ

Májová

Idú s nami oteckovia,
idú s nami všetky mamy,
všetky srdcia tlčú s nami
na mierovú nákovu.
Cheú dať navždy za vojnami
veľkú bodku mierovú.

NAŠA FOTOHÁDANKA

Naša snímka predstavuje známeho amerického filmového herca, tvorec vynikajúcich úloh v takých filmech ako Narkomani, Revolúcia, Maratónec, Krstný otec I., Krstný otec II., Serpico a v ďalších. Napíšte nám jeho meno a pošlite do redakcie. Čakajú knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 382/90 sme uverejnili snímku známeho poľského režiséra Andrzeja Wajdu. Knihu vyrebovali: Aneta Martinčáková z Jurgova, Aleksandra Jankowska z Walcza, Krištof Si-

lan z Jurgova, Jana Bryjová z Čiernej Hory, Leonard Glinkowski z Walcza a Ula Zółteková z Kacvina.

JOZEF ČERTÍK

Jarná prehliadka krásy

Je tu jar, je tu jar,
už sú všetky vtáky,
priletel k nám aj motýl;
a nie hocijaký — je to babôčka admirál!

Sadol si na chodník a čaká...
Na čo asi?

Pozor, deti!

Nasleduje prehliadka krásy.
Všetci sem — nech sa nik nezatára!
(Ani ten, čo ešte nevie písat en!)
Bude tu prehliadka motýľa admirála!

Slniečko, osvieť mu epolety!
Ten ich má — aj tu, aj tam, aj tu je...
Admirál tichučko krídiami salutuje.
Len nech nám neuleť...

Hapčí!

Toto sú nejaké priadky?
Ktosi tu kýchol počas prehliadky!
Slniečko sa nám smeje, slzy fahá,
lúčami na plotoch rapči.

Odvoloalo aj motýľa admirála, uletel — aha!

Je tu jar, je tu jar,
zas letí motýľ babôčka admirál...

HELENA BUCHTOVÁ

Orgován

Orgován, orgován,
rozvonjava z mnohých strán.
Na záhrade pri lávke
stoji ako v rozprávke.

Jeho fialový kvet
plní vôňou celý svet.

jú domáce Taliansko, no niektorí k favoritom zaraďujú i Argentínu (doterajší majster sveta), NSR, Holandsko a Brazíliu.

MS ITALIA '90

8. júna sa v Taliansku začnú 24. majstrovstvá sveta vo futbale. Zúčastní sa ich 24 mužstiev: Anglicko, Argentína, Belgicko, Brazília, Československo, Egypt, Holandsko, Írsko, Juhoslovávia, Južná Kórea, Kamerun, Kolumbia, Kostarika, NSR, Rakúsko, Rumunsko, Škótsko, Španielsko, Švédsko, Taliansko, Uruguaj, USA, ZSSR a Zjednotené arabské emiráty. Otvárací zápas 8. júna bude hrať Argentina s Kamerunom. Československý tím hrá v jednej skupine s domácim Talianskom, Rakúskom a USA a podľa všeobecnej mienky má veľké súťaže na postup do ďalšieho kola.

Kto však bude majstrom? Tu sa už mienky rozchádzajú. Znaliči futbalu najčastejšie spomína-

Vidím ťa

Vidím ťa, mamička,
ty prvá vstávaš,
raňajky prichystáš,
chlebiček krájaš.

Varíš a perieš nám,
polievaš kvety,

VESELO SO ŽIVOTOM

Pani učiteľka sa pýta:
— Kto mi vysvetlí, ako vzniká z vody svetlo?
— Prosím, keď sa umyje vodou okno! — odpovedá Janko.

* * *
— Ujo lekárnik, prosím vás, môžete mi dať niečo na upokojenie?
— A čo sa ti stalo, že si taký bledý?
— Ale... nesiem domov vysvedčenie!

kade ty chodievaš,
slniečko svieti.

To práca tvojich rúk
tak pekne žiarí,
vždycky fa vídavam
s úsmievom v tvári.

Vidím ťa, vidím ťa
na každom kroku,
tak veľmi dobre je
po tvojom boku.

ČO JE TO?

Skalkami chlieb drví a metličkou do studničky zamätá.

(atsÚ)

Lezie, lezie po železe, nájdete dierku, do nej vlezie.

(čúRK)

Štyria bratia naveky sa doháňajú, a nikdy sa nedohonia.
(ezov an áseloK)

Zelen' sa mi, borovienka

Mierne

Hviezdy svetovej estrády**Janet Jacksonová**

Osemdesiate roky v populárnej hudbe sa podľa mnohých odbozníkov niesli v znamení dominácie rodiny Jacksonovcov a predovšetkým jej najúspešnejšieho člena Michaela. Milovníci hudby, najmä mladí, sa mnohokrát mohli nadchýnať ich peknými nahrávkami, k akým patril napr. album Bad alebo aj ďalší rodinný album 2300 Jackson Street, hoci už bez Michaelovej účasti.

V poslednom období si však čoraz pevnejšiu pozíciu v populárnej hudbe získava najmladšia

členka rodiny Janet Jacksonová, ktorá si už vari natrvalo zvolila sólistickú kariéru.

Vyrastal po boku slávneho brata nie je ľahké. Preto jej sólové začiatky sa nestretli s veľkým nadšením. Nevzdala sa však a dnes je už dost vysoko v rebríčku svetovej populárnej hudby. Jej prvé album Janet Jackson a Dream Street (Ulica snov), prijala kritika chladne. Vrávelo sa len o akomosi slabom odvare funky a disco hudby a dokonca o snahe tažiť z bratorej popularity.

V roku 1986 nahrala Janet vo firme AM-Records ďalší album nazvaný Control (Kontrola), v ktorom už sám názov naznačuje, že celú réžiu albumu vzala speváčka do vlastných rúk. Dobre spracované funky, rap, electro-dance a pomale skladby prezentujú energiu a dobovú aktuálnosť. Album priniesol Janet 4 prvenstvá v rôznych rebríčkoch a dve prvé miesta v americkej

JAK PEJSEK NAKUPOVAL

Psí maminka má plné nohy i ruce práce. V noci musí honiť zloděje a ve dne šít, prát, vařit, nakupovať.

„Synčku zlatý, dobré poslouchej! Skočiš do obchodu a píneses koření, krupici a kávu. Abys na nic nezapomněl, zapamatuj si: Všechny tři věci začínají stejným písmenem.“

Běží pejsek do obchodu a stále si opakuje: koření, krupice, káva... koření, krupice, káva...

Potkal ještě menšího pejska.

„Pojd si se mnou hrát!“ poprosil ho.

Chvíliku si hráli na honěnou, chvíli na schovávanou. Pak přeskakovali příkop. Když byli v nejlepším, kdosi na malého pejska přísně zavolal:

„Domů, a hned!“

Štěně odešlo, a pejsek zůstal sám. Hned si vzpomněl, že ho máma neposlala skákat přes vodu, ale nakupovat.

Obchod byli blízko. Pejsek vešel, hlučoce se poklonil a pozdravil:

„Dobrý den, kachno! Prosil bych tři věci!“

„Jaké?“ ptá se kachna — prodačka za pultem.

„To jsem zapomněl.“

„Tak si vzpomeň! Pro co tě maminka poslala?“

„Už vím,“ povídá pejsek. „Řekla mi: abys to nezapomněl, zapamatuj si: všechny tři věci začínají stejným písmenem... Ale které to bylo?“

„Nebylo to pivo, paprika a pomeranče?“ pomáhá mu prodačka.

„Ne, ne, já strašně nerad pomeranče, jsou moc sladké.“

„Tak by to mohla být rýže, rajčata a rebarbora.“

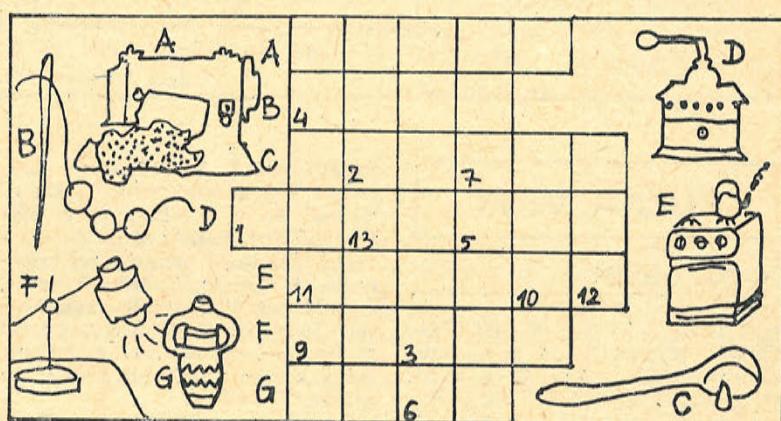
„Ne, ne, rajčata mám ještě víc nerad!“

„A možná že „s“?“

„Ne... Vlastě ano! Ano, to je to: salám, slanina a sýr. Ņam, ūam, to jsem rád, že jsem si vzpomněl, pro co mě maminka poslala!“

JOZEF PAVLOVIČ

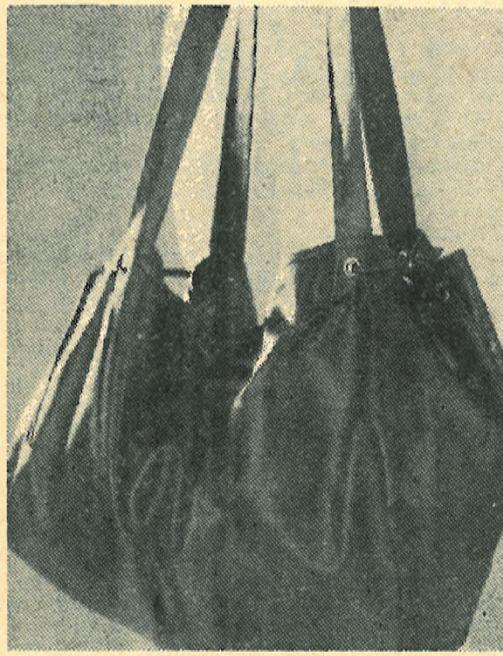
KRIŽOVKA. Milé deti, komu urobíte darček k sviatku, ktorý je 26. mája? Odpoveď nájdete v rozlúštenej križovke. Do prázdných okienok napište názvy rôznych domáčich potrieb. Potom podľa čísel poskladajte hlásky do slov a slová do vety. Medzi autorov správnych odpovedí vyžrebujeme slovenské knihy. Nezabudnite uviesť svoj vek a adresu.

hitparáde Billboardu so skladbami When I Think Of You (Keď na teba myslím) a Nasty (Odporň). Tým Janet dokázala, že je už vyzretou speváčkou. Nepopierateľnym dôkazom toho je aj 5 miliónov predaných výliskov tohto albumu.

Potom sa speváčka na istý čas odmlčala a až vlane na jeseň sa opäť objavila s novým singlom Miss You Much (Veľmi mi chýbaš), ktorý sa tešil veľkému úspechu a získal jej prvé miesto v americkom rebríčku najpopulárších hitov. Priniesol svieži funky sound nadvážujúci na aktuálne trendy house music a dancefloorej hudby. Celok prepráda perfektný vokálny výkon a neobvyklú schopnosť prispôsobiť spev nálade skladby. Nedávno jej vyšiel štvrtý album Rhythm Nation 1814 (Rytmus národa 1814), ktorý nezostáva nič dlžný dobrej povesti predchádzajúceho. Vyznieva z neho spontánosť a pravá radosť z muzicirovania.

Tentokrát vám navrhujeme strih a postup práce praktickej a objemnej kabely, v ktorej vedľa každodených potrieb bez problémov schováte knížku, športový výstroj či menší nákup, a napriek tomu si kabela zahová módny šmrnc. Na kabelu môžete využiť odevnú koženku, menchester, celtovinu, prípadne inú pevnú látka, dĺžu 100 cm a širokú 140 cm a okrem toho podšívku, 1 kovový gombík na zapínanie a 12 kovových dierok.

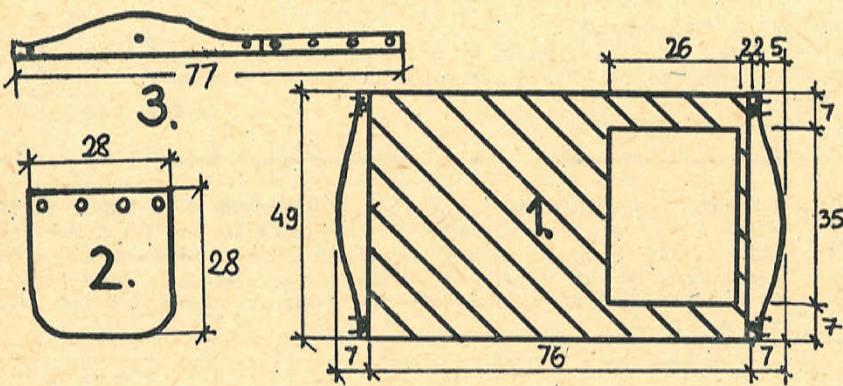
Diely jednoduchého strihu: 1 základný diel, 2 bočný diel — 2×, 3 vnútorný lem — 2×. Všetky nakreslíme na základnú látku a vystrihneme s malým pridaním na šváky. Ďalej vystrihneme dva pruhy 8 × 90 cm na držadlá a dva pásky 2 × 85 cm na stahovaciu šnurku. Držadlá a pásky preložíme na polovicu a po dĺžke zošijeme. Prišijeme bočné diely a k horným okrajom kabely horný okraj vnútorných lemov spolu s držadlami. Líco okraja kabely preštepujeme.

Z podšívky vystrihneme pruh základného dielu (bez bočných vreciek) a na ňom našijeme obdlžník vrecka. Potom vložíme ďalšie okraje začistené podšívkom do kabely a zošijeme spolu s okrajom vnútorných lemov. Pripevnime kovový gombík na zapína-

nie a kovové dierky podľa strihu. Do dierok navlečieme úzke pásky a stiahneme podľa potreby. Pásy začistíme alebo zakončíme uzlom.

Mladým ženám a dievčatám predstavujeme veľmi zaujímavý a zároveň módny detail blúzky. Opäť prichádzajú k slovu priesvitné vsadky — čipky a výšivky na rozličných častiach predného i zadného dielu blúzok, košiel a dvojdielnych súprav vrchného odevu, ale aj na nočnej bielizni. Podľa vzoru šesdesiatych rokov sa stále viac rozširujú rukávy a zväčšujú výstrihy. Najvhodnejším materiálom na také blúzky sú jednofarebné látky z tenkej bavlny alebo batistu. Keď ide o nočnú bielizeň, má byť predovšetkým pohodlná a ušitá z prírodných tkanín, na ktorých sa uplatní aj môdnosť.

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

HOVĀDZÍ VÝVAR S HALUŠKAMI. Rozpočet: 750 g predného hovädzieho mäsa, 50 g kostí, 100 g hovädzej pečene, 100 g korenovej zeleniny, 1 cibuľa, soľ, niekoľko zrniek čierneho korenia.

HALUŠKY: 60 g masla, soľ, 1 vajce, 1 žltok, 3 lyžice mlieka alebo sladkej smotany, 150 g hrubé mýky.

Hovädzie kosti očistíme, vložíme do studenej osolenej vody, pridáme umyté a trochu naklepáné mäso a pomaly varíme asi hodinu. Po hodinovom vare pridáme pečen, cibuľu a korenovú zeleninu pokrájanú nahrubo (najlepší pomer zeleniny je: viac zeleru, menej kelu, menej petržleňu a ešte menej mrkví a púr). Osolíme, okoreníme a pomaly varíme asi jeden a pol hodiny. Uvarenú polievku precedíme a podávame s rozličnými závarkami a zložkami.

Halušky: Maslo so soľou vymiešame do peny, pridáme vajce, žltok, mlieko, po lyžiciach mýku a všetko spolu добре vypracujeme. Lyžičkou, ktoré sme na vlnčili v polievke, vykrajujeme z cesta malé halušky, ktoré v polievke povaríme 6 minút. Do cesta môžeme zamiešať aj naddrobno pokrájanú pažitku.

SLOVENSKÁ PEČIENKA. Rozpočet: 700 g hovädzieho mäsa zo stehna, 60 g slaniny, 80 g masti, rozličná korečnová zelenina, 1 veľká cibuľa, 1 zrnko nového korenia, 6 zrniek čierneho korenia, 1 bobkový list, trocha tymianu, soľ, 30 g hladkej mýky, 2,5 dl smotany, 1 žltok; 100 g mrkví, 100 g zelená potržlenová vŕňať na prípravu prílohy.

Korečnovú zeleninu a cibuľu pokrájame na kolieska, oprážime na masti, zalejeme horúcou vodou a pridáme celé čierne i nové korenie, bobkový list a tymian. Mäso očistíme, naklepeme, osolíme, prešpikujeme prúzkami slaniny, vložíme do zeleninového základu, podľa potreby ešte podlejeme a v mierne vyhriatej rúre pomaly udusíme do mäkká. Počas dusenia mäso obrátíme a súčasne ho polievame štvávou. Mäkké mäso vyberieme a pokrájame na plátky. Štvavu z mäsa vydusíme na tuk, zasypeme mýkou, znova oprážime, zalejeme odvarom z kostí alebo horúcou vodou, dobре povaríme a pretrejme cez sitko. Do omáčky prilejeme smotanu, v ktorej sme rozhabarkovali žltok, a trocha povaríme. Pokrájané mäso vložíme do omáčky a prehrejeme.

Podávame so zemiakmi a zeleninou, najlepšie s dusenou mrkvou a so zelerom.

BAVORSKÉ DOLKY. Rozpočet: 100 g masla, 50 g práškového cukru, soľ, 2–3 žltky, citrónová kôra, 2 dl vlažného mlieka, 20 g

droždia, 400 g polohrubej mýky, olej na vyprážanie, ríbeľový lekvár, šahačka alebo jogurt na ozdobenie.

Maslo vymiešame do peny, pridáme soľ, žltky, postrúhanú citrónovú kôru, cukor a ešte miešame 15 až 20 minút. Potom pridáme z droždia prípravený vykysnutý kvások, vlažné mlieko a preosiatu mýku. Cesto vypracujeme (nesmie byť tuhé) a dám ho vykysnúť. Vykysnuté cesto vylávkame na hrubku prsta, formičkou povykrajujeme dolky, ktoré na pomúčennej doske necháme ešte vykysnúť. Vykysnuté vyprážame v rozpálenom oleji najprv prikryté, potom ich obrátime a do vyprážaného bez prikrytie. Pri vkladaní do rozpáleného oleja vyláčime do každého kolieska jamku, do ktorej po vyprážení dám ríbeľový lekvár. Pred podávaním ozdobíme ešte šahačkou alebo jogurtom.

PIKANTNÍ TRESKA (DORSZ)

Rozpočet: 800 g tresky, 5 lžice oleja, 1–2 lžice mouky, 0,5 lžičky soli, 2 lžice citrónového štavy, pôl citrónu nakrájeného na kolečka, 2 lžice másla, 1 dl bieleho prírodného vína, šálek smetany, špetka muškátového koření.

Očištěnou rybu nakrájíme na porce, opláchneme, osušíme, pokápaceme citrónovou štavou a necháme odležet. Potom porce obalíme v mouce, osolíme a v rozechrátém oleji zprudka opečeme.

Opečené porce ryb zalieme vienom, pridáme máslo, smetanu, muškátové koření a zvolna uvedeme k varu. Pokrm podávame s vařenými brambory. Při podávání ryby ozdobíme tenkými kolečky dobře omytého citrónu a poléváme smetanovou omáčkou.

SALÁT

JOGURT SE ZELENINOU. Rozpočet: 4 prírodní jogury, 100 g karotky, svazek ředkviček, 10 g cukru, 40 g oleje, pažitka, citrón.

Očištěnou karotku a omyté ředkvičky nastrouháme na jemné struhadlo, zakapeme citrónovou štavou a olejem a podle chuti osladíme. Potom promícháme s jogurtem a sekanou pažitkou.

SETŘÍME V KUCHYNI

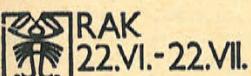
TARHONÉ. Rozpočet: 250 g těstovinového strouhaní, 40 g sádra, kousek cibule, mletá sladká paprika, sůl, 0,5 l vody.

Těstovinové trouhání vložíme do kastrolku na rozechráté sádro a na plotně (bez prímo ohně) nebo v troubě je oprážíme do světle růživa, v mícháme drobně pokrájenou cibuli, lehce ji osmaňneme, vše zasypeme mletou paprikou, rychle zamícháme a hned zalieme vařící vodou. Tarhoné osolíme, zamícháme a dusíme v troubě, až zméknu.

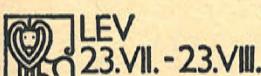
HVIEZDY O NÁS

Mesiac bude plný náhlivosti a nervózneho ovzdušia. Čaká ťa však tiež mnoho nových dojmov a zoznámenie so zaujímavými ľuďmi. Zoznámiš sa práve teraz a stojí to za to, aby si tie nové známosti udržal. Kto si blízky môže byť z tohto dôvodu žiarlivý, ale bezdôvodne. Hned od začiatku vysvetli situáciu!

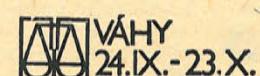
Len vďaka tvrdošejnosti a energetickému konaniu sa ti podarí uskutočniť to, čo plánuješ. Nebudete to ľahké, ale máš nádej! Nestratíš dobrú náladu a snaha dosiahnuť svoje ťa bude sprevaďať celý mesiac. Nedaj sa odraziť drobnými prekážkami, iste ich prekonáš!

Nová známost, ktorú uzavrieš v najbližších dňoch, začne novú kapitolu v tvojom živote. Bud' však objektívny, možno, že táto spočiatku zaujímavá známost nemá súťasť trval dlhšie? Zdravie ti bude slúžiť a finančná situácia tiež nebude najhoršia.

V práci všetko pôjde v starých koľajoch. Stredom tvojej pozornosti bude súkromný život a rodinné problémy. Finančná situácia sa nebude rozvíjať najlepšie, zato citové problémy sa priažnivo vyriešia. Stretnutie v širokom rodinnom krahu bude výnimočne vydarené.

Na pracovisku sa rozvinú spory a búrlivé diskusie, ktoré budú tentokrát výnimočne tvorivé. Bude to tiež dobré obdobie v spoločenskom živote, stretnutie s novými ľuďmi. Budeš mať čas a príležitosť, aby si splnil staré záväzky a povinnosti.

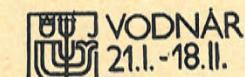
Veľa nových dojmov, príležitostí k zamysleniu a hlbkej analýze toho, čo bolo. V práci zrýchliš obrátky. Bude veľa nečakávaných úloh, ale aj satisfakcia. Príjemným prekvapením bude stretnutie s výnimočnou osobnosťou, ktorá ti prinesie rad nových podnetov.

Vydarený mesiac. Tažkosti na pracovisku budú menšie, ako si očakával. Tvoje konanie získa uznanie a bude kladne hodnotené. V osobnom živote zmiznú všetky podozrenia a neistota. Zato výdavky budú väčšie, ako si si plánoval.

Plná mobilizácia na všetkých frontoch. Ak chceš udržať svoje postavenie na pracovisku, musíš obstat v nadchádzajúcej skúške a to bez pomoci kolegov a priateľov, ktorí nebudú mať pochopenie pre tvoje problémy. Finančná situácia sa koncom mesiaca výrazne zlepší.

Drobne neúspechy v práci značne oslabia tvoju sebaistotu, ale čoskoro budeš mať príležitosť rehabilitovať sa. Milý večer strávený v zábavenej spoločnosti priateľov ti zlepší náladu. Nedaj si ju opäť pokaziť prechodnými finančnými tažkostami.

V poslednom čase prikladáš príliš veľký význam vlastným problémom a nevidíš, čo sa deje okolo teba. Z toho vyplývajú výhrady tvojich blízkych, ktorí tiež majú právo na trošku tvojej pozornosti. Venuj trochu času a záujmu ich zážitkom!

Na pracovisku veľa zmien — personálnych a organizačných, ktoré prinášajú konflikty medzi ľuďmi. Budeš hrať hlavnú úlohu v zmierňovaní ostrých stretnutí. Namiesto toho doma plná harmonia a hlboké pochopenie najbližších, ktoré ti bude pevnou oporou.

Dostaneš sa do krahu osôb, ktorých spoločnosť ti bude veľmi príjemná. Snaž sa, aby si sa ukázal z najlepšej stránky. Priažený nových známych ti môže mnoho pomôcť v profesionálnych problémoch a prispieť k vyriešeniu tažkej finančnej situácie, v ktorej si sa ocitol.

NÁŠ TEST

Odkud se bere tolik zlosti?

Agresivita ako účelové chování směrující k způsobení škody bližnímu je vlastnosť, která tkví v každém z nás. Agresivita se ovšem rodí z hněvu. Chceš-li védet, je-li to dôležitá složka tvého charakteru, odpověz na naše otázky. Snad ti to pomůže ovládnout nervy, které ti stále častěji selhávají.

1. Snadno jsi netrpělivý?
 2. Jsi přesvědčen o převaze síly nad logickými argumenty?
 3. Je těžko tě zdržet hádky, když s tebou někdo nesouhlasí?
 4. Myslíš, že lidé ti mnohé závidějí?
 5. Děláš občas rád jiným naschvál?
 6. Býváš v určitých okolnostech brutální?
 7. Rád čteš detektivky a díváš se na horrory?
 8. Býváš sarkastický a kritický, posmíváš se jiným?
 9. Je ve tvém životě někdo, koho nenávidíš?
 10. Býváš utrhačný?
 11. Biješ děti, když si to zaslouží?
 12. Pokládáš trest smrti v určitých případech za oprávněný?
 13. Rozzlobil ses někdy tak, že jsi zničil nějaký předmět?
- Sečti body — za každou odpověď „ano“ 5 bodů, za „ne“ žádný bod.

65–25 bodů:

Nedá se upriť, že máš sklon k vytváreniu agresívnych impulsů a ztráciš kontrolu nad nimi. Tvoje slova, mimika a gesty často škodí jiným a rani je. Snad ani neviš, že tzv. mluvení pravdy do očí je u tebe často jen projevem zlosti. Rovněž sklony špatně se vyjadřovať o jiných, zvyšování hlasu a ostrá argumentace proti jiným názorom jsou prostě agresi. Myslíš, že je to konstruktívni? Pomysli o tom. Třeba se ti podaří nahradit sarkasmus humorem.

SNÁŘ

Véríte snům? Ne? Ani my nevéríme, ale co to škodi podívat se občas do snáře. Je to přece jen zábava, a co když se vám dobrý sen vyplní? Tedy, zdálo se vám o:

Vínu červeném — jsi stále dobře naladen; bílém — získáš spokojenost; rozlitém — odmítneš své štěsti; jablečném — skromné radosť.

Vinobraní — přijdeš do povznesené nálady.

Vinném keři s hrozny — požehnání na dětech; bez hroznů — silzy.

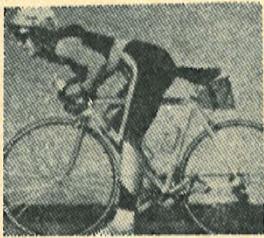
Vlajce — velká radost.

Vlasech: česání — dobrý výdělek; stříhání — úmrtí v rodině; dlouhých — štěsti v obchodě; vypadávání — neštěsti; červených — nepravdivost; bílých — duševní klid; pěkně učesaných — přátelství; na prsou — zdraví; rozechchaných — hádka v rodině; pěkné černých — budeš milovan; sedých — budeš mít mnoho starostí; zápletenech — navážeš spojení; barvených — jsi ještěný a nepravidliv; spálených — ujdeš nepříjemné věci; rozpuštěných — starosti, hoře, žel; mytí vlasů — nepokoj; světlých — dobrota, vlivnost.

Vlkovi — budeš velmi nenáviděn; vyjicím — ze všech stran budeš tisňen; zvítěziti nad ním — překonáš své nepřátele.

Vlaštovkách v hnizdě — očekávej radost; u domu — novinky; covrlikajících — dobré poselství; létajících — tvé prání bude splněno; no; hnizdě — klidná domácnost.

Vnoučeti — neočekávaná radost.

JANE FONDOVÁ protestovala proti vietnamskej válce a bojovala proti rasové diskriminaci. V osmdesiatých letech sa začala zabývať aerobikom. Díky ní se cvičení s hudbou stalo populárni na celém svetě. Móda na aerobik však končí; i Jane Fondová sa tím pustila zabývať. Teď udržuje formu a figuru jízdou na kole. "V mém povolání se těžko stárne, není lehké být herečkou po padělatele," říká. A Jane je už 52 let, od její první role uplynulo třicet let. Dcera velkého Henryho Fonda se však nechce rozloučit s filmem. Vloni natáčeném filmu Old Gringo zahrála po boku Gregory Pecka stárou pannu, která za revoluce v Mexiku prožívá svou první a jedinou lásku. Na snímku: Jane Fondová na kole.

gátoch a obálkach gramoplatní. Shari Belafonteová je Harryho dcérou. Má 33 rokov, svetlohnedú pokožku, svetlé (asi zafarbené) vlasy a iba veľmi čierne oči prezrádzajú jej černošský pôvod. Počiatočne Shari bola fotomedelkou; v kariére herečky a speváčky jej iste pomohlo meno slávneho otca. Hrala v niekoľkých seriáloch, teraz natáča film so slávnym partnerom, Rogerom Moorom a prednedávnom na trhu začali predávať jej gramoplatnú Shari. Na snímku: Shari Belafonteová.

nej a milionára, nemá už právo na žiadny aristokratický titul, ostatné vôbec ju to netrápi. Teraz pracuje ako predavačka, aby sa dobre oboznámila s majetkom svojho otca, ktorý je o.i. majiteľom veľkej siete obchodných domov.

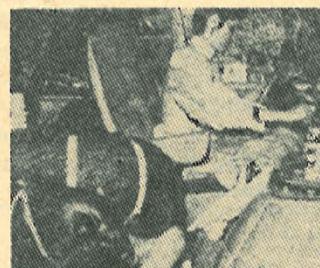
DRASTICKÝ ZPÚSOB sebevraždy zvolil jeden mladý Francouz, ktorý vlezl v ZOO nedaleko pŕistavu Marseille do výběhu dvou pum. Podle sdelení policie pŕelezl mladík, ktorý byl několik dní predtím propuštěn z vězení, nejdříve dvoumetrový plot do zoo a poté tři metry vysoké oplocení výběhu. Zvířata mu způsobila zranění, ale žádne z nich nebylo smrtelné. Podle lékařů nešťastník nakonec zemřel na vykrvácení. Policie nyní pátrá po motivech zoufalého čínu. Mimo jiné zjišťuje, zda oběť nebyla pod vlivem alkoholu nebo drog.

JAPONSKÁ HEREČKA IZUMI MASAKO je druhou ženou na světě a první Japonkou, která došla na severní pól. Izumi debutovala jako herečka ve věku 10 let. Od té doby hrála ve filmu i v divadle a získala si věkovou oblibu japonského obecenstva. Nakonec došla k názoru, že vlastně nezná svět. Ve 27 letech začala pěstovat horezectví, nejprve pro udržení kondice. Pak ji však okouznila příroda, s níž do té doby neměla mnoho společného.

Když jí bylo 37 let, dostala nečekávanou nabídku, aby zahrála ve filmu natáčeném nedaleko jižního pólu. Masako se vrátila okouzlená krásou ledového světa. Rozhodla se, že sama uspořádá výpravu na severní pól. Nikdo jí nebral vážně, ale Izumi se v roce 1985 poprvé vypravila na severní pól. Musela se však po 160 km vrátit pro špatné počasí. Herečka zaplatila dluhy a v roce 1989 uspořádala novou výpravu. Po 62 dnech dosáhla severního pólu! Dnes už nejen hraje, ale piše o svém velkém dobrodružství a pořádá o něm přednášky.

HISTORKY O OSÍPANÝCH. Ošípané máme najradšej na tanieri ako napr. viedenské rezne. Ale sú osoby, ktoré majú ošípané veľmi rady... pre ich inteligenciu a spoločenské vlohy! Tak napr. paní Kayla Mullová z mesteca Norco v Kalifornii, povolaním biologička, pestuje dve malé, čierne ošípané pochádzajúce z Číny. Podľa paní Mullovej sú to ideálne domáce zvieratá — čistotnejšie ako pes, rozumnejšie ako papagáj, maznavé ako mačky. Ošípané sprevádzajú paní Mullovú všade, chodia s ňou autom, dokonca veľmi rady. „Jediné, čomu ich nemožno naučiť je... spev“ — tvrdí majiteľka ošípaných.

Zase manželia Schleysovi z Elk Mound v štáte Wisconsin kúpili prasiatko, ktoré chceli upieciť. Zvieratko bolo tak milé, že ho nielenže nezabili, ale si ho včeli obľúbili. Dali mu meno Spot. Dnes Spot váži 240 kg a hoci má vlastnú „izbu“, rád spáva so svojimi majiteľmi, ktorí nemajú nič proti tomu. Na snímku: čínske ošípané paní Mullovej.

NA PROSLULÉ umění svých dávných předků — mumifikátorů hodlají navázat egyptští odborníci. Chystají se totiž mumifikovat velrybu, jejíž mrtvé tělo vyplovilo moře na městskou pláž v Alexandrii. Mumie má být potom vystavena v místním muzeu. Sedmnáct metrů dlouhá velryba ležela na pláži celý týden, než egyptské úřady dospěly k dodání, kdo a za jakých podmínek obří tělo přemístí. Nakonec to zvládli hasiči spolu s policisty.

UDATNÉ DIETA. Toto malé trojročné dievčatko sa volá Madeleine Wedinová a býva s rodičmi v Stockholme. Jej meno a snímky uverejnili viaceré noviny, keďže Madeleine zachránila život svojej maličkej sestričke.

Všetko sa stalo náhle. Madeleinina matka, Carina Wedinová, bola v poslednom mesiaci tehotenstva, keď nečakane dostala silné pôrodné bolesti. Padla na dlážku v kúpelni. Bola doma sama s dcéruškou, manžel sa ešte nevrátil z práce. Dievčačko začalo pomáhať matke, položilo jej na dlážku uteráky a deky, potom sa jej podarilo dovesti matku, ktorá len s veľkou námahou vstala, k telefonu. Keď sa paní Wedinová rozprávala so záchranou stanicou, dieta prišlo na svet! Krk novorodeniatka bol dvakrát ovinutý popočnou šnúrou a dieťa by sa bolo zadusilo, keby Madeleine malými ručičkami nebola uvoľnila slučku. Potom na matkino prosbu preťala popočnú šnúru. Keď prišla záchranka, matka a novorodeniatko sa cítili veľmi dobre.

v Premingerovom filme Carmen Jones, Belafonte uznali za veľkú filmovú hviezdu!

Teraz meno Belafonte je opäť na stránkach časopisov, a pla-

STARÝ NÓRSKY KRÁL. 86-ročný Olaf V. bol čestným hostom na svadbe 28-ročného elektrikára Arilda Johansena s 27-ročnou Catherine Fernerovou, ktorá pracuje ako predavačka. Učast krála na tejto svadbe by inde bola prekvapivá, ale nie v Nórsku, kde královský dvor je skutočne demokratický. Totiž slečna Fernerová, ktorá sa vydávala za elektrikára, je rodenou vnučkou kráľa Olafa. Jej matka, 56-ročná princezná Astrid, sa pred rokmi vydala za pána Johana Martina Fernera, ktorý nemá v žilách ani kvapku modrej krvi, ale patrí k najbohatším ľuďom v Nórsku. Catherine, dcéra princez-

PŘÍSLUŠNÍK finské kriminální policie vyloupil banku, ale byl s přispěním dvou svědků zadržen. Nezvyklá událosť se přihodila na předměstí Helsinek. 27letý důstojník z oddělení loupeží přepadl ve volném čase banku v Sipoo. Když se snažil z místa činu upchnout v osobním automobilu, začali ho pronásledovat dva náhodní svědci, kterým se nakonec podařilo lupiči zablokovat únikovou trasu. Ten se ještě snažil prostřílet si cestu služební pistoli, ale po rychlém příjezdu kolegů ve službě se bez dalšího odporu vzdal.

SPOŁECZNE KOLEGIUM DORADCZE: Augustin Andrašák, Zofia Bogačíková, Jozef Čongva, Ján Halač, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupkova, Bronislav Knapčík, Eugen Mišinec, Lýdia Msálová.

WARUNKI PRENUMERATY: Wpłaty na prenumeratę przyjmowane są tylko na okresy kwartalne w terminach: do 20 listopada na I kwartał roku następnego, do 20 lutego na II kwartał, do 20 maja na III kwartał oraz do 20 sierpnia na IV kwartał.

Cena prenumeraty na kraj w II, III i IV kwartale 1990 r. wynosi 1000 zł za numer.

Prenumeratę przyjmuje: Redakcja Život w Warszawie, przy czym odbioru zamówionych egzemplarzy dokonuje prenumeratorka w wyznaczonych punktach sprzedaży lub w innym, uzgodniony sposobem.

Prenumeratę za zleceniem wysyłki za granicę przyjmowana jest tylko na okresy kwartalne w terminach: do 31.X. na I kwartał, do 1.II. na II kwartał, do 1.V. na III kwartał, do 1.VIII na IV kwartał. Wpłaty przyjmuję: Redakcja Život w Warszawie. Cena prenumeraty zagranicznej jest wyższa o 100%.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW Prasa-Książka-Ruch, 00-375 W-wa, ul. Smolna 10. Zam. 112.

Nie zamówionych tekstopisów, fotografii i rysunków Redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo do skrótu.

Numer oddany do składu 3.04.1990 r., podpisano do druku 25.05.1990 r.

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (RED. NACZ.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO CZECHÓW I SŁOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS 31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3—4, tel. 22-12-92.
PISMO SPONSOROWANE PRZEZ MINISTERSTWO KULTURY I SZTUKI.
WYDAWCIA: ZARZĄD GŁÓWNY TSKCIS.
ODZNACZONE: Złotym Medalem ze Wstęga Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złota Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TSKCIS.
REDAKCJA: Adam Chalupec (redaktor naczelny), Areta Fedak (opracowanie graficzne), Anna Krištofeková, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Ewa Rudnicka (tłumacz), Alžbeta Stojawska (tłumacz), Ján Spernoga (sekretarz redakcji).